

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Úloha muzeí v péči o kulturní dědictví
v České republice**

Centrum stavitelského dědictví klášter Plasy

Simona Šlajferčíková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

**Úloha muzeí v péči o kulturní dědictví
v České republice**

Centrum stavitelského dědictví klášter Plasy

Simona Šlajferčíková

Vedoucí práce:

PhDr. Radka Křížková Červená

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

Mgr. Pavel Kodera, Ph.D.

Centrum stavitelského dědictví Plasy

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018.

.....

Poděkování

PhDr. Radce Křížkové Červené za přátelské a odborné vedení mé diplomové práce.

Mgr. Pavlu Koderovi, PhD, Mgr. Kristýně Koderové, Mgr. Jakubu Chaloupkovi a Janu Trnkovi za poskytnutí podkladů a přiblížení problematiky činnosti muzejních pracovníků v Centru stavitelského dědictví v Plasích.

Ing. Lence Šapovalové za kontrolu textu.

Své rodině za trpělivost.

Anotace

Tématem diplomové práce je úloha muzeí v péči o kulturní dědictví v České republice s představením projektu Centra stavitelského dědictví v Plasích, jako jedné z poboček Národního technického muzea. Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol, které se, kromě obecného představení tématu a historických souvislostí, věnují přímé muzejní činnosti při ochraně a správě kulturního dědictví.

Klíčová slova

Historie, památková péče, kulturní dědictví, kulturní památka, muzeum, sbírkotvorná činnost, výstavy, expozice.

Annotation

The topic of this dissertation is the role of museums in keeping of cultural heritage in the Czech Republic, with presentation of the project of the Centre for Building Heritage in Plasy as one of the branches of the National Technical Museum. The thesis is divided into four main chapters, which, apart from the general presentation of the topic and the historical context, are devoted to the direct museum activities in protection and management of the cultural heritage.

Keywords

History, monument care, cultural heritage, cultural monument, museum, collections, exhibitions, expositions.

1. ÚVOD.....	1
2. KULTURNÍ DĚDICTVÍ A PRINCIPY JEHO OCHRANY V ČESKÉ REPUBLICCE	3
2.1. KULTURNÍ DĚDICTVÍ	3
2.2. OCHRANA KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICCE	3
2.2.1. Kulturní památky	4
2.2.2. Národní kulturní památky	6
2.2.3. Území s plošnou památkovou ochrannou	6
2.2.4. Území s archeologickými nálezy dle Státního archeologického seznamu ..	7
2.2.5. Evidence kulturních památek.....	7
2.4. ÚLOHA STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČE V PÉČI O KULTURNÍ DĚDICTVÍ	8
2.4.1. Legislativní rámec státní památkové péče – platná právní úprava	8
2.4.2. Organizační uspořádání státní památkové péče.....	9
2.4.3. Struktura financování péče o kulturní dědictví v ČR	10
3. MUZEUM A PODSTATA JEHO ČINNOSTI	11
3.1. MUZEUM.....	12
3.2. ZAMĚŘENÍ MUZEÍ (MUZEJNÍ TYPOLOGIE).....	15
3.3. SBÍRKOTVORNÁ ČINNOST MUZEÍ	15
3.3.1. Evidence a inventarizace sbírek.....	16
3.3.2. Přemísťování sbírek	18
3.3.3. Zabezpečení sbírek	18
3.3.4. Odborná péče o sbírky	19
3.3.5. Výstavy a expozice	20
4. TECHNICKÉ MUZEJNICTVÍ V ČR V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH	21
4.1. VÝVOJ TECHNICKÉHO MUZEJNICTVÍ.....	21
4.2. VZNIK NTM A JEHO ČINNOST V ČR	23
5. CENTRUM STAVITELSKÉHO DĚDICTVÍ PLASY	25
5.1. IDEA PROJEKTU	26
5.2. ZDROJ INSPIRACE PRO VZNIK CENTRA STAVITELSKÉHO DĚDICTVÍ V PLASÍCH...	27
5.3. MÍSTO REALIZACE PROJEKTU	30

5.3.1.	Mlýn.....	33
5.3.2.	Domek mlynáře.....	34
5.3.3.	Pivovar	35
5.3.4.	Dům sládka	37
5.3.5.	Garáže	37
5.3.6.	Hospodářský dvůr	37
5.4.	PAMÁTKOVÁ OBNOVA OBJEKTŮ V AREÁLU KLÁŠTERA V PLASÍCH	38
5.4.1.	Rekonstrukce areálu pivovaru	39
5.4.2.	Rekonstrukce areálu hospodářského dvora.....	40
5.5.	SBÍRKOTVORNÁ ČINNOST CENTRA STAVITELSKÉHO DĚDICTVÍ PLASY	43
5.5.1.	Referenční sbírka Centra stavitelského dědictví – expozice stavitelství ..	46
5.5.2.	Stavební hřiště.....	46
5.5.3.	Dvůr stavebních řemesel.....	47
5.5.4.	Expozice stavebně historického průzkumu.....	48
5.5.5.	Příběh vizionáře – Jan Kaplický	49
5.5.6.	Ludvík Očenášek – od jízdních kol ke kosmickým raketám	49
5.5.7.	Poklady v českých keramických obkladech	50
5.6.	PERSPEKTIVA A SYNERGIE PROJEKTU CSD S PROJEKTY V AREÁLU NKP	51
5.6.1.	Vize budoucího komplexního využití celého areálu.....	52
6.	ZÁVĚR	53
7.	RESUMÉ	55
8.	LITERATURA A ZDROJE.....	56
9.	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	62
10.	POZNÁMKOVÝ APARÁT	111

1. Úvod

Cílem diplomové práce není pouhé vymezení problematiky péče o kulturní dědictví v České republice prostřednictvím muzeí a muzejní činnosti, ale také vymezení této péče v širším kontextu a následné představení projektu Národního technického muzea – Centra stavitelského dědictví v Plasích jako praktického příkladu. Téma jsem zvolila především v souvislosti se svým profesním zaměřením, kdy se více než deset let pohybuji v památkové oblasti jako zástupce výkonné složky státní památkové péče, ale také vzhledem k tomu, že se zcela ojedinělý příběh záchrany hmotného kulturního dědictví prostřednictvím muzejní činnosti odehrává v mé blízkosti.

Ochrana kulturního dědictví v České republice je tématem širokým a muzea v něm zaujímají nezastupitelnou a značně specifickou pozici, kdy na jedné straně plní roli vzdělávacích, kulturních a volnočasových institucí a na druhé straně jsou jedním ze subjektů, resp. nástrojů památkové péče. Z tohoto pohledu je chci představit v předkládané diplomové práci, neboť tuto jejich roli, na první pohled skrytou za každodenní muzejní činnosti, vnímám jako neméně významnou a přesto méně známou.

Vzhledem k tomu, že památková péče jako celek je mnohvrstevná a zahrnuje řadu subjektů, které se v jejím prostředí pohybují a danou problematikou se zabývají ať již z pozice výkonných nebo odborných orgánů státní správy nebo na úrovni řady odborných či vědeckých institucí, věnuji první část diplomové práce nezbytnému vymezení rámce působení památkové péče a základní terminologii a legislativě, která s tímto pojmem souvisí. Navazující kapitoly pak představují historický vývoj muzeí a jejich úlohu při zachování bohatého historického a památkového fondu České republiky, což s ohledem na zvolený charakter práce považuji za důležité uvést.

Navazující praktická část je věnována představení projektu Národního technického muzea realizovanému v roce 2014 v Plasích v rozpočtu téměř 400 mil. Kč. Centrum stavitelského dědictví jako jedna z poboček Národního technického muzea oživilo chátrající barokní areál národní kulturní památky bývalého cisterciáckého kláštera v Plasích založeného roku 1144 knížetem Vladislavem II. V souvislosti s úspěšnou realizací projektu v památkově chráněném areálu došlo k uskutečnění řady dalších záměrů, mezi které patří např. stavební obnova a restaurování mobiliáře kostela Nanebevzetí Panny Marie, vznik minipivovaru v prostorách bývalých ležáckých sklepů

nebo vybudování naučných stezek napříč areálem národní kulturní památky a jejím okolím. V praxi hmatatelná péče konkrétní muzejní instituce o kulturní dědictví je zde představena na skutečných výstupech realizovaného projektu Centra stavitelského dědictví v Plasích a na to bych chtěla ve své práci poukázat.

Pro zpracování diplomové práce jsem se snažila využít odborné literatury zabývající se obecně tématem muzeí a muzejní praxí, platné legislativy a řady odborných článků z konferencí zaměřených na stavitelství a především pak Kroniky realizace projektu Centra stavitelského dědictví z pera řady významných osobností působících v oblasti památkové péče, která je de facto jedinou ucelenou publikací věnující se realizovanému projektu. Neméně významným zdrojem poznatků pro zpracování DP byla vlastní památkářská praxe, badatelské kroky a zejména zkušenosti mých kolegů a přátel, kteří stáli u zrodu Centra stavitelského dědictví v Plasích a kteří jsou hlavními pilíři jeho úspěchu.

2. Kulturní dědictví a principy jeho ochrany v České republice

2.1. Kulturní dědictví

„Kulturní dědictví nejen, že je nedílnou součástí naší kultury, je zároveň odrazem života každé civilizované společnosti, tedy společnosti, uvědomující si nejen vlastní (současnou) existenci, ale také vývoj, kterým prošla, a především pak dědictví, které je jako produkt lidské činnosti předáváno z generace na generaci. Z hlediska gnozeologického a axiologického je to odborně vybraný soubor výtvorů takového významu, že je věci veřejného zájmu uchovat jej natrvalo pro budoucí generace, kromě toho, že je využíván pro rozvoj společnosti. Představuje duchovní reprezentaci národního, regionálního či lokálního společenství, a tím tvoří i součást všelidské kultury. Vedle duchovních hodnot (jazyk, tradice, dějiny atd.) patří do kulturního dědictví také nemobilní a mobilní objekty, výtvary přírody a člověka udržované *in situ* nebo vyňaté *ex situ* a uchovávané *in fondo*, tj. ve veřejných sbírkách v soukromých kolekcích i roztroušené v jednotlivých domácnostech bez ohledu na to, zda majitelé jsou si vědomi jejich kulturní hodnoty či nikoli“.¹ Za kulturní dědictví je považováno vše, co vykazuje kulturní či památkové hodnoty a co lidstvo v minulosti vytvořilo. Kulturní dědictví můžeme rozdělit na materiální, kam řadíme odvětví jako je architektura, sochařství, literatura, malířství apod., a nemateriální, do kterého dle Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví z roku 2003 patří např. zkušenosti, znázornění, vyjádření znalostí, dovednosti, ale také nástroje, artefakty a kulturní prostory s nimi související, které společenství, skupiny nebo jednotlivci považují za součást svého kulturního dědictví.²

2.2. Ochrana kulturního dědictví v České republice

Ochrana kulturního dědictví má v České republice hluboké kořeny sahající až do první poloviny 18. století do doby rakouské monarchie, kdy se prostřednictvím nejrůznějších ediktů, dekretů nebo reskriptů Marie Terezie, císaře Josefa II či dvorské komory³ formovaly první kroky památkové péče.³ Úroveň, kvalita a způsob ochrany kulturních statků se odvíjí od jejich rozmanitosti, významu a mimořádných hodnot a kladný vztah ke kulturním památkám nebo historickému vývoji naší společnosti je v otázce ochrany kulturního dědictví zcela zásadní. Nejedná se přitom jen o vztah nebo povědomí subjektů,

¹ BENEŠ, J. *Základy muzeologie*, s. 20.

² Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví, čl. 2, odst. 1.

³ NESVADBIKOVÁ, J. *K vývoji památkové péče na území Československa*, s. 23-25.

kteřé o kulturní dědictví pečují, ale také o vztah celé společnosti, která je tak ochotna respektovat a v určitých ohledech také strpět přímý výkon památkové péče. Aby ochrana kulturního dědictví byla realizována na úrovni odpovídající hodnotám kulturních statků České republiky je nezbytné, aby lidé působící v řadě kulturních institucí a orgánech památkové péče měli nejen kladný vztah ke kulturnímu dědictví jako takovému, ale také příčinné vzdělání a mohli tak vhodným způsobem aplikovat přímý výkon ochrany kulturního dědictví a tím tak určovat jeho další vývoj. Vhledem k širokému spektru kulturních památek, mezi které patří kromě nemovitých kulturních památek, také movité kulturní památky, přírodní, technické a archeologické dědictví, archiválie či v neposlední řadě také nehmotné kulturní dědictví, je i spektrum subjektů, které o kulturní dědictví pečují široké, přičemž zahrnuje řadu institucí a orgánů, podléhajících legislativnímu uspořádání v České republice. V této kapitole se pokusím objasnit některé základní významy, pojmy a postupy vážící se ke kulturnímu dědictví tak, aby byla lépe rozpoznatelná jejich aplikace v praxi, např. na příkladu muzejní činnosti.

2.2.1. Kulturní památky

Předměty, které jsou cennými doklady historického vývoje naší společnosti, prohlašuje Ministerstvo kultury ČR za kulturní památky v souladu s ustanovením zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, po předchozím vyjádření krajského úřadu, místně příslušné obce s rozšířenou působností, Národního památkového ústavu a v případě archeologického nálezů také v součinnosti s Akademií věd ČR. Základním způsobem rozdělení kulturních památek je pak dělení na movité kulturní památky a jejich soubory, mezi které řadíme např. malířská či sochařská díla či archeologické nálezy, a nemovité kulturní památky zahrnující zejména významné stavby a jejich soubory. Statut kulturní památky pak mají některé předměty např. s ohledem na vztah k významným osobnostem či historickým událostem⁴ přesahující regionální význam. Jak uvádí ustanovení památkového zákona, za kulturní památky jsou některé stavby či předměty považovány jen proto, že jsou součástí nějakého souboru,⁵ může se jednat např. o významná malířská či sochařská díla.ⁱⁱ Zcela zásadní otázkou, na kterou by měl být při procesu prohlašování za kulturní památky kladen důraz ze strany všech zúčastněných subjektů státní správy, je, zda si předmět či stavba navržená k prohlášení za kulturní památku ve smyslu

⁴ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. § 2, odst. 1, písm. b).

⁵ Tamtéž.

památkového zákona zachovala autentické hodnoty z doby svého vzniku a zda byly tyto hodnoty uchovány způsobem, který by měla památková ochrana zaručovat.

Každá kulturní památka je souborem hmotných a nehmotných hodnot, které ji vymezují. Hmotné hodnoty vypovídají o konstrukci nebo o materiálovém ztvárnění, nehmotné pak určují jejich stáří, uměleckou hodnotu, význam a především pak její autenticitu, přičemž zásadní úlohu v odborném určení těchto proměnných hodnot hrají subjekty působící na poli památkové péče, především pak odborní zaměstnanci nejrůznějších státních institucí.⁶

Prohlášením hodnotné věci či stavby vyznačující se mimořádným historickým či uměleckým ztvárněním, tedy dosahujícím památkových hodnot, za kulturní památku lze pak v mnoha případech předejít např. demolici či neadekvátnímu stavebnímu zásahu u stavby, která zásadním způsobem spolutváří architektonické hodnoty určitého historického prostředí či se významně podílí na urbanistické koncepci města. Mnohdy nešetrné zásahy vlastníků či dlouhodobé nepečování o památkově chráněné objekty nebo nevhodné uskladnění movitých kulturních památek nebo archiválií vedou k degradaci památky, resp. ke ztrátě památkových hodnot, pro které jim byl status kulturní památky ve smyslu památkového zákona udělen. Jejich památková ochrana je v takovém případě spíše zátěží státního aparátu, ať již ve smyslu správním či finančním, a neustálý dohled zástupců státní památkové péče nad dodržováním památkového zákona je v těchto případech neúměrně zatěžující a výsledek neodpovídá vynaloženému úsilí. V těchto situacích přichází na řadu krajní řešení, při kterém může Ministerstvo kultury České republiky odejmout status kulturní památky. *„Podmínkou pro zrušení prohlášení za kulturní památku jsou mimořádné závažné důvody, kdy např. není možné kulturní památku fyzicky zachovat nebo by si její zachování vyžádalo takové zásahy do její podstaty, že by znamenaly ztrátu památkové hodnoty. Takovým důvodem není dle důvodové zprávy k památkovému zákonu stav způsobený zanedbáním povinné péče vlastníka kulturní památky. Dalším důvodem pro upuštění od památkové ochrany je střet zájmu na zachování kulturních památek s jinými veřejnými zájmy. Např. při stavbě*

⁶ ZEMAN, L. K problematice památkové podstaty. Její vnímání, poznávání a hájení z hlediska praxe památkové péče. *Zprávy památkové péče*, s. 650.

*důležité dopravní infrastruktury bývá zrušena památková ochrana pozemků dotčených stavbou a ostatní věci tvořící kulturní památku zůstanou památkově chráněny.*⁷

2.2.2. Národní kulturní památky

Kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa, jsou v souladu s ust. § 4 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů, vládou ČR prohlašovány za národní kulturní památky. Návrh na vyhlášení připravuje ministerstvo kultury ve spolupráci s Národním památkovým ústavem.⁸ Mezi národními kulturními památkami je v současné době přes 300 významných objektů od archeologických nalezišť, přes významné středověké památky až po novověké památkově hodnotné skvosty, movité kulturní památky, které jsou v seznamu zastoupeny v menším počtu necelých 30 předmětů, a v neposlední řadě také archiválie.⁹

2.2.3. Území s plošnou památkovou ochrannou

Mezi území s plošnou památkovou ochranou řadíme v souladu s ust. § 5, § 6 a § 17 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, památkové rezervace městského nebo vesnického charakteru, památkové zóny městského, vesnického a krajinného charakteru a ochranná pásma nemovitých kulturních a národních kulturních památek.¹⁰ Primární úlohou území s plošnou památkovou ochranou je ochrana prostředí, v nichž se kulturní památky nebo významné krajinné prvky nacházejí, a je prakticky jedinou legislativní možností pro orgány státní památkové péče, jak vzhled tohoto prostředí ovlivňovat.¹¹ Jen stěží by bylo možné ocenit hodnoty kulturní památky, která se nachází uprostřed městské zástavby, tvořené místem citlivě opravenými městskými domy či vhodně koncipovanou zelení, panelovými sídlišti nebo reklamními poutači. S ohledem na znění památkového zákona je velmi důležité, aby jeho jednotlivá ustanovení směřující k územím s plošnou památkovou ochranou byla aplikována ze strany státní památkové péče v natolik rozumné míře, aby nedocházelo k tomu, že jim bude přikládán význam větší, než sama mají, či přímo v rozporu s ním.

⁷ Zrušení prohlášení za kulturní památku. *MKCR.cz* [online]. [vid. 9.4.2018]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/zruseni-prohlaseni-za-kulturni-pamatku-261.html>.

⁸ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Národní kulturní památky. *NPÚ.cz* [online]. [vid. 31.3.2018]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/narodni-kulturni-pamatky>.

¹⁰ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ KUČA, K., KUČOVÁ, V., SALAŠOVÁ, A., VOREL, I., WEBER, M. *Krajinné památkové zóny České republiky*. s. 27.

2.2.4. Území s archeologickými nálezy dle Státního archeologického seznamu

Zvláštním typem ochrany kulturního dědictví jsou pak území s archeologickými nálezy. V podstatě se dá aplikovat názor, že celé území České republiky je územím s archeologickými nálezy a tomuto faktu odpovídají také ustanovení památkového zákona či zákona č. 183/2006 Sb., o stavebním řádu a územním plánování ve znění pozdějších předpisů.ⁱⁱⁱ Zásadním způsobem do archeologické problematiky pak zasahují také informační systémy NPÚ, jako je Státní archeologický seznam¹² či mapové aplikace zahrnující plošné vymezení těchto území, kterými disponují např. krajské úřady na svých webových stránkách¹³. V uvedených zdrojích lze pak dohledat, jakým typem území s archeologickými nálezy daná lokalita je a jakým způsobem a v jakém stupni ochrany se k ní má přistupovat. Centra obcí a měst jsou území s archeologickými nálezy nejvyššího stupně i přesto, že jsou tato místa archeologicky mnohdy již značně probádána a předpoklad zásadních archeologických nálezů již není opodstatněný. Oproti tomu extravilán obce je ve většině případů nedotčený jakýmkoliv archeologickým výzkumem a může tedy dojít k významným nálezům při provádění stavební či jiné činnosti. Z tohoto důvodu je tedy celé území ČR zcela oprávněně považováno za území s archeologickými nálezy, aby byla zajištěna ochrana hmotného dědictví zachovaného pod zemí a tím i doklady vývoje společnosti.

2.2.5. Evidence kulturních památek

Seznam kulturních památek České republiky vede Národní památkový ústav jako ústřední organizace státní památkové péče. Seznam nemovitých kulturních památek je veřejně přístupný a poskytuje základní informace o kulturní památce – rejstříkové číslo, aktuální fotodokumentaci, datování a uvedení autora či její umístění. Oproti tomu seznam movitých kulturních památek je s ohledem na ochranu předmětů v něm zapsaných přístupný pouze oprávněným osobám zajišťujícím výkon státní správy na úseku státní památkové péče, vlastníkům movitých kulturních památek nebo za účelem studijního bádání. Údaje ze seznamu nemovitých kulturních památek poskytuje odborná organizace státní památkové péče místně příslušnému katastrálnímu úřadu, který následně provede záznam v příslušném listu vlastnictví v katastru nemovitostí.¹⁴ Praxe v provádění zápisů do katastru nemovitostí značným způsobem pokulhá a stěží lze určit, zda příčinou je

¹² Státní archeologický seznam ČR. *NPU.cz* [online]. [vid. 9.4.2018]. Dostupné z: <http://old.npu.cz/pp/pridruz/sas/>.

¹³ Portál digitální mapy veřejné správy Plzeňského kraje. *KÚ PK.cz* [online]. [vid. 18.3.2018]. Dostupné z: <http://geoportal.plzensky-kraj.cz/gs/vsechny-mapy/>.

¹⁴ Vyhláška č. 66/1988 Sb., k provedení zákona o státní památkové péči. § 6, odst. 1.

špatná komunikace mezi příslušnými orgány či personální kapacity. Důležité je ovšem v této souvislosti zmínit, že informace o tom, zda stavba či pozemek je kulturní památkou nebo se nachází v území s plošnou památkovou ochranou, je zcela zásadní a může tak ovlivnit nakládání s nemovitostmi. V některých případech absence záznamu informujícího o památkové ochraně může vést k nevratnému poškození kulturně historických hodnot zapsané nemovitosti neuváženými kroky jejího vlastníka.

2.4. Úloha státní památkové péče v péči o kulturní dědictví

Již v úvodu diplomové práce jsem hovořila o tom, že péče o kulturní dědictví v České republice je mnohohrstevná a působí v řadě oblastí a jednou z těchto oblastí je i státní památková péče, resp. její odborné a výkonné složky, jejichž činnost je striktně vymezena platnou právní legislativou. Státní památková péče, stejně jako ostatní instituce působící v této oblasti, zásadním způsobem ovlivňuje a určuje směr památkové ochrany a její kvalita pak odpovídá hodnotám, které lidská společnost v tomto smyslu uznává. Kapitola tedy obecně vymezuje základní koncept a pravidla fungování státní památkové péče, která je součástí ochrany kulturního dědictví České republiky.

2.4.1. Legislativní rámec státní památkové péče – platná právní úprava

Základní právní normou, zabývající se nakládáním s kulturními památkami v České republice je zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška k provedení tohoto zákona č. 66/1988 Sb. Jak datace zákona vypovídá, jedná se o zákon, který značným způsobem pokulhává za dnešním vývojem v oblasti památkové péče – zákon je zastaralý a neplní funkci ochrany kulturních památek tak jak by měl, je těžko aplikovatelný např. při ochraně území s plošnou památkovou ochranou, kdy pravomoc výkonného orgánu státní památkové péče je omezena např. v souvislosti s neoprávněnými úpravami objektů na územích památkových zón a rezervací, což mnohdy vede k degradaci v místě vyhlášeného památkového prostředí. Památkový zákon se v nedávné minulosti měl několikrát novelizovat např. v souvislosti s opakovanými novelami stavebního zákona. Nutno konstatovat, že k zásadní úpravě vedoucí ke zlepšení výkonu památkové péče dosud nedošlo, přičemž tím doposud nejzásadnějším krokem byl návrh novely památkového zákona z roku 2017, který v poslanecké sněmovně neprošel schvalovacím procesem i přesto, že jednání mezi Ministerstvem kultury, krajskými úřady, odbornou organizací státní památkové péče a řady dalších odborných institucí byla složitá a konsensus všech složek byl ve výsledku nezanedbatelný.^{iv}

K významným zákonům ochraňujícím kulturní dědictví v České republice patří také zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a prováděcí vyhláška č. 275/2000 Sb., zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví či zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty. Všechny uvedené právní normy se zabývají legislativní úpravou prodeje či vývozu předmětů kulturní hodnoty, kulturních památek, evidovaných sbírkových předmětů nebo archiválií.¹⁵

Na mezinárodní úrovni je ochrana památkové péče zabezpečena Úmluvou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví Generální konference UNESCO ze 17. října a 21. listopadu roku 1972, na jejíž základě je vytvořen tzv. Seznam světového dědictví, kde jsou vedeny památky s mimořádnými hodnotami, a Česká republika se pyšní celkem 12 záznamy v tomto unikátním seznamu.¹⁶ Neméně významnou je pak Haagská úmluva na ochranu kulturního dědictví při ozbrojeném konfliktu ze 14. května roku 1954.¹⁶ Závěrem nelze ve vztahu k ochraně kulturního dědictví opomenout Úmluvu o ochraně archeologického dědictví Evropy, tzv. Maltskou úmluvu, sepsanou dne 16. ledna roku 1992 ve Vallettě s platností od 25. května 1995, jejímž cílem je ochrana archeologického dědictví v Evropě.¹⁷

2.4.2. Organizační uspořádání státní památkové péče

Úloha jednotlivých orgánů státní památkové péče je vymezena jejich organizačním uspořádáním uvedeným v příslušných ustanoveních památkového zákona¹⁸ a prováděcí vyhlášky.¹⁹ Mezi subjekty státní památkové péče, které se zabývají přímou ochranou kulturních památek a památkově chráněných území, patří kromě ústředního orgánu státní správy, kterým je Ministerstvo kultury České republiky, také krajské řady a obce s rozšířenou působností, jako výkonné složky státní památkové péče, a také odborná organizace státní památkové péče, tedy Národní památkový ústav. K ochraně kulturních památek v součinnosti s ostatními výkonnými orgány státní památkové péče přispívají

¹⁵ Právní předpisy a mezinárodní dokumenty. *NPU.cz* [online]. [vid. 13.2.2018]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty>.

¹⁶ Mezinárodní dokumenty. *NPU.cz* [online]. [vid. 13.2.2018]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty>.

¹⁷ Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy. *ARUP.cas.cz* [online]. [vid. 13.2.2018]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=1565>.

¹⁸ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. § 25 - § 32.

¹⁹ Vyhláška č. 66/1988 Sb., k provedení zákona o státní památkové péči. § 20 a § 21.

také další orgány státní správy, jako jsou celní úřady^{vi} nebo kontrolní orgán Ministerstva kultury České republiky, kterým je památková inspekce.

Z příslušných ustanovení památkového zákona vyplývají veškerá práva a povinnosti odborné a výkonné složky státní památkové péče, přičemž nejběžnější úlohou je primárně řízení ve věci nakládání s kulturními památkami za účelem jejich obnovy. Ústřední úlohu zde hraje spolupráce odborné a výkonné složky státní památkové péče – v první instanci spolupráce věcně a místně příslušné obce s rozšířenou působností a územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu a ve druhé instanci krajské úřady a ústřední pracoviště NPÚ. Národní památkový ústav plní s ohledem na jednotlivá ustanovení památkového zákona funkci poradní a poskytuje výkonné složce státní památkové péče odborné podklady pro vedení správního řízení podle památkového zákona či řízení podle ustanovení § 149 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů.^{vii} V zákoně zakotvená spolupráce se v některých případech neslučuje s realitou a výkonné složky jsou mnohdy nuceny bez odborných vyjádření příslušných územních pracovišť Národního památkového ústavu vydávat rozhodnutí k nakládání s památkovým fondem a velmi snadno tak může dojít ke špatnému rozhodnutí správních úředníků, kteří ve většině případů nedosahují potřebného vzdělání a jejich rozhodnutí ve správním řízení podle památkového zákona a správního řádu může vést k nenávratné degradaci hodnoty kulturních památek či památkově chráněných území.^{viii}

2.4.3. Struktura financování péče o kulturní dědictví v ČR

Zákon o státní památkové péče ukládá vlastníkům kulturních památek povinnosti, které je zavazují k péči o ně v režimu značně finančně náročnějším, než je tomu u běžných staveb či movitých předmětů. V případě péče o kulturní památky nebo objekty nacházející se v památkově chráněných územích je nezbytné, aby k tomuto účelu byly používány tradiční technologie a materiály, které jednak nenaruší podstatu kulturní památky či prostředí a zároveň je budou vhodně prezentovat. Stejná skutečnost platí i pro obnovu movitých kulturních památek, která má zpravidla probíhat v restaurátorském režimu vyžadujícím kromě tradičních postupů také zásahy odborných osob s restaurátorskou licencí Ministerstva kultury ČR.

Nutno uvést, že u kulturních památek jsou vlastníci povinni pečovat o ně a udržovat je v dobrém stavu, nemají však povinnost je do takového stavu uvést. Takže v případě, že vlastník získá kulturní památku do svého vlastnictví např. dědickým řízením a tato se

nachází v neutěšeném technické či jiném stavu degradujícím její hodnoty, přichází na řadu otázka, kdo se bude finančně podílet na její obnově. Odpovídající stav movitých nebo nemovitých kulturních památek není jen otázkou vlastnických povinností samotných vlastníků, ale velmi úzce se dotýká veřejného zájmu, a proto památkový zákon pamatuje ve svých ustanovených na možný způsob příspěvku na obnovu památkového fondu ze státního rozpočtu.²⁰ Příspěvek může být přidělen jen za přísných podmínek, kdy se musí jednat o kulturní památku nacházející se na veřejně přístupném, pohledově a funkčně značně exponovaném místě, o památku, jejíž hodnoty jsou zcela mimořádné nebo o památku, která se nachází ve špatném stavebně technickém stavu, který nezavinil stávající vlastník. I když památka splňuje předpoklady dané právní úpravou, nevzniká automaticky nárok na přidělení příspěvku na její zachování či obnovu. Rozpočty obcí a krajů jsou v tomto ohledu značně omezené.

Významným zdrojem finanční podpory státu jsou dotační programy Ministerstva kultury. Kromě vlastních programů je Ministerstvo kultury poskytovatelem finančních prostředků prostřednictvím Národních památkových ústavů či obcí s rozšířenou působností. Významnou funkci ve financování obnovy památkového fondu zastávají Krajské úřady, které přispívají ze svých rozpočtů prostřednictvím pravidelných dotačních titulů a jsou tak dalším zdrojem finanční pomoci vlastníkům kulturních památek.

Zcela nezastupitelnou úlohu ve financování obnovy kulturních památek pak hrají evropské dotace, jako např. jednotlivé operační programy, které financují významné obnovy památkového fondu. Nejedná se ale o dotační tituly určené běžným vlastníkům kulturních památek bez záměru jejich zpřístupnění veřejnosti a samotné zpracování žádostí a následný dotační management je velmi složitý a bez odborného vedení není prakticky možné program řádně administrovat.

3. Muzeum a podstata jeho činnosti

Tak jako považuji za nezbytné v diplomové práci představit systém péče o kulturní dědictví, považuji za stejně důležité vymezit základní pojmy a zásady muzejní činnosti. Kapitola tak představuje obecné principy fungování jednoho ze subjektů, zabývajících se ochranou kulturních památek, a zároveň uzavírá všeobecný přehled péče o kulturní dědictví v České republice.

²⁰ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. § 16.

3.1. Muzeum

Pojem muzeum pochází z řeckého slova „museion“ a jeho význam v překladu znamená „chrám múz“.²¹ Naučný slovník z 19. století pak uvádí: „*Odtud museum jest vlastně sídlo těch Mus. Odtud pak slují tak síně a sály, v nichž se chovají sbírky vědeckých a uměleckých. Obrovskému dílu podrobuje se muzejník, práce jest nesmírná, nebezpečí pochybení velké, pokušení nemalé, odpočinutí žádné a vděk malý*“.²²

Představa, co se pod názvem muzeum skrývá, může být tak různá jako je definice sama, ale jeho podstatu pravděpodobně vždy vystihneme alespoň částečně. Kromě mnohých definicí, které jsou obsaženy např. v odborné literatuře autorů Beneše, Neústupného či Stránského^{ix}, lze obecnou definici nalézt také v zákoně č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění: „*Muzeem je instituce, která získává a shromažďuje přírodniny a lidské výtvořky pro vědecké a studijní účely, zkoumá prostředí, z něhož jsou přírodniny a lidské výtvořky získávány, z vybraných přírodnin a lidských výtvořků vytváří sbírky, které trvale uchovává, eviduje a odborně zpracovává, umožňuje způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu jejich využívání a zpřístupňování poskytováním vybraných veřejných služeb, přičemž účelem těchto činností není zpravidla dosažení zisku*“.²³

Shodným způsobem, byť s jistými odlišnostmi v textu obecně definuje muzea také Mezinárodní rada muzeí v Profesionálním etickém kodexu ICOM pro muzea, jednomyslně přijatým v roce 1986 a naposledy revidovaným 21. valným shromážděním v Soulu dne 08. 10. 2004: „*Muzea jsou stále nevýdělečné instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřené veřejnosti, které získávají, uchovávají, zprostředkují a vystavují hmotné i nehmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, výchovy, vzdělávání a potěšení*“.²⁴

Z mezinárodně platné definice pak můžeme odvodit základní funkce muzea, mezi které patří především vytváření a uchovávání sbírek, jejich prezentace široké veřejnosti formou stálých či obměňovaných expozic a v neposlední řadě také velmi důležitá úloha vzdělávací.

²¹ ARTS LEXIKON. *Muzeum (museum)*. [online]. [cit. 18.4.2018]. Dostupné z: <http://www.artsexikon.cz//index.php?title=Muzeumm>.

²² KOUBA, J. *Úvod do muzeologie*, s. 6.

²³ Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.

²⁴ ICOM. *Profesionální etický kodex ICOM: Doporučení UNESCO o muzeích, kulturním a přírodním dědictví*.

Přesná specifikace jednotlivých muzeí je zakotvena ve zřizovacích listinách nebo statutech, kde je vymezena základní právní náplň jejich činnosti, organizační struktura, vymezení základního účelu jejich zřízení a předmětu hlavní a vedlejší činnosti (s ohledem na charakter muzea), ustanovení statutárního orgánu, vymezení hospodaření organizace, anebo např. doba, po kterou je organizace zřízena, či způsob řešení případného zániku muzea. Zakládací dokumenty nebo dokumenty upravující činnost muzea jsou veřejně přístupné listiny, zveřejňované na webových stránkách jednotlivých institucí.

Muzea mají spolu s podobně fungujícími institucemi^x svoji činnost propojenou, resp. založenou na potřebách směřujících k poznání kulturně historických hodnot naší společnosti. Prostřednictvím sbírkotvorné činnosti, která je následně prezentována skrze muzejní expozice a výstavy, přibližují muzea širokou škálu předmětů nebo staveb vypovídajících o přírodním, umělecko-řemeslném, společenském či jiném vývoji naší společnosti a zaujímají tak nezastupitelné místo při naplňování nejrůznějších lidských zájmů.²⁵

„Muzejnictví, a tedy i muzejnictví české, tkví svými kořeny především v nadšené sběratelské vášni jednotlivců, shromažďujících předměty různé hodnoty i charakteru a vytvářejících z nich soubory, spojované nejrůznějšími souvislostmi vnějšími i vnitřními. Za časté tu byla pojítkem vlastně jen osoba majitele sbírky, jenž za svého života, ať již z úmyslu a pohnutek jakýchkoli, shromažďoval v souladu se svými zálibami předměty jemu milé, jichž nabyl nejrůznějšími cestami a způsoby a jimiž se mohl těšit nejen on sám, ale i chlubit se druhým a dotvrzovat jimi svou zcestovalost, šíři, hloubku svých zájmů a někdy i svou moc, bohatství a nadřazenost.“²⁶ Sbírkotvorná činnost v historii naší země byla pak především odrazem zcestovalosti, vzdělání či bohatství jejího majitele, ale mnohdy také sloužila pro demonstraci světské či církevní moci a prestiže. Takovéto sbírky se pak prezentovaly a vystavovaly při nejrůznějších slavnostních příležitostech.²⁷

Muzea vytvářením sbírek a jejich odbornou správou spočívající v přesné evidenci, systematickém ukládání, zabezpečení a péči o ně např. restaurátorskými či konzervátorskými zásahy, se významným způsobem podílejí na záchraně a uchování

²⁵ VLČEK, V. *K vývoji českého muzejnictví*, s. 5.

²⁶ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. 2. vyd., s. 10.

²⁷ Tamtéž.

kulturního i přírodního dědictví. Předměty v muzeích uchované pak slouží jako edukativní zdroje pro mnohé poznání.²⁸

Existence muzeí tedy úzce souvisí s poskytnutím srozumitelného obrazu minulosti za účelem lepšího, resp. snazšího pochopení současnosti. K vytváření tohoto obrazu pak zásadně přispívají odborníci z nejrůznějších profesí, kteří nám jsou prostřednictvím svých znalostí schopni jednotlivé oblasti vývoje společnosti přiblížit pomocí sbírek a expozic. V tomto ohledu je pak velmi zásadní jejich odbornost podtržená patřičným specializovaným vzděláním.²⁹

Muzea v dnešní době dosahují nového vnímání ze strany společnosti, než jako pouhá schránka uchovávající odkaz minulosti a primárně plnící vzdělávací funkci, a z tohoto důvodu je nezbytné, aby se na jejich činnosti podíleli nejen osoby s humanitním či přírodovědeckým odborným vzděláním, ale také lidé z mnoha dalších profesních oblastí, jakými je např. pedagogika nebo psychologie.³⁰ Různou specializací osob podílejících se na chodu muzea se pro ně otevírá mnohem širší oblast působnosti a z konzervativně chápaných subjektů se striktně vymezenými pravidly své činnosti se velmi pozvolna stávají instituce, které skrze své moderní prostředí s mnohými technickými vymoženostmi a prostřednictvím nejrůznějších akcí pomalu stoupají na žebříčku popularity míst určených k volnočasovým aktivitám či lákají odborníky např. z oblasti památkové péče. Velmi významným faktorem ovlivňujícím postupnou popularizaci muzeí je také smysluplné financování jejich rozvoje ze strany státní správy, které umožní zrealizovat atraktivní expozice a výstavy, netradiční projekty a akce nebo modernizovat muzejní prostředí. I přes mnohé způsoby popularizace muzeí a rozšiřování poskytovaných služeb zůstává shromažďování a správa sbírek nadále dominantní náplní jejich činnosti.³¹

Muzea již po staletí vybízejí širokou veřejnost k trávení volné času i ke studijním účelům v rámci nejrůznějších programů. Pozice muzea bývala pro návštěvníky vždy spíše pasivní – vitríny naplněné nejrůznějšími předměty s obsáhlými popisky či velké exponáty, u kterých nikdy nechyběla informace o zákazu doteku, nebyly lákavou představou vybízející ke kulturnímu zážitku. V současné době se podoba muzeí mění,

²⁸ KOUBA, J. *Úvod do muzeologie*, s. 6.

²⁹ ŽALMAN, J. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*, s. 43.

³⁰ ŽALMAN, J., kol. *Příručka muzejníková I.*, s. 15.

³¹ ŽALMAN, J. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*, s. 25-26.

lákaají návštěvníky na řadu interaktivních exponátů a zajímavých programů nebo vzdělávacích akcí, na kterých návštěvník ani nevnímá, že se vlastně něčemu novému učí, jelikož výuka je mistrně propojená se hrou a zábavou.

3.2. Zaměření muzeí (muzejní typologie)

Muzea v období svého vzniku plnila různé funkce a jejich zaměření bylo tedy v samotných počátcích jejich rozvoje značně různorodé.³² Základní zaměření poskytuje statut ICOM, podle něhož jsou muzea dělena jednak podle typu sbírek, které shromažďují a uchovávají (vlastivědná, archeologická, umělecká, historická, etnografická, přírodovědná, geologická, muzea vědy, vojenská a průmyslová), dále podle jejich zřizovatele (státní, krajská, městská, univerzitní, nezávislá nebo soukromá a muzea komerčních společností) a v neposlední řadě podle své územní působnosti (národní, regionální a místní). K dalším způsobům dělení muzeí patří např. dělení podle typu návštěvníků, kterým jsou muzea určena (vzdělávací, specializovaná, pro obecnou veřejnost) a podle způsobu prezentace svých sbírek (tradiční, skanseny, muzea v historických sídlech).³³ Základní rozdělení muzeí usnadňuje orientaci především ve způsobu jejich vnímání ze strany široké veřejnosti a z tohoto pohledu je tedy velmi důležité, aby se muzea věnovala konkrétnímu typu a účelu svého zřízení. I přesto, že je v dnešní době zcela běžnou záležitostí, že společnost nachází na jednom místě vyžití širokého zaměření, muzeum by se takovému trendu mělo spíše vyhýbat i přes to, že pak velmi těžko konkuruje subjektům, které tak široké vyžití nabízejí.

3.3. Sbírkotvorná činnost muzeí

Primární úlohou muzeí při ochraně kulturního dědictví je jejich sbírkotvorná činnost, která spočívá v získávání, uchovávání, správě a ochraně sbírek, o které muzea pečují jako o součást kulturního dědictví. „*Sbírkou muzejní povahy je sbírka, která je ve své celistvosti významná pro prehistorii, historii, umění, literaturu, techniku, přírodní nebo společenské vědy a tvoří ji soubor sbírkových předmětů shromážděných lidskou činností.*“³⁴ Široká škála jednotlivých kroků, kterou je definována sbírkotvorná činnost vyplývá na jedné straně z platné legislativy a na druhé straně z pozice muzejních pracovníků a jejich odborných znalostí a schopností. Legislativa v tomto smyslu plní tzv. zastřešující úlohu pro práci muzejních pracovníků, kterou v tomto smyslu považují za

³² ŠTĚPÁNEK, P. *Obrisy muzeologie: pro historiky umění*, s. 51.

³³ ICOM. *Profesní etický kodex ICOM: Doporučení UNESCO o muzeích, kulturním a přírodním dědictví*.

³⁴ Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.

stěžejní, neboť rozpoznání kvalit a hodnoty předmětů na jejich cestě do muzejních depozitářů, je pro systematickou tvorbu sbírky zásadní.

Depozitáře slouží jako „úschovna“ v době, kdy exponáty nemohou být součástí aktuální výstavy či muzejní expozice. Dnes se běžně setkáme s depozitáři různého typu, od prostor připomínajících skladové haly hutního průmyslu, přes místnosti opatřené alespoň základním vybavením, až k technicky vyspělým depozitářům vybaveným nejrůznějšími technickými vymoženostmi. Přestože význam ochrany kulturního dědictví je v dnešní době vnímán daleko intenzivněji než v minulosti, jsou moderní depozitáře pro mnoho muzeí spíše vysoce nadstandardním zázemím a nedosažitelným cílem.³⁵

Vzhledem k tomu, že sbírkové předměty jsou po většinu času uloženy právě v depozitářích, je důležité, aby tyto prostory odpovídaly určitým standardům a zaručovaly tak jejich bezpečné uschování právě z dlouhodobého hlediska.³⁶ Úroveň depozitářů primárně souvisí zejména s druhem uložených předmětů, s jejich velikostí či významem muzeí a jejich finančními možnostmi. Jiné potřeby mají archiválie, které je potřeba umístit do klimaticky vhodného prostoru, a jiné potřeby a nároky např. na místo má ozubnicová parní lokomotiva. Zároveň je důležité vzít v úvahu i skutečnost, že dřevěný středověký jeřáb běžně využívaný ve stavebnictví v dobách Karla IV. je lépe „skladovat“ ve složeném stavu, s čímž úzce souvisí zachování jeho autenticity pro budoucí generace.³⁷ I když na zřízení depozitářů nejrůznějšího charakteru existuje v dnešní době dostatečná nabídka dotačních titulů,^{xi} je tento proces mnohem složitější. Muzea musí především vycházet z vhodných prostor, které mohou za účelem zřízení depozitáře využít a zároveň dobře odhadnout náklady, spojené s jeho následným provozem, jelikož vybavení moderního depozitáře není jen otázkou vstupní investice. Sbírkou uložené v depozitářích pak musejí podléhat kontrole ze strany muzejních pracovníků, aby se zabránilo případné degradaci jejich hodnot.

3.3.1. Evidence a inventarizace sbírek

Správa sbírek a povinnosti jejich správce jsou zakotveny v zákoně č. 122/2000 Sb., dále v příslušné prováděcí vyhlášce a ve vnitřních předpisech muzea. Správce sbírky je především povinen vést řádnou evidenci sbírkových předmětů, která se podle počtu sbírkových předmětů vede jako dvoustupňová, a to systematická a chronologická,

³⁵ ŽALMAN, J. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*, s. 35.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

přičemž předměty zapsané ve sbírkové evidenci před nabytím účinnosti aktuální právní normy je možné ponechat pouze v jednostupňové – chronologické evidenci, splňují-li podmínky obsahového rámce této evidence dle příslušného ustanovení zákona.³⁸ Chronologická evidence je prvotní evidencí, kterou muzea provádí bezprostředně po zařazení sbírkového předmětu do sbírky, a podle platné legislativy musí obsahovat informace, na jejichž základě je daná věc či soubor věcí v množství sbírkových předmětů muzea zcela nezaměnitelný. Druhým stupněm evidence je evidence systematická, která doplňuje nebo zpřesňuje záznamy chronologické evidence, a nejzazší termín pro záznam v tomto druhu evidence je do 3 let po záznamu chronologickém. Záznamy v obou evidencích se s ohledem na bezpečnostní riziko spojené s jejich případným zničením vedou odděleně. Výstupy obou evidencí následně podléhají schválení odpovědnou osobou a jsou průběžně číslovány.³⁹ Ve chvíli, kdy je sbírkový předmět muzeem řádně zaevidován, dochází k zápisu jeho evidenčního čísla do veřejné databázové centrální evidence sbírek (CES), kterou vede Ministerstvo kultury České republiky.⁴⁰ Až splněním obou evidenčních kroků, tedy přímé muzejní evidence a následné centrální evidence, se z předmětu získaného muzejními pracovníky stává sbírkový předmět ve smyslu příslušné právní normy a je možné s ním v tomto ohledu nakládat. Proces administrativně značně náročný vede k dokonalému přehledu o každém předmětu, kterým muzeum disponuje a zaručuje tak mj. i perfektní zdroj informací pro účely péče o kulturní dědictví.

Dalším nezbytným krokem při správě muzejních sbírek je pravidelná inventarizace sbírkového fondu, jejíž definici nalezneme v ustanovení § 12 zákona č. 122/2000 Sb., nebo v příslušné prováděcí vyhlášce. Inventarizaci muzeum provádí v desetileté periodě, přičemž v tomto období musí kontrolou projít celá sbírka a inventarizační komise se skládá minimálně ze tří pracovníků muzea, kteří porovnávají záznamy v jednotlivých evidenčních knihách.⁴¹ Vzhledem k tomu, že úkolem inventarizační komise je porovnání záznamů v evidenčních knihách a jejich skutečného stavu, měl by být součástí komise také konzervátor, který navrhne nezbytný odborný zásah v případě, že se zjistí, že sbírkový předmět tento zásah s ohledem na svůj stav vyžaduje. Inventarizace se neprovádí u celého sbírkového fondu, ale jednotlivé předměty se k inventarizaci vyberou tak, aby celá sbírka byla zinventarizována v průběhu nejdéle 20 let podle počtu

³⁸ ŽALMAN, J., kol. *Příručka muzejníková I.*, s. 28.

³⁹ Vyhláška Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů. § 3.

⁴⁰ ŽALMAN, J., kol. *Příručka muzejníková I.*, s. 23 a 43.

⁴¹ Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů. § 3.

sbírkových předmětů.⁴² V souvislosti s výstupy inventarizace odpovědný pracovník navrhuje případné vyřazování a odpis sbírkových předmětů např. z důvodu jejich přebytečnosti či neupotřebitelnosti. Souhlas s odpisem a vyřazením pak podléhá schválení zřizovatele muzea a záznam s pečlivým odůvodněním se uvádí nejen v evidenci příslušného muzea, ale také v centrální evidenci sbírek.⁴³

3.3.2. Přemístování sbírek

S evidencí sbírek také úzce souvisí jejich přesun, např. při zápůjčce nebo nezbytném zásahu pro zachování hodnoty sbírkové předmětu. V takových případech musí nezbytně dojít k záznamu ve sbírkové evidenci, což neplatí v případě krátkodobých přesunů v rámci muzea např. za účelem dokumentace. Zapůjčení sbírkového předmětu zpravidla probíhá mezi muzejními organizacemi, a to vždy na základě smlouvy o zápůjčce a za účelem vystavení a prezentace. Muzeum jenž předmět zapůjčuje, rozhoduje o tom, zda tak učiní či nikoliv, a to na základě předem zjišťovaných skutečností, kdy se prověřují především podmínky, ve kterých bude daný předmět prezentován, a jakým způsobem bude zabezpečen. Přenechání sbírkového předmětu pak souvisí především s konkrétním odborným zásahem (restaurování, konzervace) a v tomto případě se vyhotovuje smlouva o fyzickém přenechání věci.⁴⁴

3.3.3. Zabezpečení sbírek

Podle Jiřího Žalmana^{xii} je ohrožení sbírek a památkově chráněných budov značné, přičemž mezi nejzásadnější hrozby patří bezesporu působení přírodních živlů, jako je extrémní sucho, požáry nebo záplavy, dalším typem ohrožení pak mohou být selhání zabezpečovací techniky, nehody spojené s běžným provozem muzea a v neposlední řadě také páchání trestné činnosti, neboť je obecně známým faktem, že muzea disponují předměty mnohdy nevyčísitelné hodnoty, které jsou obchodovatelných artiklem na černém trhu u nás i v zahraničí. Bezpečnost sbírek se stává stále více diskutovaným tématem a investice za tímto účelem mají narůstající charakter. Mezi základní principy zabezpečení sbírek patří jednoduché kroky v podobě mechanických zábran či bezpečnostního zajištění ozbrojenou složkou, ale také složitá moderní technická zabezpečení. K zabezpečení muzeí slouží projekt realizovaný ve spolupráci

⁴² Vyhláška Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů. § 3 odst. 1.

⁴³ Vyhláška Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů. § 4.

⁴⁴ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

s Ministerstvem kultury, vnitra a financí – Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví, který byl původně zaměřený na ochranu budov a od roku 1996 se přesouvá jako systém způsobilý ochránit předměty vystavené různému ohrožení.⁴⁵

3.3.4. Odborná péče o sbírky

Specifické vymezení péče o sbírky je součástí vnitřních předpisů muzeí a reflektuje odborné znalosti, vzdělání a praxi muzejních pracovníků. Odborná péče zahrnuje nejčastěji konzervátorské či restaurátorské zásahy u předmětů, které jsou nabývány do sbírek muzea nebo v případě jejich poškození či degradace vlivem působení nejrůznějších faktorů, jako je např. počasí či jejich stáří.⁴⁶ Při odborné péči se pak musí opět vycházet z platné legislativy, která vymezuje konkrétní postupy např. v procesu restaurování, kdy jej může provádět pouze osoba s patřičnou licenci Ministerstva kultury České republiky.⁴⁷ Muzea zpravidla nedisponují dostatečně rozsáhlým zaměstnaneckým aparátem, aby byla schopna zajistit restaurátorskou nebo konzervátorskou činnost napříč spravovanou sbírkou, a v takovém případě dochází k externí spolupráci s odborníky např. na základě smlouvy o dílo, přičemž tato činnost podléhá přímé kontrole příslušného muzea.⁴⁸ Konzervátorské práce spočívají v zabezpečení předmětu před nejrůznějšími vnějšími vlivy se zachováním jeho autenticity, přičemž není žádným způsobem vylepšován jeho současný stav. Konzervace je proces, který má zastavit další degradaci sbírkového předmětu např. pomocí očištění od nejrůznějších biologických škůdců. Restaurování předmětů je oproti jejich konzervaci zásahem mnohem náročnějším co do rozsahu a požadavků na kvalitu provedení a dochází při něm ke zlepšení současného stavu sbírkového předmětu. Restaurátor musí mít znalosti na odpovídající odborné úrovni nejen s ohledem na provedení přímého restaurátorského zásahu, ale také musí být schopen orientovat se v širších historických souvislostech. V souladu s výše uvedeným může restaurátor tuto činnost vykonávat na základě přidělení příslušné licence Ministerstvem kultury České republiky. Dělení restaurátorských specializací je uvedeno v příloze č. 1 památkového zákona, která mj. vymezuje jejich výčet a základní rozdělení na jednotlivé odbornosti v oblastech malířských, sochařských a uměleckořemeslných děl se zaměřením na nejrůznější materiály – dřevo, kámen, kov, keramika, terakota, štuk, sádra a jiné

⁴⁵ ŽALMAN, J., kol. *Příručka muzejníková I.*, s. 61–65.

⁴⁶ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

⁴⁷ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. § 14 a).

⁴⁸ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

výtvarné materiály.⁴⁹ Restaurování a konzervace může probíhat pouze po přechozím souhlasu orgánů státní památkové péče a i v tomto případě je nezbytná úzká spolupráce všech zapojených stran především s ohledem na plynulý průběh odborných procesů. Dostáváme se tak znovu k onomu již zmiňovanému úzkému propojení řady subjektů v péči o kulturní dědictví. Úlohou muzeí, resp. odborných muzejních pracovníků, je včasné zajištění postupů, které vedou jednak k zastavení destrukčních vlivů na sbírkové předměty a stavby nebo ke zhodnocení kulturně historických hodnot nebo hodnot zachovávajících jejich věcnou podstatu. Úloha státní památkové péče je konzultační a rozhodovací ve smyslu nezbytného schvalovacího procesu při nakládání se sbírkovým předmětem v případě, že se jedná o kulturní památku.

3.3.5. Výstavy a expozice

Vrcholem péče o sbírky je bezesporu jejich prezentace prostřednictvím stálých či obměňovaných expozic a výstav, které zpravidla korespondují s charakterem konkrétní muzejní organizace, a zásadní je v této souvislosti zabezpečení vystavovaných exponátů a jejich odpovídající prezentace. Podle druhu, rozsahu a charakteru výstavy či expozice jsou předměty vystavovány volně nebo prostřednictvím výstavních vitrín. Velmi důležitá je celková příprava této prezentace, která spočívá v důkladném zpracování námětu, probádání prostorových možností, vytvoření libreta výstavy a následného konkrétního scénáře provedení, ustanovení skupiny odborníků, jenž se realizací zabývá či případné zadání externí odborné firmě či architektonické kanceláři, která prezentaci výstavy navrhne a zrealizuje.⁵⁰ Specifickým příkladem muzejní prezentace je pak využití památkově chráněného objektu pro muzejní účely jako je tomu v Centru stavitelského dědictví v Plasích, kde se objekty v areálu nemovité národní kulturní památky samy staly muzejními exponáty přímo prezentovanými veřejnosti spolu s dalšími tematickými výstavami a expozicemi.

V první části diplomové práce jsem se snažila vymezit oblast působnosti muzeí v péči o kulturní dědictví v ČR a její propojení se státní památkovou péčí. Společné úsilí obou zdánlivě nesouvisejících oblastí péče o kulturní dědictví umožňuje odborné i laické veřejnosti hlubší poznání vývoje naší společnosti stále atraktivnějším způsobem.

⁴⁹ Příloha č. 1 Zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

Centrum stavitelského dědictví v Plasích je toho zářným příkladem v oblasti stavitelství a architektury, jako jednoho z pilířů technického muzejnictví.

4. Technické muzejnictví v ČR v historických souvislostech

V následující kapitole diplomové práce bych ráda ve stručnosti představila samotnou ideu technického muzejnictví jako reakci na rozvoj vědy a průmyslu v českých zemích od 16. století a také instituci Národního technického muzea, které po dlouhých staletích odpovídá ideálům zejména renesančních filozofů a vědců, kteří pro své názory byli v tehdejší společnosti zatracováni.

4.1. Vývoj technického muzejnictví

Hlavními pilíři kulturního a duchovního vývoje lidstva jsou od nepaměti zemědělství, průmysl a obchod, s nimiž je neodmyslitelně spojená technika. Každá kultura si nese nesmazatelné stopy svého technického pokroku a národy cítí potřebu vývoj uchovat, zaznamenat a především prezentovat. Z těchto důvodů vznikají technická muzea, která jsou odrazem technické zručnosti a průmyslu té či oné země.⁵¹

Vývoj technického muzejnictví má v Čechách tradici sahající až do 16. století, do doby, která je úzce spojena s vědeckou revolucí, kdy se přírodní vědy a zejména pak fyzika dostává do popředí vědeckého zájmu a bádání a vědci samotní se snaží oprostit od zavedených náboženských představ o vzniku světa a jeho fungování.⁵² Renesanční filosofové se stávají prvními průkopníky myšlenek o vztahu vědy a techniky a lze je tedy považovat za jeden ze základních pilířů vzniku technických muzeí. Ve svých dílech vědecké osobnosti, mezi které patřili např. Francis Bacon nebo René Descartes, poukazovaly na význam techniky a zmiňovaly potřebu vzniku specializovaných pracovišť či laboratoří, které by se zabývaly představením využití techniky v běžném životě. Nutno podotknout, že doba, ve které vědci působili, nebyla nijak nakloněna vědeckému pokroku, a proto jejich myšlenky byly spíše odmítány, přičemž nepadly na dlouho v zapomnění a např. Descartovy úvahy našly významné uplatnění v prvním technickém muzeu zřízeném ve Francii již před Velkou francouzskou revolucí.⁵³

Zásadní úlohu v rozvoji technického muzejnictví plní hornictví, které má v Čechách mnohaletou tradici a ovlivňuje i charakter mnohých technicky zaměřených sbírek, které vznikají v 16. století na evropských šlechtických dvorech. Mezi sběratele produktů

⁵¹ Historie NTM Praha. NTM.cz [online]. [vid. 27.11.2017]. Dostupné z: http://www.ntm.cz/historie_muzea/t-m_v_praze_pruvodce.pdf.

⁵² MAJER, J. ed. *Technické muzejnictví: problémy a praxe*, s. 52.

⁵³ Tamtéž, s. 53.

přírodního dědictví a nejrůznějších technických vymožeností patřil např. Ferdinand Habsburský, Maxmilián II. nebo v neposlední řadě také císař Rudolf II. Habsburský, který byl proslulý svojí sběratelskou vášní, ale také tím, jaké významné vědecké osobnosti působily na jeho dvoře. Na dvoře Rudolfa II. působil např. Johannes Kepler, jenž v Praze zkonstruoval dva ze svých zákonů o pohybu nebeských těles, nebo Tycho Brahe⁵⁴ a právě tito vědci a řada dalších řemeslníků, konstruktérů nebo matematiků působících na dvoře fanatického sběratele byli vzorem pro vznik řady dalších sbírek české šlechty, jejichž rozmach v polovině 17. století zastavila třicetiletá válka. Sběratelská činnost se následně rozvíjí s rozvojem exaktních věd v 17. a 18. století, založených na přísně vědeckém principu, a novými objevy ve fyzikálních disciplínách, jako byla optika nebo mechanika.⁵⁵

S rozvojem vědních oborů vzniká napříč celou Evropou řada vědeckých kabinetů, které umožňovaly seznámení se s novými vynálezy a objevy a které již nastiňují budoucí obraz technického muzejnictví, a snaha o vznik prvních muzeí na sebe, se silnou podporou exaktních věd a jejich vznímání v 18. století, nedala dlouho čekat.⁵⁶ Kromě prvních muzejních institucí, zřizovaných před svým zrušením jezuitským řádem při pražské univerzitě^{xiii} vznikaly i mnohé další univerzitní kabinety nebo technické školy již trvalejšího charakteru. Roku 1717 byla z podnětu císařovny Marie Terezie zřízena pražská inženýrská škola, rozšiřující univerzitní výuku o přísně vědecké obory, jejichž vlajkovou lodí měla být matematika.⁵⁷

Významnou úlohu při formování technického muzejnictví sehrály mezinárodní výstavy zaměřené na zemědělství či průmysl, které již přímo předurčily vznik průmyslově zaměřených muzeí.⁵⁸ Jednou z nejvýznamnějších výstav zaměřených na zručnost českého národa byla výstava uspořádaná roku 1791 v Praze při příležitosti korunovace císaře Leopolda II. v pražském Klementinu, která se stala vzorem pro konání dalších tematicky shodných výstav, např. roku 1798 v Paříži. Výstava, resp. její idea, směřující k vývoji a prezentaci techniky a průmyslu, se stala součástí všech následně vzniknuvších technických kabinetů a muzeí, z nichž první zřizuje v Praze roku 1799 průmyslník F. Ferdinand Schönfeld.⁵⁹ V Praze v této době sílí myšlenky vzniku národního

⁵⁴ MAJER, J. ed. *Technické muzejnictví: problémy a praxe*, s. 53–54.

⁵⁵ Tamtéž, s. 55.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž, s. 57.

⁵⁸ Tamtéž, s. 56–58.

⁵⁹ Tamtéž, s. 77.

technologického muzea, z nichž první se objevuje v letech 1811-1816, kdy došlo k neuskutečněnému pokusu o spojení Schönfeldova muzea a strojního kabinetu pražské inženýrské školy.⁶⁰

V souvislosti s úpadkem výrobní činnosti na počátku 19. století, zapříčiněným mj. zastaralými výrobními procesy nebo státním bankrotem v tehdejší Rakousku Uhersku, by vznik technologického muzea, prezentujícího um českých a rakouskouherských konstruktérů a řemeslníků, přinesl významnou a potřebnou změnu.⁶¹ Následně počátkem 19. století dochází ke vzniku řady muzeí, např. ve Vídni, v Budapešti nebo ve Štýrském Hradci, což se stalo vzorem pro vznik Národního muzea v Praze, a řada osobností působících tehdy v kulturní sféře, jako např. Kašpar Sternebergr nebo František Antonín Kolovrat, neustále iniciuje vznik průmyslově zaměřeného samostatného muzea.⁶²

Následné průmyslové výstavy v Praze v letech 1828-1833 konečně daly podnět vzniku sdružení „Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách“, které mělo za úkol podporovat průmysl a podnikání v českých zemích.⁶³ Mimořádný přínos v rozvoji technického muzejnictví v Zemích Koruny České pak má třetí světová výstava uspořádaná roku 1862 v Londýně, odkud významné zkušenosti a poznatky do Prahy přiváží kromě jiných významných představitelů tehdejší vědecké a kulturní společnosti především Vojtěch Náprstek, považovaný za zakladatele moderního technického muzejnictví v českých zemích.⁶⁴

4.2. Vznik NTM a jeho činnost v ČR

Vojtěch Náprstek byl neodmyslitelně spjat s kulturním vývojem pražského společenského života konce 19. století. Zkušenosti získal svým nedobrovolným pobytem (emigrace po roce 1849) ve Spojených státech Amerických či osobní účastí na mnoha průmyslových výstavách v Evropě, např. právě na třetí světové výstavě v Londýně roku 1862, kde navštívil průmyslové muzeum v Kensingtonu a nachází v něm vzor pro vznik technicky zaměřeného muzea v Praze. V Anglii této myšlence zcela propadá, pořizuje celou řadu technických nástrojů, které postupně dopravuje do Prahy, kde v rámci zprvu prostých a skromných přednášek a výstav, uspořádaných v jeho vlastním domě, až po velké výstavní akce na Žofině a mnoha dalších místech Prahy, tyto produkty prezentuje

⁶⁰ MAJER, J. ed. *Technické muzejnictví: problémy a praxe*, s. 78.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž, s. 79.

⁶³ Tamtéž, s. 80.

⁶⁴ Tamtéž, s. 81-82.

a seznamuje tak širokou veřejnost nejen s jejich využitím v běžném životě, ale zároveň s myšlenkou vzniku muzea, které se bude primárně zabývat právě technikou.⁶⁵

Náprstek svým počinem přivádí drobné řemeslníky a strojírenské malovýrobníky k počátkům výroby moderních technických strojů a zařízení a jejich dodávání na český trh, čímž otevírá cestu nejen k technickému rozvoji průmyslu v Čechách, ale i ke vzniku prvního průmyslového muzea, které by prostřednictvím svých expozic a výstav prezentovalo nejen historii techniky národa a Evropy, ale také vývojové trendy.⁶⁶

Velmi významnou roli v rozvoji technického muzejnictví a průmyslové osvěty sehrála v roce 1891 Všeobecná zemská jubilejní výstava, která se konala na pražském Výstavišti ve Stromovce.⁶⁷ Výstava měla světu ukázat, jak se český národ dokáže uplatnit v nejrůznějších oblastech lidské zručnosti, zejména pak v technice a průmyslovém odvětví. Průmyslový palác a pavilon strojírenství, jako dominující objekty Výstaviště, pak poskytly zázemí pro prezentaci výrobků z řady odvětví – strojírenství, sklářství, textilní průmysl nebo cukrovarnictví. Celé Čechy žili toho roku výstavou a Praha se díky konání výstavy proměnila v moderní město. Došlo k výstavbě lanové dráhy na Petřín a Letnou, vybudování tramvajové trati mezi Letnou a Výstavištěm a v neposlední řadě také k výstavbě kovové rozhledny na Petříně.⁶⁸ Na velmi úspěšnou Všeobecnou zemskou jubilejní výstavu pak v budoucnu navazují další, neméně významné akce, které prezentovaly různé oblasti lidské činnosti – Národopisná výstava československá roku 1895 či roku 1898 navazující Výstava architektury a inženýrství. Jejich konání stále více směřuje k myšlence vzniku stálého technického muzea, která roku 1908, skutečně ožívá a stává se realitou.⁶⁹

Současná podoba a význam Národního technického muzea v Praze souvisejí nejen se zásadní výstavbou nové budovy muzea na Letné, ale především s jeho sbírkotvornou činností, která čítá více než 60 tisíc inventárních čísel, byla zásadním způsobem ovlivněna smýšlením naší společnosti po roce 1989.⁷⁰ Národní technické muzeum v Praze i jeho jednotlivá pracoviště v České republice prezentují kulturu našeho národa a roli muzea

⁶⁵ HOZÁK, J. *Příběh Národního technického muzea*, s. 11.

⁶⁶ Tamtéž, s. 11-12.

⁶⁷ Tamtéž, s. 12.

⁶⁸ Tamtéž, s. 13.

⁶⁹ Tamtéž, s. 15.

⁷⁰ HOZÁK, J. *Národní technické muzeum historie – současnost – sbírky*, s. 23.

v evropském kontextu. Bohaté výstavní programy, množství a kvalita nashromážděných sbírek, edukační projekty a mnoho jiných aktivit vytváří základní obraz činnosti muzea.⁷¹

„Na prahu 21. století řešilo NTM mnoho zásadních otázek své existence a svého obrazu v budoucnosti. Kromě přípravy moderních a kvalitních expozic v nově zrekonstruovaných prostorech na Letné, vybudování Železničního muzea s využitím lokomotivního depa Masarykova nádraží v Praze, nesnadné práce se sbírkami muzea, jež jsou dědictvím mnoha generací muzejníků, čekal NTM velmi významný úkol – realizace projektu Centra stavitelského dědictví v Plasích.“⁷²

5. Centrum stavitelského dědictví Plasy

V následujících kapitolách diplomové práce bych ráda představila jednu z poboček Národního technického muzea zaměřenou na stavitelství, která byla v letech 2009–2015 vybudována v areálu národní kulturní památky bývalého cisterciáckého kláštera v Plasích. Hlavním přínosem vzniku Centra stavitelského dědictví je kromě zásadní rehabilitace a využití řady historicky a stavebně cenných objektů především jejich prezentace prostřednictvím řady expozic a výstav, studijního depozitáře, tematicky zaměřené knihovny a konání mnoha vzdělávacích nebo volnočasových akcí.⁷³ Významný počín péče o kulturní dědictví byl v Plasích zrealizován v úzké spolupráci Národního technického muzea a orgánů státní památkové péče a tato spolupráce umožnila realizaci projektu, jenž se zásadním způsobem zapsal do záchraně části areálu národní kulturní památky.

Realizace náročného projektu v rozpočtu téměř 400 milionů Kč začala již v roce 2005 přípravou projektového záměru spočívajícího nejen ve zpracování samotné ideje projektu do určitého uceleného „přehledu“, ale také přípravou architektonické studie. Následoval převod objektů z tehdejšího vlastníka Národního památkového ústavu ÚOP v Českých Budějovicích a podání žádosti o dotaci z Integrovaného operačního programu včetně souvisejících procesů, jako je výběrové řízení na dodavatele stavby a jejích částí nebo stavební řízení. Fyzická realizace projektu byla především s ohledem na jeho rozsah velmi složitá a výjimkou nebyla řada zpoždění v průběhu staveních prací, což zapříčinilo

⁷¹ HOZÁK, J. *Národní technické muzeum historie – současnost – sbírky*, s. 5.

⁷² HOZÁK, J. *Příběh Národního technického muzea*, s. 6.

⁷³ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 51.

oddalování termínu jeho dokončení.⁷⁴ Silný projektový tým od koordinátora projektu, přes úředníky státní správy až po administrativní síly nakonec dokázal záměr úspěšně zrealizovat a Centrum stavitelského dědictví se s cílem popularizovat tradiční stavitelství veřejnosti otevřelo 01. 10. 2015.⁷⁵

5.1. Idea projektu

Odpověď na otázku, jak se zrodil nápad zřízení specializované pobočky NTM, věnující se primárně stavitelství, spočívá v potřebě zajistit pro množství sbírkových předmětů dokumentující stavební vývoj naší společnosti odpovídající prostředí. Myšlenka samotná se zrodila na akademické půdě Fakulty architektury ČVUT v 90. letech 20. století a na jejím počátku stály významné osobnosti z historie stavitelství – profesor Milan Pavlík, odborník na barokní architekturu, doc. Milada Radová, která se se svými žáky věnovala problematice stavebně historických průzkumů a zásadním způsobem ovlivňovala dění v oblasti památkové péče a v neposlední řadě Ing. arch. Milena Hauserová a Ing. arch. Michael Rykl, kteří v té době na Fakultě architektury ČVUT v Praze uspořádali výstavu zaměřenou na stavební výtvořiny lidské činnosti. Prostory pro uskladnění a prezentaci sbírky nebyly odpovídající, většina předmětů se nacházela na nejrůznějších místech na fakultě, především pak u doc. Rykla, který je mj. používal jako výukové pomůcky pro své studenty.⁷⁶

Nejen mimořádná sbírka vysokoškolského pedagoga a mnoha dalších sběratelů, ale také samotné sbírky Národního technického muzea mapující stavební vývoj naší společnosti jsou nesmírně rozsáhlé a lze v nich velmi často nalézt unikátní exponáty. „*Nová stálá expozice architektury, stavitelství a designu, umístěná v hlavní budově NTM na Letné, může vzhledem ke své koncepci (zdůrazňující zejména architekturu) i omezeném rozsahu nabídnout jen malý zlomek z množství sbírkových předmětů se stavitelskou tematikou. Poptávku po komplexním představení historického a tradičního stavitelství nelze jejím prostřednictvím náležitě uspokojit.*“⁷⁷ Prostory na Letné byly i přes jejich nevhodnou kapacitu pro umístění expozice stavitelství dočasně využity, ale snaha najít

⁷⁴ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 55–56.

⁷⁵ Tamtéž, s. 56-57.

⁷⁶ Tamtéž, s. 10.

⁷⁷ KODERA, P., *Centrum stavitelského dědictví v Plasích*. Inženýrská komora 2015, s. 39.

zcela nové prostory, které by byly primárně určeny pro prezentaci stavitelství jako takového, stále přetrvávala.⁷⁸

Kritéria pro výběr takového místa byla nastavena hned na počátku: muselo se jednat především o vhodné prostory mimo Prahu, avšak ve snadno dostupném místě. Roku 2006 po mnoha analýzách přichází v úvahu dva areály, a to Doksany nad Ohří a Plasy. Okolnosti plánovaného prodeje dosluhujících budov v areálu plaského kláštera tehdejším vlastníkem urychlily rozhodnutí a areál bývalého kláštera v Plasích se stal pro realizaci záměru jasnou volbou.⁷⁹

5.2. Zdroj inspirace pro vznik Centra stavitelského dědictví v Plasích

Počátky přípravy projektu Centra stavitelského dědictví byly ovlivněny zkušenostmi zahraničních organizací, které podobné myšlenky uvedly v život např. v Německu, Rakousku, Nizozemí, Belgii, Rumunsku nebo ve Velké Británii a úspěšná realizace těchto projektů ovlivnila proces příprav a následnou realizaci projektu i v Plasích, zvláště když nejbližší podobné záměry přispěly rovněž k záchraně zrušených klášterů podobných plaskému. I v zahraničním vzoru je patrná přímá účast orgánů státní památkové péče na realizaci a především pak provozu některých z projektů péče o kulturního dědictví, čímž opět navazují na onu důležitou spolupráci orgánů státní památkové péče a muzeí v České republice.⁸⁰

V bývalém benediktýnském klášteře v Thierhauptenu v Bavorsku je německým bavorským úřadem pro ochranu památek Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege (GLfD), který je ústředním orgánem státu zodpovědným za ochranu památkového dědictví a archeologie⁸¹ zřizováno a úspěšně provozováno centrum, které prezentuje sbírky stavebních prvků a jejich historického vývoje, jako jsou okna nebo stavební keramika doplňované např. krovovými konstrukcemi. Činnost komplexu je primárně vzdělávacího charakteru a kromě mimořádných akcí je veřejnosti nepřístupný.⁸²

⁷⁸ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 10.

⁷⁹ Tamtéž, s. 10.

⁸⁰ KODERA, P., *Muzea stavitelství „mimo ploty skanzenů.“ Centrum stavitelského dědictví Plasy – idea a inspirace*. Konference Poslání a budoucnost muzeí v přírodě v České republice.

⁸¹ Bayerisches Fortbildungs- und Beratungszentrum für Denkmalpflege. BLFD.de. [online]. [cit. 22.03.2018]. Dostupné z: http://www.blfd.bayern.de/bau-und_kunstdenkmalpflege/bauarchiv/index.php.

⁸² KODERA, P., *Muzea stavitelství „mimo ploty skanzenů.“ Centrum stavitelského dědictví Plasy – idea a inspirace*. Konference Poslání a budoucnost muzeí v přírodě v České republice.

Podobným způsobem se prezentuje také rakouské centrum Kartause Mauerbach, zřizované obdobně jako je tomu v Bavorsku státním úřadem památkové péče Bundesdenkmalamt Österreich, které využívá prostory bývalého kartuziánského kláštera v Mauerbachu u Vídně. Rakouské centrum se však hlouběji zabývá přímou výukou restaurátorských postupů a využití tomu odpovídajících technologií a sbírky zaměřené na stavitelství jsou jakousi přidanou hodnotou, kterou návštěvníci komplexu získávají např. v rámci výstav stavebního či podobného charakteru. V bývalém cisterciáckém opatství Peace-Dieu v belgickém Amay je valonským památkovým ústavem zřízeno Centrum Centre des métiers du patrimoine, La Paix-Dieu, které zaštiťuje rozsáhlé vzdělávací aktivity pro širokou veřejnost v oblasti historie stavebních materiálů s důrazem na zachování a obnovu nemovitého kulturního dědictví.⁸³

Tematicky velmi blízko Centru stavitelského dědictví v Plasích je svým zaměřením projekt záchrany kastelu Bánffy v Bontidě v Rumunsku, kde od konce 20. století probíhá obnova významné architektonické památky, která procházela nejrůznějšími stavebními vývojovými fázemi od renesance až po novogotiku.⁸⁴ Obnovou, resp. záchranou významné památky se zabývá charitativní společnost Transylvania Trust s cílem zachování a podpory kulturního dědictví v Transylvánii.^{85 86}

Dalším zdrojem inspirace pro realizaci projektu CSD v Plasích bylo bavorské školicí středisko Zentrum für Baukultur und Denkmalpflege ve Winklarnu, jenž obnovuje budovy bývalého pivovaru ve spolupráci řady institucí, např. bavorského památkového úřadu (BLfD), provozujícího centrum v Thierhauptenu, nebo i Centra stavitelského dědictví v Plasích. A tak jako se Plasy inspirovaly úspěšnou realizací zahraničních projektů, se i ony staly inspirací pro vznik podobných center (např. v Cremoně v Severní Itálii) pod záštitou Ústavu architektonického a krajinného dědictví Politecnico Milano.⁸⁷

Neopomenutelným projektem v rámci příprav CSD v Plasích byly např. sbírka Ruth & Theo Revers v Heerlenu na jihovýchodě nizozemské provincie Limburg, cihlářská

⁸³ Construcion21 Belgique. Centre des métiers du patrimoine „la Paix-Dieu“ [online]. [cit. 22.03.2018]. Dostupné z: <https://www.construction21.org/belgique/training/company/be/centre-des-metiers-du-patrimoine-la-paix-dieu.html>.

⁸⁴ Wikipedia. Bontida Bánffy Castle. [online]. [cit. 22.03.2018]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Bontida_Bánffy_Castle.

⁸⁵ Transylvania Trust. Transylvania Trust. [online]. [cit. 22.03.2018]. Dostupné z: <http://www.transylvaniatrust.ro/>.

⁸⁶ KODERA, P., *Muzea stavitelství „mimo ploty skanzenů.“ Centrum stavitelského dědictví Plasy – idea a inspirace.* Konference Poslání a budoucnost muzeí v přírodě v České republice.

⁸⁷ Tamtéž.

sbírka v Zieglmuseum ve Vídni nebo dnes již nepřístupná expozice v bratislavském Archeologickém muzeu. Abychom neopomněli české prostředí, tak je dobré zmínit projekt soukromého sběratele Richarda Mlýnka, realizovaný v Opavě s názvem Tegularium se zaměřením na střešní krytiny, na něž je p. Mlýnek uznávaným odborníkem.⁸⁸

Nejen ve střední Evropě, ale i ve Velké Británii probíhá řada podobných stavitelsky zaměřených projektů, zabývajících se sběratelstvím stavebních prvků jako dokladů historického vývoje společnosti.⁸⁹ Nedaleko Londýna se v The Brooking National Architectural Museum vytváří významná sbírka, mapující stavební a architektonický vývoj ve Velké Británii za posledního půl století s počtem přesahujícím 500 tisíc sbírkových položek.⁹⁰ Dalším významným stavebně historickým centrem, vyznačujícím se záchrannou a edukační činností, je pak britské The Architectural Studies Collection v Silsoe, které zřizuje charitativní spolek English Heritage.⁹¹

Národní technické muzeum při zřizování plaské pobočky stavitelství hledalo inspiraci také v kamenných a okrajově i archeologických muzeích, která prostřednictvím svých sbírek prezentují stavebně historický vývoj evropské společnosti. Jedná se o muzeum Pont du Gard v jižní Francii, muzeum Steinmetzmuseum Kaisersteinbruch v Rakousku nebo muzeum architektury ve Wroclawi, které kromě převažujícího architektonického zaměření rovněž disponuje expozicí zaměřenou na stavitelství.⁹²

V pozadí zájmu při plánování projektu CSD nezůstaly ani v současné době populární projekty tzv. živé historie, kdy dochází k výstavbě historických budov pomocí tradičních materiálů nebo technologických postupů. Mezi jednu z nejznámějších staveb pak bezesporu patří Guedelon nedaleko Paříže, kde byl za pomoci původních technologií vystavěn středověký hrad. Díky velkému zájmu veřejnosti se projekt po téměř dvaceti letech stává projektem tzv. samofinancovatelným, jelikož návštěvnost přesahující 300 tisíc osob ročně nyní dostatečným způsobem proces obnovy financuje. Dalším podobným

⁸⁸ KODERA, P., *Muzea stavitelství „mimo ploty skanzenů.“ Centrum stavitelského dědictví Plasy – idea a inspirace.* Konference Poslání a budoucnost muzeí v přírodě v České republice.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Victoria Holland Architecture. The Brooking National Architectural Museum. [online]. [cit.22.03.2018]. Dostupné z: <http://victoriaholland.co.uk/brooking-national-architectural-museum/>.

⁹¹ KODERA, P., *Muzea stavitelství „mimo ploty skanzenů.“ Centrum stavitelského dědictví Plasy – idea a inspirace.* Konference Poslání a budoucnost muzeí v přírodě v České republice.

⁹² Tamtéž.

je projekt výstavby středověkého hradu v rakouských Korutanech nazvaný Erlebnis Burgbau.⁹³

Ve zmíněných projektech našlo Centrum stavitelského dědictví v Plasích zdroje inspirace pro vlastní realizaci a zařadilo se tak na seznam projektů, které významným způsobem poskytují laické i odborné veřejnosti široký zdroj informací stran stavebně historického vývoje naší společnosti. *„Projekt Národního technického muzea Centrum stavitelského dědictví Plasy má ambici prezentovat stavitelskou problematiku v co největší komplexitě s dopadem na co nejširší spektrum cílových skupin. V programové náplni se proto prolíná prezentační a edukační funkce muzea se zážitkovými aktivitami zaměřenými na širokou návštěvnickou obec. V duchu motto projektu „Kdo zná, neničí“ byl v Plasích vytvořen vzdělávací a volnočasový areál propojující tematicky zaměřené muzejní expozice s historickými dílnami tradičních stavebních řemesel, které kromě prezentace svého vybavení nabízejí rovněž vyzkoušení konkrétních řemeslných dovedností.“*⁹⁴

5.3. Místo realizace projektu

V této kapitole se pokusím nastínit historii stavebního vývoje areálu národní kulturní památky bývalého cisterciáckého kláštera v Plasích v souvislosti s významnými osobnostmi z řad stavitelů a církevních představitelů, kteří v plaském opatství působili a jeho podobu zásadním způsobem ovlivnili.

Výběr lokality pro umístění pobočky Národního technického muzea, která je zaměřena na architekturu a stavitelství, nebyl náhodný a klášterní areál v Plasích se stal ideálním místem, které je *„autentickou učebnicí stavební kultury od jejich románských počátků až po 19. století“*.⁹⁵ Areál kromě toho, že disponuje prostory pro umístění sbírek zaměřených na stavitelství a architekturu, zároveň umožňuje prezentaci nejrůznějších historických konstrukcí, ať už se jedná o jedinečný vodní systém kláštera nebo o nedokončené části barokní stavby.

Areál bývalého kláštera v Plasích se řadí mezi nejvýznamnější monastické komplexy střední Evropy a od poloviny 12. století byl obývaný řádem cisterciáků, kteří

⁹³ KODERA, P., *Muzea stavitelství „mimo ploty skanzenů.“ Centrum stavitelského dědictví Plasy – idea a inspirace.* Konference Poslání a budoucnost muzeí v přírodě v České republice.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 12.

obhospodařovali okolní krajinu a které do Plas přivedl kníže Vladislav II., zakladatel Plaského kláštera. Plasy se i díky bohatému skriptoriu, které zde cisterciáckí mniši zřídili, staly centrem kultury a oblíbeným sídlem Přemyslovců, za jejichž vlády prošel klášterní komplex řadou významných stavebních úprav završených vybudováním jedinečné dvoupodlažní gotické kaple – tzv. Královské kaple.^{xiv} Husitské války spojené s drancováním a ničením klášterního majetku na počátku 15. století znamenaly pro plaský klášter doslova pohromu a snad jen zázrakem plaský klášter v neklidné době nezanikl.⁹⁶

Znovuzrození kláštera přichází až na počátku 17. století v době, kdy císař Ferdinand II. vrací plaskému řádu majetek a otevírá se cesta dalšímu rozvoji, který na sebe nenechá dlouho čekat zásluhou řady významných osobností barokního stavitelství a církevního života. Zásadním způsobem se do stavebního rozvoje plaského kláštera zapsal opat Ondřej Trojer svojí spoluprací s významným architektem vrcholného barokního stylu Jeanem Babtistou Matheyem.⁹⁷ Mathey spolu s opatem Ondřejem Trojerem v Plasích zahájili výstavbu nové prelatury a klášterní sýpky, přestavbu středověkého kostela sv. Václava a v neposlední řadě také rozsáhlou přestavbu hospodářských objektů, ve kterých dnes nalezneme část expozice Centra stavitelského dědictví, věnovanou stavebně historickému průzkumu.⁹⁸ Matheyovým nástupcem se v Plasích stal Pavel Ignác Bayer, který navázal na jeho přestavbu prelatury a ve spolupráci s nástupcem opata Trojera Eugenem Tyttlem se pravděpodobně podílel na prvních plánech hospodářských dvorů plaského kláštera Býkov a Sechutice a zřejmě také na několika variantách plánů plaského konventu.⁹⁹ Zásadním byl pro rozestavěné Plasy již zmíněný příchod opata Eugena Tyttla roku 1699 a jeho osudové setkání s Janem Blažejem Santini Aichlem, které zásadním způsobem změnilo podobu klášterního areálu i okolní krajinu.¹⁰⁰ Santini v počátcích spolupráce s plaským klášterem zprvu realizoval stavbu barokní kaple v Mladoticích, v bažinatém terénu v těsné blízkosti rozlehlého rybníka, kde se projevila jeho genialita, když problematiku terénu konstrukčně vyřešil za použití dubových pilotů a roštu, na které kapli založil. Tento princip následně použil i při výstavbě plaského konventu, který je založen na 5100 dubových pilotech. Právě v Mladoticích dobře opat Tyttl rozpoznal Santiniho umění a ten se tak na dlouhá léta stává hlavním stavitelem plaského opatství.¹⁰¹

⁹⁶ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 11.

⁹⁷ Tamtéž, s. 12.

⁹⁸ VLČEK, P. *Venkovské baroko na severním Plzeňsku a Rokycansku*, s. 15.

⁹⁹ Tamtéž, s. 16.

¹⁰⁰ BUKAČOVÁ, I. *Architektura Jana Blažeje Santiniho-Aichla na severním Plzeňsku*, s. 39.

¹⁰¹ VLČEK, P. *Venkovské baroko na severním Plzeňsku a Rokycansku*, s. 17.

Santini během svého působení vytvořil komplexní záměr přestavby plaského kláštera a s respektem ke svým předchůdcům navrhl dostavbu prelatury a úpravy klášterní sýpky, podobu nového kostela a především pak budovu konventu. Ze Santiniho plánů byla v první polovině 18. století realizována výstavba konventu,¹⁰² kterou po jeho smrti dokončil Kilián Ignác Dientzenhofer.

Radikální Josefínské reformy koncem 18. století znovu přerušily rozvoj plaského opatství a cisterciáckí mniši odešli z kláštera již natrvalo.¹⁰³

Další významný otisk v dějinách kláštera zanechal Klemens Wenzel Nepomuk Lothar kníže z Metternich-Winneburgu, který klášter roku 1826 koupil:^{xv} *„Rok 1826, Plasy. V mém životě nastává soumrak. Je to již rok, co mě navždy opustila Lorel. Člověk ve mně vyhasl, ale ministr žije. Bohužel musím přihlížet tomu, jak se spojenectví z protinapoleonských válek rozpadá a jak se v Evropě pomalu rozhořívá plamen revoluce. Zatím bych mohl rozšířit svoji majetkovou základnu v českých zemích. Zdejší klášter má prý ohromné pozemky.“*¹⁰⁴ Metternich se zasloužil o hospodářský a kulturní rozvoj Plas, založil litinovou huť, bývalou prelaturu upravil na reprezentační prostory a farní kostel sv. Václava na rodinnou hrobku.¹⁰⁵

V jakém stavu kancléř rozsáhlý majetek převzal a proč se rozhodl zdejší kostel přestavět na rodinnou hrobku, vyplývá z úvodu jeho dopisu dceři Leontině ze dne 25. srpna roku 1829: *„Nyní jsem tedy na tomto místě ruin a smutku. Když člověk přijede z Kynžvartu do Plas, má pocit, jakoby v jednom dni zestárnul o deset let. Tam je všechno ve výstavbě, zde jsou jen rozvaliny. Opravdu jsem nemohl mít lepší volbu pro uložení tělesných pozůstatků členů naší rodiny k poslednímu odpočinku. Neboť žádný živý tady nechce bydlet a jediné okolnostmi vyměřené obydlí je to, které nás všechny čeká a které my s Boží pomocí odsunujeme na co nejpozdější dobu.“*¹⁰⁶

¹⁰² KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 12.

¹⁰³ Tamtéž, s. 12.

¹⁰⁴ DIVADELNÍ SPOLEK TYL ČISTÁ, *200 let od Vídeňského kongresu*. [divadelní představení]. Cisterciácké noci, Plasy, 4.9.2015.

¹⁰⁵ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 12.

¹⁰⁶ KAHUDA, J. *Kancléř Metternich a Plasy: ve světle soudobých dokumentů*, s. 32.

Rodina Metternichů panství vlastnila až do konce druhé světové války, kdy o něj v důsledku dekretů prezidenta Edwarda Beneše a s tím související konfiskací majetku přišla.¹⁰⁷

Pro plaský klášter nastalo nepříznivé období, stavby v areálu chátraly a využívány byly k nejrůznějším účelům nových vlastníků až do doby, kdy se podařilo státu získat majetek zpět do vlastnictví. Ani tehdy nečekal klášterní areál zásadní zvrát i přesto, že existovaly plány památkové obnovy.¹⁰⁸ K jejich realizaci chybělo to nejzásadnější, peníze.

Obrat nastává až se vstupem Národního technického muzea, které v havarijním stavu odkupuje část areálu od Národního památkového ústavu, který doposud nedokázal pro objekty ve své správě najít odpovídající využití. Znovu tedy pro plaský klášter nastává období „renesance“, které, jak všichni doufají, tentokrát nepřeruší žádné politické či náboženské zvraty a monastický komplex bude plnit účel hodný svého významu. Národní technické muzeum v současnosti pro svoji činnost využívá budovy v areálu bývalého pivovaru, které tvoří stavby s různým obdobím vzniku a památkové hodnoty. Jedná se o klášterní mlýn s domkem mlynáře, pivovar s domem sládků a budovy historických garáží. V těchto prostorách je umístěna převážná většina stálých expozic, stálé a proměnné výstavy, studijní depozitář, kanceláře a technické zázemí Centra stavitelského dědictví. Expozice věnovaná stavebně historickému průzkumu, prostory pro konání nejrůznějších vzdělávacích a volnočasových akcí, městská knihovna, pracovny lektorů a kanceláře NTM jsou umístěny v hospodářském dvoře, nejstarší části areálu kláštera s řadou unikátních architektonických a stavebních detailů od románských dob až do současnosti. Stranou zájmu CSD nezůstala ani drobná hospodářská stavba v západní části areálu tzv. ovčín a venkovní prostranství, která k uvedeným stavbám náleží.¹⁰⁹

5.3.1. Mlýn

Doklady o existenci klášterního mlýna jsou známé již v 16. století. Stavebně historický průzkum dochovaných dřevěných konstrukcí tzv. dendrochronologickou metodou^{xvi} zařadil vznik třípodlažní mlýnice a přilehlého (starého) pivovaru do let 1693-1994, tedy

¹⁰⁷ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 12.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 12.

¹⁰⁹ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

do doby působení opata Ondřeje Trojera.¹¹⁰ *V době zrušení kláštera (1785) se zde nacházela čtyři mlýnská složení s pěti vodními koly, přičemž další kolo pohánělo dnes zaniklou pilu na protilehlé straně náhonu.* Památkovou obnovou této části pivovaru došlo k odhalení řady cenných stavebních konstrukcí, které zajišťovaly tehdejší provoz mlýnice – černá kuchyně s mohutným krbovým tělesem odhaleným pod navázkou, sklípek a kamenný „prevét“,^{xvii} který byl objeven po odtěžení zásypu. Mlýn svému účelu sloužil až do 50. let 20. století, kdy se spolu s dalšími objekty areálu stal obětí poválečných reforem – prostor mlýnice byl zasypán sutí a po dlouhá léta využíván jako sklady. Národní technické muzeum v roce 2008 mlýn přebírá ve značně zanedbaném technickém stavu.¹¹¹

V současné době jsou prostory mlýna využívány pro krátkodobé výstavní účely Centra stavitelského dědictví. V roce 2017 ukončenou výstavu „Calcarius čili vápeník“ nahradila v březnu 2018 otevřená výstava určená leteckému průmyslu „Splněné sny odvěká touha létat“.

5.3.2. Domek mlynáře

K mlýnu z jeho jižní části přiléhá nevelká stavba obdélného půdorysu vybudovaná v klasicistním stylu v první polovině 19. století. V době jejího převzetí Národním technickým muzeem v roce 2008 byl stejně jako ostatní objekty v žalostném stavebně technickém stavu, souvisejícím s dlouhodobým zanedbáním či absencí jakékoliv péče. Plaský kronikář Mauritius Vogt se ve své kronice z počátku 18. století se k pravděpodobně honosnému stavení vzniklému na základě potřeby vhodnějšího způsobu ubytování mistra mlynáře vyjadřuje takto: *„mlynář v plaském vrchnostenském mlýně odjakživa tísnil v malé nízko položené a proto vlhké světnici, oddělené od šalandy prkennou stěnou (...) Po výtce nadřízených úřadů bylo uznáno za nejvyš potřebné rozšířit byt pro nájemce mlýna, jakož i šalandu. Na mlýnském prostranství bylo tedy přistavěno stavení z kamene s výhledem na 3 strany, k staré světnici se vstupem přes několik schodů z rozšířené šalandy, odkud byla odstraněna dřevěná příčka. V přístavku, taškami krytém, byla malá předsíňka, 1 kuchyně a 2 prostorné pěkné obývací pokoje s rákosovým stropem, prkennou podlahou, obloženými dveřními křídly, 1 kamny vytápějícími oba pokoje a s 6 dvoukřídlovými dvojitými okny se skleněnými tabulkami. Zvenčí bylo toto*

¹¹⁰ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 14.

¹¹¹ Tamtéž, s. 15-16.

spolu s celým mlýnem slámově žlutě natřeno.“¹¹² Národní technické muzeum přistoupilo k celkové rekonstrukci objektu a jeho interiéru a dnes je sídlem městského informačního centra.

5.3.3. Pivovar

První zmínka o plaském pivovaru pochází z roku 1567, ale jeho existenci lze předpokládat již v dobách založení plaského kláštera a následného působení cisterciáckého řádu. Během jeho existence se v Plasích vystřídala řada sládků, z nichž prvním, o kterém se dochovalo více písemných zpráv, byl v letech 1783-1805 Josef Böhm. Böhm byl následně vystřídán Johannem Schreyerem (1805-1815) a dále Antonem Korbelem (1815-1837), který v Plasích působil v době příchodu kancléře Metternicha. Tato doba přináší změny do provozu plaského pivovarnictví, které souvisí s Metternichovými reformními změnami v hospodaření celého plaského panství.¹¹³

Tak jako u mlýna, existenci pivovaru dokládají písemné prameny až v 16. století, přesto jeho vznik můžeme zařadit do doby raného středověku, kdy v klášteře působil cisterciácký řád a pivovarnictví bylo jedním z hlavních zdrojů ekonomického rozkvětu opatství. Objekt pivovaru je rozsáhlou technickou stavbou s prvky převzatými z anglické gotiky a původní barokní zdivo dnes nalezneme jen ve sklepních prostorech nebo v přízemí. „(...) v suterénu se rovněž nachází architektonický působivý prostor zaklenutý čtyřmi poli českých placek na střední pilíř vybudovaných ve třicátých letech 19. století.“¹¹⁴

Barokní podoba ústřední budovy pivovaru, která je známá z dochovaných historických ilustrací prošla koncem šedesátých let 19. století modernizací rukou pivovarského technika Gustava Nobacka. Ve farní kronice psané plaským kaplanem Janem Šedivcem se o přestavbě dozvíme: „Při všeobecném nyní panujícím pokroku v průmyslu uznáno také za nevyhnutelně potřebné, aby byl zdejší, ještě z doby kláštera pocházející pivovár nově upraven a poněkud zvětšen. Stalo se tak hlavně přičiněním pana správce Karla Sieberta. Po zdejší kostelní pouti, dne 16. srpna 1869 počalo bourání staré stavby a dle plánu znamenitého stavitele hvozdů, pana Gustava Nováka (on ses však

¹¹² KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 16.

¹¹³ MÍRKA, J. Historie plaského pivovaru do zrušení propinačního práva roku 1869. *Západočeské archivy 2017 (VIII)*, s. 21, 23, 28, 33 a 35.

¹¹⁴ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 18, 20.

píše „Noback“ z Prahy, a pod jeho dohlídkou byl pivovár, jak nyní jest (mnohem vyšší než dříve, kdežto byl stejné výšky s vedlejším stavením ode mlejna), v prvních dnech r. 1870 dohotoven, načež byl dne 10. ledna ode mne dle církevního obřadu vykropen a dne 12. ledna na to bylo u přítomnosti svrchu popsaného pana Gustava Nováka ponejprv něm pivo vařeno. Vydávat se počalo teprve dne 5 února pro domácí a dne 10. února pro cizí.“ V dalších letech byla i tato přestavba pro provoz pivovaru zcela nedostačující a požár roku 1894, během něhož vyhořela nejen sladovna pivovaru, ale i část bývalého konventu, přispěl k řešení situace a rozšíření provozu. V souvislosti s vývojem pivovarnického řemesla a potřeby oddělení jednotlivých provozů pivovaru^{xviii} dochází k výstavbě nové budovy, která byla podzemním potrubím propojena s varnou a kam se přesunul tzv. ledový provoz s velkokapacitními lednicemi, spilkou a ležáckými sklepy. Modernizací z pera pivovarnického technologa Jana Rosenberga prochází také hlavní budova pivovaru a provoz tamní varny je modernizován novou strojovnou a kotelnou. Podle zápisu plaského kronikáře Šedivce nahradila starou sladovnu, zbořenou při stavbě ležáckých sklepů, nová v jižní části pivovaru, jejíž výstavba započala roku 1900 z popudu Pavla z Metternich Winneburgu, syna knížete Metternicha, který se významným způsobem zapsal do rozvoje plaského panství a jeho hospodářského rozkvětu.¹¹⁵

Významnou pivovarnickou historií plaského kláštera trvající až do roku 1966 přerušila přestavba pivovaru pro účely spotřebního družstva Jednota Plasy, které v objektech nachází vhodné prostory pro své velkosklady a kanceláře. Nový vlastník se k nabytému majetku nezachoval nejlépe a poté, co byla z interiéru odstraněna pivovarnická technologie, došlo ke stavebním úpravám sladovny a zasypání nejnižšího patra sutí do výšky dvou metrů. Nevhodné úpravy se dotkly i venkovního vzhledu pivovaru, který byl „obohacen“ o překladové rampy, původní špaletová okna nahradily novodobé výplně a střechy byly pokryty nevhodnou hliníkovou krytinou.¹¹⁶

Tak jako jiné budovy v areálu bývalého cisterciáckého kláštera, ani pivovar v době vstupu Národního technického muzea nebyl v uspokojivém stavebně technickém stavu. Prostory, kterými budova pivovaru disponuje, se po celkové rehabilitaci staly ideální

¹¹⁵ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 18-19.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 19.

nejen pro umístění studijního depozitáře, ale také pro umístění expozice stavitelství, která v industriálním interiéru vyniká způsobem zcela jedinečným.

5.3.4. Dům sládka

Severně k pivovaru přiléhá nevelký patrový obytný dům obdélného půdorysu krytý valbovou střešní konstrukcí vybudovaný na místě starší stavby na konci 18. století. V době převzetí Národním technickým muzeem stavba vykazovala degradaci téměř veškerých konstrukcí, klasicistní interiéry prošly řadou necitlivých stavebních zásahů, kdy byly doplněny o nové příčky a snížené stropy, a využitelnost objektu byla v té době značně nejasná. Domek sládka dnes slouží jako zázemí technické správy CSD.¹¹⁷

5.3.5. Garáže

Drobná stavba byla vybudována v roce 1912 za účelem garážování automobilů zajišťujících provoz pivovaru. V souvislosti s charakterem stavby byla opatřena takovým technickým vybavením, které umožňovalo jednoduchou údržbu vozového parku – objekt byl vytápěn z pivovarského parního kotle a opatřen příívodem vody. „*Stavba byla původně architektonizována falešným hrázděním, vikýřky a střešními korouhvemi, které mohou být vnímány jako ozvěna stylu rané moderny.*“ Národní technické muzeum objekt převzalo v podobě, která prodělala řadu nevhodných úprav spočívajících např. v nevhodně použité střešní krytině v podobě hliníkového plechu, a ve značně neutěšeném technickém stavu.¹¹⁸

5.3.6. Hospodářský dvůr

Objekty v areálu hospodářského dvora provázely vznik samotného cisterciáckého kláštera ve 12. století. „*Hospodářský dvůr tvoří rozlehlý areál s převažující barokní zástavbou, v jeho jádru je však zcela jedinečně dochován pozůstatek středověké sýpky z doby rané existence zdejšího kláštera. Unikátní hospodářská budova s románskými a gotickými architektonickými detaily patří spolu s původně románskou klášterní bazilikou mezi nejstarší dochované části klášterního areálu.*“ Původní budovy s opatskou konírnu nechal opat Ondřej Trojer v souvislosti s přestavbami v areálu upravit a v prostorách vznikly kanceláře a obydlí pro hospodářské úředníky. Zároveň došlo k rozšíření objektů o ratejnu s černou kuchyní, chlévy pro dobytek. V dolní části hospodářského dvora se nachází jedny z nejcenějších stavebních památek v areálu

¹¹⁷ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 20.

¹¹⁸ Tamtéž.

kláštera a komplexní záměr rekonstrukce byl pro jejich záchranu zcela nezbytný. Objekty hospodářského dvora od poválečného období až do 90. let 20. století sloužily rovněž k účelům zcela neodpovídajícím jejich hodnotě a byly využívány jako sklady potravin, byty nebo podnikatelské prostory. Národní technické muzeum přebírá areál hospodářského dvora v havarijním stavu, který byl předchozím vlastníkem alespoň částečně rehabilitován provizorním zastřešením, které mělo zpomalit degradující procesy.¹¹⁹

Dolní a horní část hospodářského dvora je propojena vysokou hrázděnou zdí. Rekonstrukce horní části hospodářského dvora nebyla, s ohledem na finanční možnosti Národního technického muzea a předem stanovené náklady, součástí realizovaného projektu a její využití tak zůstává zatím stranou. Jedná se však o zcela unikátní prostory s dochovanými prvky klášterního opevnění z doby výstavby kláštera – pozůstatek obranné věže v severním nároží klášterišť.¹²⁰

V západní okrajové části hospodářského dvora se nachází drobná stavba z počátku 19. století obohacená o klasicistní detaily a plnící funkci hasičské schráně.^{xix} Tato stavba se nacházela v místech původního ovčína a její význam byl odhalen až v rámci stavebně historického průzkumu a v dokumentaci projektu je proto nazývána „ovčínem“. Dlouhodobé nevyužití objektu se podepsalo na jeho technickém stavu a statické poruchy byly značné.¹²¹

5.4. Památková obnova objektů v areálu kláštera v Plasích

Podrobný popis památkové obnovy jednotlivých staveb areálu by vydal na samostatnou a rozsáhlou práci, pokusím se proto co nejlépe vystihnout kroky Národního technického muzea tak, aby bylo zřejmé, jakým způsobem obnova probíhala především s ohledem na primární požadavek orgánů státní památkové péče^{xx} na zachování původních konstrukcí nebo jejich obnovu v co nejširší míře a jakým způsobem se Národní technické muzeum tohoto úkolu zhostilo.^{xxi}

Jednoznačným úkolem byla záchrana staticky narušených a zchátralých objektů. Primárně muselo dojít k odstranění veškerých venkovních a vnitřních novodobých konstrukcí, které památkové hodnoty budov značným způsobem degradovaly. Následně

¹¹⁹ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 28.

¹²⁰ Tamtéž, s. 36.

¹²¹ Tamtéž.

bylo v souladu s projektovou dokumentací^{xxii} přistoupeno k obnově nebo v případě zachovaných historických prvků a konstrukcí k jejich repasi. Jednalo se zejména o okna, dveře, fasády, krovy, kovářské prvky, podlahy, krytiny nebo jednotlivé stavební prvky. Obnova byla prováděna s ohledem na dostupné historické podklady.¹²²

Během realizace prací se odhalila řada skrytých konstrukcí i unikátních nálezů, proběhlo množství stavebně historických, archeologických, mykologických, statických, dendrologických nebo restaurátorských záměrů, které přinesly mnohá nová zjištění např. o stáří budov.^{xxiii} „*Oprava fasád odhalila stavební prvky dokládající středověké stáří některých částí pivovarského areálu, po vytěžení dvoumetrové vnitřní zavážky byly nalezeny litinové sloupy z konce šedesátých let 19. století, pod podlahami se skrývaly dvě pivovarské studny a soustava odvodňovacích kanálů. K výjimečným nálezům patří i dvojice parních strojů z počátku 20. století, zasypaných a zabetonovaných pod podlahou někdejší pivovarské strojovny. V mlýnici někdejšího klášterního mlýna byl mj. nalezen barokní krb a pozoruhodné dobové hygienické zařízení – kamenný prevét se stopami proplachovacího žlabu.*“¹²³

Památkovou obnovou objektů v areálu kláštera prochází postupně jednotlivé budovy náležící samotnému pivovaru – pivovar, mlýn, domek mlynáře a sládka a objekt historických garáží a následně pak i areál hospodářského dvora. V první fázi byla po projekční stránce připravena a následně stavebně zrealizována rekonstrukce jednotlivých objektů v areálu pivovaru a poté přišla na řadu obnova hospodářského dvora, kde došlo k odhalení původních konstrukcí od románských přes gotické a barokní a hospodářský dvůr se tak stal ideálním místem pro vznik expozice věnované stavebně historickému průzkumu.¹²⁴

5.4.1. Rekonstrukce areálu pivovaru

K obnově samotné budovy pivovaru bylo nutno přistoupit s ohledem na jeho industriální charakter, který budovy získaly svým využitím ve 2. polovině 19. století. Obnova tektonických prvků fasády a její barevnost byla přizpůsobena právě nálezům z této doby včetně odpovídajícího označení „pivovar“. Na budovu pivovaru se rovněž vrátila dominanta stavby – sladovnický komín. Nejen architektonická obnova jednotlivých částí

¹²² KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 74-75.

¹²³ KODERA, P., *Centrum stavitelského dědictví v Plasích*. Inženýrská komora 2015, s. 36.

¹²⁴ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 74.

byla realizována v industriálním duchu, také veškeré technické vybavení muselo být tomuto přizpůsobeno, a tak na rozdíl od požadavků státní památkové péče při obnově barokních či gotických staveb na pohledově potlačení novodobých konstrukcí, jsou v pivovaru na první pohled identifikovatelné rozvody elektroinstalací a nejrůznější zabezpečovací systémy. Podlahové konstrukce byly na mnoha místech nalezeny velmi dobře dochované,^{xxiv} byly repasované a nové prvky v místech, kde se původní podlahy nenalezly, byly těmto pohledově přizpůsobené. Odpovídajícím způsobem tak došlo k propojení nových a původních konstrukcí.¹²⁵

Postupem prací docházelo k mnoha významným objevům původních konstrukčních prvků a technického vybavení celého areálu pivovaru. Patří k nim např. cihelná barokní podlaha nebo dochované historické omítky v domku mlynáře, ve mlýně byl odhalen barokní krb a autenticky zachovaný prostor černé kuchyně s dochovanými původními omítkami překrytými pozdějšími omítkovými vrstvami, které byly s ohledem na požadavek státní památkové péče ve věci zachování těchto vrstev jako dokladu stavebního vývoje daného prostoru odborně ošetřeny a zachovány. K nejzásadnějším objevům dle předpokladu došlo v samotném pivovaru a kromě dochovaných původních keramických obkladů stěn a podlah, dokládající historické využití těchto prostor, které bylo potřeba z památkového hlediska zachovat in situ, došlo v místě bývalé kotelny k archeologickým nálezům v podobě odvodňovacích kanálků, dvou pivovarských studní a dvou parních strojů.^{xxv} Veškeré nálezy byly zachovány in situ a prezentovány v rámci expozice. Památkovou obnovou prošla i budova pivovarnických garáží a jejich vzhled dnes odpovídá autentické podobě z doby jejich výstavby roku 1912.¹²⁶

Stavební práce na obnově pivovarských budov byly dokončeny v roce 2013 a obnova byla oceněna v rámci soutěže Stavba roku Plzeňského kraje a získala cenu hejtmána.¹²⁷

5.4.2. Rekonstrukce areálu hospodářského dvora

Zcela odlišně od rekonstrukce areálu pivovaru bylo přistupováno k obnově budov v areálu hospodářského dvora a to s ohledem na dochované barokní, románské a gotické konstrukce a na mnohem horší stavebně technický stav jednotlivých objektů, způsobený především jejich nevhodným využitím, ať již pro sklady potravin spotřebního družstva

¹²⁵ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 77.

¹²⁶ Tamtéž, s. 84.

¹²⁷ KODERA, P., *Centrum stavitelského dědictví v Plasích*. Inženýrská komora 2015, s. 39.

Jednota nebo při pokusu úpravy objektů pro ubytovací účely v rámci podnikatelského záměru v 90. letech 20. století.¹²⁸

Stavební zásahy realizované v hospodářském dvoře spočívaly prvně v odstranění novodobých prvků a konstrukcí, tak jako tomu bylo v případě pivovaru, a následně k odpovídajícím odborným průzkumům a na jejich základě záchraně a prezentaci dochovaných historických konstrukcí. Objekt lihovaru, ze kterého zbyly pouze části obvodových zdí, prošel s ohledem na nutné sjednocení hmoty celého areálu tou největší stavební úpravou spočívající v jeho celkové dostavbě. V souladu s požadavky památkové péče bylo při jeho obnově využito veškerých nalezených prvků v místě obnovy, které byly vráceny do obnovovaných konstrukcí. Zcela paradoxně zánik jiného památkově hodnotného objektu barokního hospodářského dvora v Podmoklech u Úněšova umožnil záchranu lihovaru v Plasích a rozměrově shodný barokní krov byl použit na jeho zastřešení. Interiér lihovaru byl staticky zajištěn a ponechán v odhaleném stavu vč. průhledu do krovové konstrukce.¹²⁹ I přesto, že lihovar dosud nenašel žádné cílené využití ze strany CSD, je významným zdrojem informací pro odborníky z řad památkové péče a řemeslníky, kteří zde mohou najít odpovědi na otázky vztahující se historickému vývoji jednotlivých barokních konstrukcí a následně je použít ve vlastní praxi.

Při obnově vnějších fasád celého komplexu proběhl nejprve důkladný restaurátorský průzkum veškerých omítkových vrstev a dle předpokladu došlo k nejednomu nálezu původního stavebně architektonického řešení jednotlivých ploch. Kromě rozmanitého barevného řešení fasád jednotlivých částí hospodářského dvora bylo na objektech nalezeno také bohaté zdobení nejrůznějšími tektonickými prvky, jako jsou římsy, bosáže, okenní a dveřní ostění a na jihozápadní fasádě také pilastry a lizénové rámce. Významné nálezy byly učiněny i stran malířské výzdoby jednotlivých objektů a podle nich došlo např. k obnově slunečních hodin či malované habsburské orlice ve štítu hlavního průčelí správní budovy hospodářského dvora. I zde byla obnova fasád provedena v souladu s požadavky státní památkové péče a to dle nálezových situací v rámci restaurátorského průzkumu. Mladší omítkové a fasádní vrstvy byly zachovány pod barokním a klasicistním barevným řešením opět jako doklad stavebního vývoje jednotlivých budov.¹³⁰

¹²⁸ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 74.

¹²⁹ Tamtéž, s. 84 a 86.

¹³⁰ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 88.

Ani interiéry objektů nebyly ochuzeny o důkladné restaurátorské průzkumy a tyto rovněž odhalily překvapující nálezy, spočívající v odhalení barokních a středověkých omítkových vrstev dochovaných ve fragmentech a také v nálezech řady historických konstrukcí odhalených při archeologických průzkumech. Tyto objevy znamenaly změnu projektu spočívající v úpravách korespondujících s nálezovými situacemi.¹³¹ Mezi nejvýznamnější nálezy v hospodářském dvoře bezesporu patří gotické okno či klenby, černá kuchyně, původní podlahy nebo „zatoulané“ vrcholně barokní ostění z doby éry Jana Blažeje Santiniho, které posloužilo jako dveřní zárubeň ve výklenku na nádobí v původní šalandě.¹³²

Právě řada dochovaných historických konstrukcí, dokládající stavební vývoj jednotlivých budov, je významem mimořádná a Národní technické muzeum využilo prostory hospodářského dvora k vytvoření expozice stavebně historického průzkumu. Interiér budov nebyl v rámci projektu obnovován, ale pouze konzervován, aby stavební vývoj vnitřních konstrukcí mohl být odpovídajícím způsobem prezentován. Odborníkům z oblasti památkové péče se tak v Plasích naskýtá možnost důkladného poznání vývoje stavebních řemesel nejen s pomocí jednotlivých zakonzervovaných částí staveb, ale také s pomocí informativních panelů expozice, které veškeré prvky popisují. Stavební historici, řemeslníci i zástupci orgánů státní památkové péče zde mohou nalézt bohatý zdroj informací, který následně mohou praktikovat v rámci své činnosti.¹³³

Veškeré práce na obnově budov areálu pivovaru i hospodářského dvora probíhaly s ohledem na minimalizaci případného poškození či narušení jejich kulturně historických hodnot. Práce byly pod drobnohledem orgánů státní památkové realizovány nejen v souladu s nejpřísnějšími požadavky na obnovu autentičnosti jednotlivých budov v areálu při uplatnění tradičních technologických postupů a použití tradičních materiálů, ale také s ohledem na zachování jedinečného vzhledu jednotlivých částí areálu.¹³⁴ Celá obnova přispěla k zásadnímu poznání stavebního vývoje části klášterního komplexu nejen

¹³¹ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 88-89.

¹³² Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice stavebně historického průzkumu*. Informační panely č.9.2, 12.1, 13, 19 a 20.

¹³³ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

¹³⁴ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 90.

pro širokou veřejnost, ale také pro odborníky z řad památkové péče, a je unikátním dokladem péče muzeí o kulturní dědictví České republiky.¹³⁵

Navrácením sladovnického komínu^{xxvi} na budovu pivovaru či obnovou barokního průčelí správní budovy hospodářského dvora s obnovou malířské výzdoby bylo společné úsilí Národního technického muzea a orgánů státní správy patřičně završeno a muzeum následně již samostatně stálo před významným úkolem – zajistit využití rekonstruovaných prostor. Tohoto úkolu se zhostilo jedinečným způsobem prostřednictvím své činnosti.

5.5. Sbírkotvorná činnost Centra stavitelského dědictví Plasy

Sbírkotvorná činnost Národního technického muzea má v oblasti stavitelství více než stoletou tradici. Díky tomu jsou sbírky velmi rozsáhlé a rozmanité a kromě „běžných“ exponátů obsahují také unikáty, dokumentující stavebně historický vývoj naší společnosti. Základní náplní Centra stavitelského dědictví v Plasích je prezentace a systematické doplňování této sbírky stavebních materiálů a konstrukcí rozšířená o tematickou doplňkovou činnost v areálu hospodářského dvora.¹³⁶

Sbírkotvorná činnost Centra stavitelského dědictví v Plasích vyžaduje, tak jako u všech jiných muzejních institucí, odborně vzdělaný zaměstnanecký aparát, jehož primárním úkolem je odpovídajícím způsobem, tzn. na odborné úrovni, rozšiřovat stávající referenční sbírku stavitelství. Tato činnost je otevřeným a nikdy nekončícím procesem a v Centru stavitelského dědictví v Plasích se jí zabývá Mgr. Pavel Kodera, Ph.D., jako vedoucí pracovník CSD, a dále pak Mgr. Jakub Chaloupka, který je odborným kurátorem referenční sbírky stavitelství. Sbíрка je především rozšiřována z darů od soukromých sběratelů, v souvislosti s běžnou stavební činností, z procesů souvisejících s obnovou staveb v památkovém režimu, prostřednictvím nálezů a v neposlední řadě také prostřednictvím koupě. Velmi důležitý je v tomto případě výběr sbírkových předmětů, kdy odpovědné osoby musejí vycházet nejen z tematického zaměření muzejní pobočky, ale také z prostorových dispozic, kterými CSD v Plasích, případně čtyři velkokapacitní centrální moderní depozitáře Národního technického muzea v Čelákovících, disponují.^{xxvii} V Plasích je v současné době problematické najít vhodné prostory např. pro umístění předmětů ze dřeva či kovu, které nejsou součástí stálých expozic a výstav.

¹³⁵ KODERA, P., *Centrum stavitelského dědictví v Plasích*. Inženýrská komora 2015, s. 36.

¹³⁶ NTM Praha, *Průvodce po Národním technickém muzeu*, s. 54.

Hledají se nové způsoby řešení a vhodné prostory by bylo možné nalézt v části bývalých ležáckých sklepů (tzv. ledového hospodářství), kde je však potřeba provést řadu stavebně technických změn.¹³⁷

Kurátor a vedoucí CSD posuzují přijetí každého předmětu do referenční sbírky spolu s dalším pracovníkem centrálního pracoviště NTM v Praze. Je nutné zvážit charakter předmětu, jeho stáří nebo místo, ze kterého pochází, a v neposlední řadě také jeho aktuální stavebně technický stav, který zhodnotí odborný konzervátor nebo restaurátor, který také následně provádí odborné ošetření získaného předmětu. Vzhledem k tomu, že CSD v Plasích nemá odpovídající kapacity pro restaurátorské či konzervátorské zásahy v souladu s platnou legislativou,^{xxviii} putují po svém základním očištění předměty do centrální restaurátorské dílny v Praze na Letné, případně jsou pro tuto činnost využíváni externí restaurátoři. Kurátor sbírky rovněž zvažuje skutečnost, zda konkrétní předmět může být např. zdrojem vhodného materiálu pro opravu jiného, shodného předmětu, který je již ve sbírce muzea evidován. V případě, že se jedná o předmět zcela mimořádného významu, ať již z hlediska jeho historie nebo stupně zachování, bývá zpravidla předmětem koupě ze strany muzea. Za tímto účelem je v centrální pobočce Národního technického muzea zřízena tzv. nákupní komise, která na základě podrobné prezentace vytvořené kurátorem sbírky rozhoduje, zda bude předmět zakoupen a za jakých podmínek. Ve chvíli, kdy je rozhodnuto o přijetí věci nebo souboru věcí do sbírky muzea, nastává evidenční proces, který je zakončen zápisem sbírkového předmětu v Centrální evidenci sbírek – CES, vedené Ministerstvem kultury ČR. Souběžně s evidencí v CESu je předmět evidován také v interním elektronickém evidenčním systému Národního technického muzea IMBUS, kde jsou na základě údajů kurátora sbírky zapsány informace o každém jednotlivém předmětu – přesný popis, rozměry, aktuální technický stav, zákres, fotodokumentace a způsob nabytí.¹³⁸

CSD v Plasích věnuje v souvislosti s významem spravované sbírky a jejím umístěním do areálu Národní kulturní památky velkou pozornost zabezpečení všech prostor a v nich umístěných sbírek. Muzeum využívá řadu zabezpečení od nejjednodušších mechanických zábran volně umístěných produktů doplňujících expozice, přes vlastní personální zajištění bezpečnostními pracovníky a nejrůznější moderní elektronické

¹³⁷ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

¹³⁸ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

systemy zaměřující se na řadu možných rizik, jako je požár či povodeň, až k zabezpečovacímu sprinklerovému systému celého areálu.¹³⁹

V souladu s platnou legislativou provádí Centrum stavitelského dědictví v Plasích inventarizaci vlastních sbírek. Za tímto účelem je zřízena komise, která se skládá ze zástupců centrální pobočky Národního technického muzea a Centra stavitelského dědictví. Členové komise zkontrolují všechny sbírkové předměty způsobem stanoveným právním předpisem, což jim usnadňuje evidence v CES, kde jsou zaznamenány veškeré pohyby v rámci sbírek. Každá věc má své regálové umístění a v případě jejího přesunu, ať již za účelem vystavování nebo za účelem zapůjčení do jiné muzejní instituce, je tento nahlášen na centrálním pracovišti Národního technického muzea v Praze, kde se v systému provede o tomto kroku patřičný záznam. Inventární komise je pak povinna kromě základní inventarizace v mateřských muzeích provést kontrolu zapůjčených předmětů. Přemístění sbírkového předmětu je přípustné pouze z důvodu jeho vystavení, přenechání v rámci nezbytného restaurátorského zásahu na základě smlouvy o fyzickém přenechání nebo zápůjčky jiné muzejní organizaci, což se provádí na základě zápujční smlouvy po předchozím schválení ze strany zapůjčujícího muzea.¹⁴⁰

Vrcholem sbírkotvorné činnosti každého muzea jsou výstavy a expozice, v rámci kterých se může každé muzeum prezentovat bohatstvím, jenž po většinu času ukrývá ve svých depozitářích. A právě výstavy a expozice jsou v Plasích zcela jedinečné, nejen co se obsahu sbírek, ale i unikátních výstavních prostor týče. Kde jinde, než uvnitř bývalého pivovaru, by se skvěle vyjímal krovy historických staveb nebo Očenáškovy vynálezy, kde jinde, než v historických interiérech, by dokonale ohromovaly modely Jana Kaplického představující moderní architekturu a kde jinde, než v prostorách hospodářského dvora, by byla lepší prezentace prvků stavebně historického průzkumu nebo tradičních řemesel. V dalších kapitolách bych ráda představila aktuální výstavní expozice realizované v Centru stavitelského dědictví v Plasích, přičemž zásady organizace výstav a expozic, které jsou při jejich přípravě dodržovány, jsou již popsány v kapitole v obecné části diplomové práce.

¹³⁹ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

¹⁴⁰ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

5.5.1. Referenční sbírka Centra stavitelského dědictví – expozice stavitelství

Referenční sbírka je základním pilířem Centra stavitelského dědictví a je soustavně doplňována novými předměty, materiály a technickými produkty doprovázejícími stavební vývoj v historii naší společnosti v oblasti pozemního stavitelství. Referenční sbírka je zaměřena na období bez hranice směrem do minulosti a s neoficiální horní hranicí rokem 1989. Vedle autentických prvků barokní roubenky tak nacházíme části běžného rodinného domu z období normalizace a získáváme tak přehled o vývoji a způsobu použití stavebních materiálů a technologií v různých historických obdobích naší společnosti.¹⁴¹

Expozice stavitelství se nachází v jednotlivých patrech objektu bývalého pivovaru, který v minulosti prošel mnohými stavebními úpravami, a vstupem Národního technického muzea a realizací projektu Centra stavitelského dědictví se dočkal rozsáhlé obnovy, která mu navrátila jeho historické hodnoty. Koncepce výstavní expozice nechává návštěvníkům nahlédnout pod pokličku umění mnohdy zaniklých tradičních řemesel, stavebnictví a architektury a jejím cílem je návštěvníkům přiblížit historický vývoj těchto disciplín a jednotlivých konstrukčních prvků, jako je kámen či dřevo, a jejich použití na historických objektech. V jednotlivých podlažích budovy je tak možné projít celou stavbou od jejích základů, hrubou stavbu řešenou roubenými, hrázděnými, kamennými či zděnými konstrukcemi, dále shlédnou řešení úpravy vnitřních a vnějších povrchů, způsob použití technického vybavení od vypínačů až po kamenné pece, nejrůznější typy okenních a dveřních výplní až po krov a krytiny.¹⁴²

5.5.2. Stavební hřiště

Všechny věkové kategorie najdou vyžití v jedné z nejoblíbenějších expozic, která se jako součást stálé expozice stavitelství nachází v nejvyšším patře původní sladovny pivovaru. Zde je možné vyzkoušet si vlastní stavitelské nadání a s pomocí dřevěných špalíků se na okamžik stát významným architektem, jakými byli v Plasích působící Mathey, Santini nebo Dientzenhofer. Expozice je oživena interaktivním vybavením, které návštěvníkům přibližuje kouzlo architektury a stavitelství a podněcuje pokusy o návrhy vlastních staveb.¹⁴³

¹⁴¹ KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*, s. 92.

¹⁴² Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice stavitelství*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.muzeum-plasy.cz/expozice-stavitelstvi>.

¹⁴³ Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice hřiště*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: www.muzeum-plasy.cz/expozice-hriste.

Hravou formou se tato část pivovaru zapojuje do rozvíjení fantazie nejmladších návštěvníků, kteří si mohou vyzkoušet vlastní stavitelské schopnosti a učení se tak stává hrou v duchu motta Komenského. A právě zde, při aktivitách zaměřených na nejmladší návštěvníky, nacházím další významný přínos muzea v péči o kulturní dědictví, jelikož výchova nové generace, která povede k respektu a obdivu k naší historii, povede i ke správnému přístupu, pochopení a ocenění nesmírného úsilí, které nejen Centrum stavitelského dědictví zde v Plasích věnuje péči o kulturní dědictví České republiky.

5.5.3. Dvůr stavebních řemesel

Dvůr stavebních řemesel, jedna ze stálých expozic Centra stavitelského dědictví, využívá prostory barokního hospodářského dvora plaského kláštera, kde je patrná existence dochovaných středověkých stavebních prvků z poloviny 12. století, které poskytují atraktivní prostředí pro prezentaci tradičních řemesel. Expozice je prostřednictvím funkčních tematických dílen návštěvníkům přístupná prostřednictvím specificky zaměřených prohlídek a workshopů a tzv. Dnů řemesel.¹⁴⁴

Zázemí pro venkovní aktivity Dvora stavebních řemesel poskytuje klasicistní objekt staré hasičské schráně, který se nachází v okrajové části hospodářského dvora. Zde byla např. v rámci již ukončené výstavy „Calcarius čili vápeník“ a tematicky zaměřeného workshopu „Vápenická sobota“ postavena tradiční vápenná pec s pokusným výpalem vápna.¹⁴⁵

S ohledem na neutěšený stavebně technický stav budov v areálu hospodářského dvora, způsobený především dlouhodobým zanedbáním jejich údržby předchozími vlastníky, je obdivuhodné, že Národní technické muzeum dokázalo najít využití těchto prostor způsobem zábavným a zároveň poučným. Návštěvníci z řad veřejnosti nebo zástupci odborných institucí a orgánů státní památkové péče se v tesařské, kamenické či cihlářské dílně mohou seznámit s původními historickými stavebními postupy, kterými byl zdejší areál vystavěn a které díky praktické zkušenosti mohou snáze pochopit a ocenit tak *genius loci* tohoto místa.

¹⁴⁴ Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Dvůr stavebních řemesel*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: www.muzeum-plasy.cz/dvur-stavebnich-remesel.

¹⁴⁵ Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13.3.2018.

5.5.4. Expozice stavebně historického průzkumu

Další stálá expozice Centra stavitelského dědictví zavede návštěvníky do nejstarší části areálu hospodářského dvora, která od doby svého vzniku mnohokrát prošla ne vždy památkově vhodnou proměnou a kde se detailně seznámit s jednotlivými e stavebním vývojem. Prostory jsou atraktivním místem poznání pro odborníky, shodně pak jsou neopakovatelným zdrojem zážitků pro návštěvníky z řad veřejnosti. Odhalují se zde dříve skryté skutečnosti napříč tisíciletími, kterým není vždy snadné porozumět, přesto jejich pochopení, či pouhé seznámení se s nimi, dokáže zabránit mnohdy krátkozrakým postojům dnešní doby, které často vedou k zániku kulturně-historických hodnot kulturních památek a jejich vývoje.¹⁴⁶

Expozici stavebně historického průzkumu považuji v rámci realizace záměru obnovy klášterního komplexu za jednu z nejdůležitějších. Dochází zde k prezentaci původních stavebních konstrukcí in situ, čímž nás expozice „vtáhne“ do historie, která v prostorách bývalé šalandy, bytu kočího, černé kuchyně nebo konírny působí dojmem přímo magickým, což je podtrženo její vhodnou architektonickou koncepcí. Se zaujetím je možné pročíst jednotlivé výstavní panely a dozvědět se např. o tajemství „zatoulaného“ Santiniho ostění, které „kdosi“ v minulosti použil jako zárubeň v nice pro uložení nádobí v šalandě nebo o nález středověkého náhrobníku některého z opatů plaského kláštera ze 2. poloviny 13. století. Tento náhrobník se historicky nacházel pravděpodobně v klášterním kostele nebo kapitulní síni konventu a jen stěží posoudit, komu zde překázal a kdo jej použil k výstavbě druhotné příčky někdy v počátcích 19. století. Nebýt realizace projektu, zůstaly by pravděpodobně tyto vzácné artefakty dokládající stavební i kulturní vývoj plaského kláštera natrvalo očím veřejnosti skryty. Při procházení těchto prostor se lze opakovaně přesvědčit o zásadní roli Národního technického muzea v rámci obnovy, resp. v tomto případě víceméně záchrany hmotného kulturního dědictví České republiky. Podrobný popis, s čím vším je možné se v rámci expozice stavebně historického průzkumu seznámit, by vydal na rozsáhlou práci, neboť nálezové situace v rámci realizace záměru byly značné. Díky tomu se tak lze „pod jednou střechou“ seznámit s provázaností středověkých prvků s barokním zdivem, způsoby použití kamenných ostění v různých obdobích, pravděpodobnými důvody zazdění hodnotných románských

¹⁴⁶ Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice stavebně historického průzkumu*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: www.muzeum-plasy.cz/expozice-shp.

a gotických oken nebo se pokusit v konstrukcích najít již zmíněné „ztracené“ Santiniho ostění.

5.5.5. Příběh vizionáře – Jan Kaplický

Stálou výstavu umístěnou v Galerii Valečka v nejvyšším patře sladovny otvírala současně s otevřením muzea Eliška Kaplicky. Původní výstava věnovaná české tvorbě Jana Kaplického a prezentaci zrodu myšlenky „chobotnice“, tedy projektu Národní knihovny v Praze na Letné, byla v červenci roku 2017 rozšířena o celkový pohled na život a tvorbu vizionářského architekta. Cílem stálé výstavy bylo vytvoření prostoru pro ty, pro které je Jan Kaplický a jeho dílo lákavým tématem, s nímž se chtějí seznámit komplexněji. Výstava nabízí modely Kaplického projektů, na nichž lze vnímat jejich časový vývoj a proměny. Více než padesát původních autorských modelů, které byly prezentovány na různých výstavách, např. ve Frankfurtu n. Mohanem či v Praze, bylo v roce 2017 převezeno do Plas, kde se staly součástí stálé výstavy. Kromě nejznámějších světových děl, jako jsou galerie moderního umění v Londýně nebo obchodní dům Selfridges v Birminghamu, naleznou návštěvníci muzea i méně známé objekty, včetně návrhů, které měly nalézt místo své realizace v České republice, jako je např. pražská Národní knihovna v Praze na Letné.¹⁴⁷

Jan Kaplický, který svůj život zasvětil především designu byl velkým přínosem především pro celosvětovou architekturu.¹⁴⁸ Jeho výkresy, skici a modely, které jsou na první pohled jakousi pozvánkou do budoucnosti, upoutají návštěvníky bezmeznou fantazií a nádechem futurismu. I tato výstava obohacuje prostor bývalé sladovny přestože není primárně zaměřena na stavitelství, ale na architekturu.

5.5.6. Ludvík Očenášek – od jízdnicích kol ke kosmickým raketám

Výstava otevřená v Centru stavitelského dědictví v květnu 2017 je věnována vynálezci a vlastenci Ludvíku Očenáškoví, kterého i přes jeho celosvětové úspěchy^{xxix} zná v Čechách patrně málokdo. Výstavou, spojenou s oslavou 145. výročí jeho narození, Národní technické muzeum představuje osobu vynálezce také s ohledem na jeho působení v Plasích a okolí, které bylo pro Očenáška místem dětství a závěru života.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Příběh vizionáře: Jan Kaplický*. [online]. [vid. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.muzeum-plasy.cz/kaplicky>.

¹⁴⁸ KAPLICKÝ, Jan, ROGERS, Richard, MARGOLIUS, Ivan, JENKINS, David. *Jan Kaplický Drawings*. London, s. 19 a 31.

¹⁴⁹ Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Ludvík Očenášek – od jízdnicích kol ke kosmickým raketám*. [online]. [vid. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.muzeum-plasy.cz/ocenasek>.

Osobě Ludvíka Očenáška a jeho vynálezům, jako jsou např. rotační automobilový a letadlový motor nebo konstrukce vlastního letadla a raket, je věnována část budovy pivovaru, kde v industriálním interiéru vynálezy českého vlastence náležitě vyniknou. Tak jako v případě výstavy Jana Kaplického je možné exponáty spojené s výstavou Ludvíka Očenáška vnímat zcela odlišným způsobem, než by tomu patrně bylo v prostorách jakékoliv jiné galerie či muzea. Historie pivovaru vhodně propojená s, ve své době moderními vynálezy ohromujícími tehdejší společnost, zde působí velmi silně a rukou zkušených architektů, kteří jsou autory předmětné výstavy, zde došlo ke zcela výjimečnému využití nabízeného prostoru.

5.5.7. Poklady v českých keramických obkladech

Výstava představuje vývoj keramických obkladů na produkci tří českých továren na keramiku: Rakovník, Chlumčany a Horní Bříza. Všechny tyto továrny se nacházejí nebo nacházeli v okolí Plas a značka RAKO byla vždy jejich vlajkovou lodí. V současné době značka RAKO zastřešuje výrobu všech tří tradičních továren. Návštěvník má během výstavy možnost seznámit se s historickými výrobními procesy a technikami i novými trendy, které provázejí vývoj a design obkladů a dlažeb. Expozice je rozdělena do několika etap vývoje a použití keramiky a obkladů od nejstaršího období předprůmyslové revoluce, přes přelom 19. a 20. století, meziválečné období a období socialismu až po současnost.¹⁵⁰

Keramika jako jeden z oborů lidské činnosti je neodmyslitelně spjata se stavebnictvím a s řemeslnou zručností našich předků a výstava tak víceméně doplňuje referenční sbírku Centra stavitelského dědictví o mimořádně cenné exponáty jako např. gotická cihelná dlaždice z kaple Dačického domu v Kutné Hoře z počátku 16. století nebo románská šestihránná reliéfní dlaždice z rotundy sv. Václava na Malé Straně v Praze. Na realizaci výstavy spolupracovaly kromě nejrozumnějších soukromých sběratelů také další muzejní instituce jako např. Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích nebo Muzeum T.G.M. v Rakovníku.¹⁵¹ Při realizaci tohoto typu tematických výstav je velmi důležitá tato spolupráce, neboť hodnotné artefakty nejen že obohatí výstavu jako takovou o hodnotné prvky, ale přiblíží návštěvníkovi pojem keramiky i z historického hlediska. V konkrétních souvislostech je pak možné pochopit, jak keramika v sobě samé propojuje

¹⁵⁰ Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Scénář výstavy: Poklady v českých keramických obkladech*. Plasy, 2017.

¹⁵¹ Tamtéž.

např. přírodu s mistrnou lidskou schopností ji zpracovat zprvu drobnou řemeslnou výrobou a následně s pomocí moderních průmyslových technologií. Centrum stavitelského dědictví se právě touto výstavou snaží nejen prezentovat vlastní sbírkové předměty, ale také v prostorách bývalého pivovaru, kde byly v rámci rekonstrukce použity nejrůznější repliky keramických obkladů z doby pivovarnické slávy plaského kláštera, přiblížit stavebně historický vývoj a archeologické nálezy zdejšího areálu.

5.6. Perspektiva a synergie projektu CSD s projekty v areálu NKP

V areálu bývalého kláštera došlo k realizaci či k zahájení řady projektů, které se spolu s Centrem stavitelského dědictví významným způsobem podílejí na současné podobě národní kulturní památky, nacházející se v historickém centru města. Město Plasy bylo nositelem projektu, který zásadním způsobem revitalizoval centrum města a kromě významné rekonstrukce průtahu obcí spočíval také v úpravě centrálního prostoru před klášterem a vybudování lávky pro pěší přes řeku Střelu. Synergickým projektem s realizací Centra stavitelského dědictví pak byl opět „v režii“ Města Plasy projekt „Cesty klášterem – stezky poznání“, který revitalizoval plochu okolo obnovovaných objektů ve správě Národního technického muzea a dokončen byl, v roce 2015, v rozpočtu téměř 15. mil. Kč.¹⁵²

Neméně významným krokem je obnova kostela Nanebevzetí Panny Marie v rozpočtu téměř 70. mil Kč, která bude primárně financována z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP). Projekt kromě stavebních úprav spočívajících v obnově obvodového pláště kostela, vnitřních omítek a dlažby zahrnuje také restaurování vysoce umělecky hodnotného mobiliáře. Ten zahrnuje hlavní a boční oltáře, kazatelnu, balustrádu, kamenné křtitelnice, vysoce umělecky ztvárněný relikviář nebo kostelní lavice se soškami evangelistů. Uvnitř kostela by měla v budoucnu vzniknout výstavní expozice, která se bude věnovat historii plaského kláštera. Původně románský kostel, později barokně upravený, je nejstarším cisterciáckým klášterním kostelem v České republice a pyšní se řadou cenných historických prvků mezi nimiž vyniká středověký západní portál, který ve 2. pol. 17. století „zakryl“ portál barokní a následně pak ve 20. století cementová omítka.¹⁵³

¹⁵² Rozhovor s Ing. Josefem DOMABYLEM, tajemníkem Městského úřadu Plasy. Plasy dne 12.4.2018.

¹⁵³ Rozhovor s Ing. Ivou FICTUMOVOU, vedoucí právního oddělení Biskupství Plzeňské. Plzeň dne 12.4.2018.

Na obnovu kostela Nanebevzetí Panny Marie naváže Národní památkový ústav opravou řady dalších objektů v areálu. Záměr obnovy opatského domu, prelatury, tzv. rajského dvora, Santiniho pavilonu i arkád byl podpořen částkou 120 mil. Kč z Integrovaného operačního programu a v současné době probíhá projektové dokončení tohoto záměru.¹⁵⁴

Nejen veřejné subjekty, ale také zástupce soukromého sektoru, pan Petr Neuman, se zasadil o revitalizaci další části areálu. Vznikem soukromého minipivovaru a restaurace v prostorách bývalých ležáckých sklepů (tzv. ledové hospodářství) byla nejen obnovena tradice plaského pivovarnictví, ale bylo také navázáno na projekt Centra stavitelského dědictví ve snaze o záchranu kulturní památky.

Neméně významnými kroky, které vedou k zatraktivnění celého areálu je také příprava drobnějších záměrů. Město Plasy připravuje restaurování pískovcové sochy sv. Bernarda z Clairvaux mezi prelaturou a hospodářským dvorem¹⁵⁵ a Národní památkový ústav v současné době projektuje úpravu veřejného prostranství před klášteřem.

V souvislosti s výše uvedeným je důležité zmínit, že veškeré realizované nebo připravované projekty navazují na realizaci projektu Centra stavitelského dědictví, které de facto „spustilo lavinu“ zájmu nejrůznějších institucí o revitalizaci celého areálu (Národní památkový ústav, Biskupství plzeňské, Město Plasy), který byl ještě před několika lety v pozadí zájmu i přesto, že je v Plasích významným kulturním centrem.

5.6.1. Vize budoucího komplexního využití celého areálu

Využití areálu v současné době i vize do budoucna jednoznačně navazuje na jeho historii a ve spolupráci s aktéry působícími v Plasích se daří ideu vzniku kulturního centra celého regionu v duchu cisterciácké tradice naplňovat. Kromě kulturního volnočasového vyžití poskytuje areál řadu vzdělávacích akcí, které jsou tematicky zaměřené a Plasy se tak znovu stávají místem vzdělání, kulturní osvěty i hospodářského rozkvětu. Řada akcí organizovaných v areálu ve spolupráci Centra stavitelského dědictví, města Plasy, místního pivovaru a mnoho dalších, přiláká do Plas návštěvníky z celé republiky. Jsou zaměřené nejen na širokou, ale také na odbornou veřejnost, která se v rámci nejrůznějších

¹⁵⁴ Rozhovor s Mgr. Pavlem DUCHONĚM, kastelánem kláštera Plasy. Plasy dne 12.4.2018.

¹⁵⁵ ADAMCOVÁ, K., GLÁSEROVÁ LEBEDOVÁ, Z., KOVAŘÍK, V., NEJEDLÝ, V., ZAHRADNÍK, P., *Mariánské, trojiční a další světské sloupy a pilíře v Plzeňském kraji: (okresy Domažlice, Klatovy, Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov)*, s. 413.

seminářů a vzdělávacích projektů může seznámit s vývojem nejrůznějších památkových metod a technologií a tyto pak praktikovat ve své profesi.

Návštěvnost celého areálu od otevření Centra stavitelského dědictví v roce 2015 roste a od počátečních 6578 osob navštívilo jednotlivé expozice a kulturní akce v roce 2017 bezmála 23000 návštěvníků.¹⁵⁶ Snaha a píle zaměstnanců CSD v Plasích a zástupců řady dalších organizací je zde náležitě zúročena.

6. Závěr

Téma diplomové práce jsem se snažila uchopit způsobem, kterým se podle mého názoru dostupná literatura uceleně nezabývá. Práce je tedy kromě základní analýzy dostupných písemných a internetových pramenů výstupem vlastní badatelské činnosti spočívající v návštěvách depozitáře Centra stavitelského dědictví v Plasích, jednotlivých expozic nebo účasti na řadě vzdělávacích akcí, jako byla např. konference k dějinám staveb v dubnu 2018.

Prostudováním literatury nebo odborných článků v nejrůznějších periodikách jsem se seznámila s vývojem muzejní činnosti v České republice a principy jejího fungování. Aby bylo možné snáze pochopit pozici muzea jako subjektu, který pečuje o kulturní dědictví, bylo nezbytné představit jej jako jednu ze složek památkové péče, která ve spolupráci s dalšími aktéry v této oblasti vyvíjí nemalou snahu v ochraně a v mnoha případech také záchraně dokladů vývoje naší společnosti od historie až po současnost. Až spolupráce všech složek památkové péče, ať již ústředních zabývajících se jejím přímým výkonem (NPÚ, Obce s rozšířenou působností, Krajské úřady, Ministerstvo kultury ČR) nebo „vedlejších“ (muzea, města a obce, církve, občanská sdružení apod.), teprve přináší kýžený výsledek nikdy nekončící snahy o záchranu kulturního dědictví.

Projekt Centra stavitelského dědictví v Plasích realizovaný Národním technickým muzeem přispěl k záchraně části areálu národní kulturní památky bývalého cisterciáckého kláštera v Plasích, jelikož některé z budov areálu (klášterní mlýn, budovy hospodářského dvora) byly před příchodem Národního technického muzea vedeny jako jedny z nejohroženějších a nevyužívaných památek v České republice.¹⁵⁷ Ve spolupráci s orgány státní památkové péče, v tomto případě s Národním památkovým ústavem,

¹⁵⁶ KODEROVÁ, K. Statistika CSD, Plasy, 2017.

¹⁵⁷ RADOVÁ, J., ed. *Seznam nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice*, s. 118–119.

územním odborným pracovištěm v Praze a Krajským úřadem Plzeňského kraje, bylo dosaženo obnovy a především pak následného využití, kterého by se areál s největší pravděpodobností bez vstupu Národního technického muzea v dohledné době nedočkal. Do zrekonstruovaných prostor bývalého pivovaru byly prostřednictvím expozic a výstav umístěny sbírkové předměty zaměřené na pozemní stavitelství a prostory s dochovanými pozůstatky vývoje stavebnictví od románských dob až po současnost byly využity způsobem odpovídajícím jejich významu. Staly se tak především hodnotnou „studnicí“ poznání pro řadu odborníků pohybujících se na poli památkové péče.

Svým počinem muzeum také iniciovalo řadu navazujících projektů, a zde vidím jeho další významnou úlohu v péči o kulturní dědictví, neboť nemalá snaha neskončila dokončením realizace vlastního projektu, ale pokračuje synergií na řadě dalších, neméně významných počínů, které v Plasích přispívají k obnově barokního skvostu z rukou řady významných stavitelů, jakými byly např. Santiny či Dientzenhofer.

Zpracováním diplomové práce jsem se kromě rozšíření vlastních znalostí pracovníka výkonného orgánu státní památkové péče seznámila s řadou skutečností, které mi byly do té doby zcela neznámé. Nejen že jsem pochopila, jakým způsobem funguje „titěrná“ práce muzejních pracovníků, jejímž vrcholem je prezentace sbírek, porozuměla jsem také, jak moc je důležité, aby se touto činností zabývali lidé s patřičným vzděláním a zkušenostmi. Nejde totiž jen o to, vystavit barokní ostění ve zrekonstruovaných útrobách kláštera, ale také o to, rozpoznat stupeň jeho autentického zachování a památkové hodnoty, kterých dosahuje a patřičně jej veřejnosti prezentovat.

Úplným závěrem bych ráda podotkla, že myšlenky z literatury dostupné pro zpracovávané téma, byly již mnohokrát vytěženy k nejrůznějším účelům – zpracování bakalářských a diplomových prací, zpracování materiálů pro účely odborných přednášek či tvorbě webové encyklopedie rukou nespočtu přispěvatelů. Zprvu ideální představa a dostupnosti mnoha knih na téma muzejnictví se velmi záhy stala přítěží při zpracování zvoleného tématu. Z tohoto důvodu byla velmi zásadním zdrojem informací vlastní památkářská praxe, rozhovory se zaměstnanci Centra stavitelského dědictví v Plasích a řady dalších institucí a v neposlední řadě také vlastní badatelské kroky.

Věřím, že práce je napsaná smysluplně s ohledem na zvolené téma a zároveň pochopitelně a že poskytne celistvý obraz o tom, co to vlastně znamená, když se řekne úloha muzeí v péči o kulturní dědictví.

7. Resumé

The central theme of the dissertation is "The role of museums in the keeping of cultural heritage" with focus on the project of the Centre for Building Heritage, set up in Plasy by the National Technical Museum. The thesis is divided into the general part and the following practical part. The aim of the general part is to provide a comprehensive picture of the functioning system of museum institutions in the Czech Republic and the historical connection amongst the first museums. Equally important is the definition of the role of monument care in the protection of cultural heritage of the Czech Republic, where the museums occupy a significant place. The following practical part of the thesis deals with the specific role of the museum institution of the National Technical Museum. That, by setting up the Centre for Building Heritage in Plasy, dramatically influenced the appearance of an important cultural monument, a former Cistercian monastery, and thus contributed to saving it for next generations. The National Technical Museum built spaces in the monastery complex that represent the cultural heritage of the Czech Republic and provide facilities for presentation of a number of significant collections and unexpected finds that have occurred during the construction work. Not only the collections and archaeological finds, but also the monastery buildings themselves are museum exhibits that demonstrate the construction and technical development of our society from history to the present. During the dissertation work, the available literature was analyzed and the results from this analysis were compared with the practice in the area of monument care, historical contexts and subsequently supplemented by own research within the exhibits of the Centre for Building Heritage. The contribution of the diploma thesis is mainly in the presentation of museum as an institution that plays a crucial role not only in presentation but also in preservation of the cultural heritage of the Czech Republic.

8. Literatura a zdroje

Citovaná literatura a prameny

- 1) ADAMCOVÁ, Kateřina, GLÁSEROVÁ LEBEDOVÁ, Zdenka, KOVAŘÍK, Viktor, NEJEDLÝ, Vratislav, ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Plzeňském kraji: (okresy Domažlice, Klatovy, Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov)*. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2015. ISBN 978-80-7480-046-7.
- 2) BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava: Open Education & Sciences pro Ústav historie a muzeologie Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity, 1997. ISBN 8090197434.
- 3) BUKAČOVÁ, Irena. *Architektura Jana Blažeje Santiniho-Aichla na severním Plzeňsku*. Beroun: MH, 2012. ISBN 978-80-86720-61-6.
- 4) HOZÁK, Jan. *Příběh Národního technického muzea*. Praha: Národní technické muzeum, 2008. ISBN 978-80-7037-173-2.
- 5) HOZÁK, Jan. *Národní technické muzeum v Praze: historie, současnost, sbírky*. Praha: Národní technické muzeum, 1997. ISBN 80-7037-056-4.
- 6) KAHUDA, Jan. *Kancléř Metternich a Plasy: ve světle soudobých dokumentů*. Plasy: Město Plasy, 2009. ISBN 9788025472866.
- 7) KODERA, Pavel a KSANDR, Karel. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. Praha: Národní technické muzeum, 2015. ISBN 978-80-7037-257-9.
- 8) KODERA, Pavel. *Centrum stavitelského dědictví v Plasích. 10 let Ceny Inženýrské komory: umění a prestiž českých inženýrů*. Praha: Pro Českou komoru autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě vydalo Informační centrum ČKAIT, 2015. ISBN 978-80-87438-60-2.
- 9) KODERA, Pavel. *Muzea stavitelství „mimo ploty skanzenů.“ Centrum stavitelského dědictví Plasy – idea a inspirace*. Referát na konferenci „Poslání a budoucnost muzeí v přírodě v České republice“ konané v Rožnově pod Radhoštěm ve dnech 30.1. - 2.2.2018 (v tisku).
- 10) KOUBA, Jaromír. *Úvod do muzeologie*. Česko: s.n., 1998.
- 11) KUČA, Karel, KUČOVÁ, Věra, SALAŠOVÁ, Alena, VOREL, Ivan, WEBER, Martin. *Krajinné památkové zóny České republiky*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-7480-045-0.

- 12) MAJER, Jiří, ed. *Technické muzejnictví: problémy a praxe*. Praha: Národní technické muzeum, 1982. Rozpravy Národního technického muzea v Praze.
- 13) MÍRKA, Jakub. Historie plaského pivovaru do zrušení propinačního práva roku 1869. *Západočeské archivy*. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 2010, 77(6), 27. ISSN 1804.9737
- 14) NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM. *Průvodce po Národním technickém muzeu*. Praha: Národní technické muzeum, 2013. ISBN 978-80-7037-231-9.
- 15) NESVADBÍKOVÁ, Jiřina. *K vývoji památkové péče na území Československa*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.
- 16) PODLAHA, A., *Soupis památek historických a uměleckých v Království Českém od pravěku do polovice XIX. století. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kralovickém*. Praha: Archeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912.
- 17) RADOVÁ, Jarmila, ed. *Seznam nejohroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, Ústřední pracoviště, 2005. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 80-86234-70-3.
- 18) ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3206-5.
- 19) ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Obrysy muzeologie: pro historiky umění*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0542-3.
- 20) VLČEK, Pavel. *Venkovské baroko na severním Plzeňsku a Rokycansku*. Zbiroh: Místní akční skupina Světovina, 2014. Venkovské baroko. ISBN 978-80-260-5750-5.
- 21) VLČEK, Václav. *K vývoji českého muzejnictví*. Praha: Národní technické muzeum, 1971. Sborník Národního technického muzea.
- 22) ZEMAN, Lubomír. K Problematice památkové podstaty. Její vnímání, poznávání a hájení z hlediska praxe památkové péče. *Zprávy památkové péče*. 2017, 77(6), 7. ISSN 1210-5538.
- 23) ŽALMAN, Jiří. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004. ISBN 80-86611-10-8.
- 24) ŽALMAN, Jiří., kol. *Příručka muzejníková: tvorba, evidence, inventarizace a bezpečnost sbírek v muzeích a galeriích*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2002. ISBN 80-86611-00-0.

Citované legislativní dokumenty

- 1) Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy. In: *Sbírka mezinárodních smluv* č. 99, 23. 9. 2000, částka 042.
- 2) Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví. In: *Sbírka mezinárodních smluv* č. 39, 15. 5. 2009, částka 14. ISSN 1801-0393.
- 3) Vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.
- 4) Vyhláška Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.
- 5) Zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.
- 6) Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.
- 7) Zákon č. 183/2006 Sb. o stavebním řádu a územním plánování, ve znění pozdějších předpisů.

Citované interní zdroje

- 1) KODEROVÁ, Kristýna. *Statistika CSD*. Plasy, 2017.
- 2) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice stavebně technického průzkumu*. Plasy, 2018.
- 3) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Scénář výstavy: Poklady v českých keramických obkladech*. Plasy, 2017.
- 4) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví. *Výstava: Příběh vizionáře: Jan Kaplický*. Plasy, 2018.
- 5) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Výstava: Ludvík Očenášek – od jízdních kol ke kosmickým raketám*. Plasy, 2018.

Citované rozhovory a ostatní zdroje

- 1) Rozhovor s Ing. Josefem DOMABYLEM, tajemníkem Městského úřadu Plasy. Plasy dne 12. 04. 2018.
- 2) Rozhovor s Ing. Ivou FICTUMOVOU, vedoucí právního oddělení Biskupství Plzeňské. Plzeň dne 12. 04. 2018.
- 3) Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13. 03. 2018.

- 4) Rozhovor s Mgr. Pavlem DUCHONĚM, kastelánem kláštera Plasy. Plasy dne 12. 04. 2018.
- 5) DIVADELNÍ SPOLEK TYL ČISTÁ. *200 let od Vídeňského kongresu*. Divadelní noviny. Cisterciácké noci, Plasy, 4.9.2015.

Citované elektronické zdroje

- 1) ARTS LEXIKON. *Muzeum (museum)*. [online]. [cit. 18.4.2018]. Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Muzeumm>.
- 2) BLFD. *Bayerisches Fortbildungs-und Beratungszentrum für Denkmalpflege*. [online]. [cit. 22.3.2018]. Dostupné z: http://www.blfd.bayern.de/bau-und_kunstdenkmalpflege/bauarchiv/index.php
- 3) Konstruktion21 Belgique. *Centre des métiers du patrimoine „la Paix-Dieu“*. [online]. [cit. 22.3.2018]. Dostupné z: <https://www.construction21.org/belgique/training/company/be/centre-des-metiers-du-patrimoine-la-paix-dieu.html>.
- 4) GLFD. *Bayerisches Fortbildungs-und Beratungszentrum für Denkmalpflege*. [online]. [cit. 22.3.2018]. Dostupné z: http://www.blfd.bayern.de/bau-und_kunstdenkmalpflege/bauarchiv/index.php
- 5) ICOM. *Code de déontologie de l'ICOM pour les musées*. Paris: ICOM, 2006. ISBN 92-9012-260-9.
- 6) KAPLICKÝ, Jan, ROGERS, Richard, MARGOLIUS, Ivan, JENKINS, David. *Jan Kaplický Drawings*. London: Circa Press, 2015. ISBN 978-0-9930721-0-9.
- 7) Krajský úřad Plzeňského kraje. *Portál digitální mapy veřejné správy Plzeňského kraje*. [online]. [cit. 18.3.2018]. Dostupné z: <http://geoportal.plzensky-kraj.cz/gs/vsechny-mapy/>.
- 8) Ministerstvo kultury ČR. *Zrušení prohlášení za kulturní památku*. [online]. [cit. 9.4.2018]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/zruseni-prohlaseni-za-kulturni-pamatku-261.html>.
- 9) Národní památkový ústav. *Národní kulturní památky*. [online]. [cit. 31.03.2018]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/narodni-kulturni-pamatky>.
- 10) Národní památkový ústav. *Státní archeologický seznam ČR*. [online]. [cit. 09.04.2018]. Dostupné z: <http://old.npu.cz/pp/pridruz/sas/>

- 11) Národní památkový ústav. *Právní předpisy a mezinárodní dokumenty*. [online]. [cit. 13.2.2018]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty>
- 12) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice stavitelství*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.muzeum-plasy.cz/expozice-stavitelstvi>.
- 13) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice hřiště*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: www.muzeum-plasy.cz/expozice-hriste.
- 14) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Dvůr stavebních řemesel*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: www.muzeum-plasy.cz/dvur-stavebnich-remesel. Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Expozice stavebně historického průzkumu*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: www.muzeum-plasy.cz/expozice-shp.
- 15) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Příběh vizionáře: Jan Kaplický*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.muzeum-plasy.cz/kaplicky>.
- 16) Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Ludvík Očenášek – od jízdních kol ke kosmickým raketám*. [online]. [cit. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.muzeum-plasy.cz/ocenasek>.
- 17) Národní technické muzeum. *Historie NTM Praha*. [online]. [vid. 27.11.2017]. Dostupné z: http://www.ntm.cz/historie_muzea/t-m_v_praze_pruvodce.pdf.
- 18) The Brooking National Architectural Museum. *Victoria Holland Architecture*. [online]. [cit. 22.3.2018]. Dostupné z: <http://victoriaholland.co.uk/brooking-national-architectural-museum/>.
- 19) Transylvania Trust. *Transylvania Trust*. [online]. [cit. 22.3.2018]. Dostupné z: <http://www.transylvaniatrust.ro/>.
- 20) Wikipedia. *Bontida Bánffy Castle*. [online]. [cit. 22.3.2018]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Bontida_Bánffy_Castle.

Prostudovaná literatura, prameny a ostatní zdroje

- 1) BENEŠ, Josef. *Muzejní prezentace*. Praha: Národní muzeum, 1981. Muzejní práce.
- 2) BURIÁNKOVÁ, Michaela, KOMÁRKOVÁ Anna, ŠEBEK, František. ed. *Úvod do muzejní praxe: učební texty základního kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace*

- muzeí a galerií České republiky*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. ISBN 978-80-86611-40-2.
- 3) BERNARD, Patrick, FABRE, Pierre, BRYCH, Vladimír, ed. *Muzea pro všechny: příručka k fyzické a smyslové dostupnosti muzeí*. Praha: Český výbor ICOM, 2003. ISBN 80-86611-03-5.
 - 4) NEUSTUPNÝ, Jiří. *Muzeum a věda*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1968. Muzejní práce, sv. 13.
 - 5) STRÁNSKÝ, Zbyněk. *Úvod do muzeologie*. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1972.
 - 6) STRÁNSKÝ, Zbyněk. *Archeologie a muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3861-6.
 - 7) ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-548-7.
 - 8) Město Plasy. *Oficiální stránky města*. [online]. Dostupné z: <http://www.plasy.cz/mesto/>
 - 9) Národní památkový ústav. *Kláster Plasy*. [online]. Dostupné z: <https://www.klaster-plasy.eu/cs>.

9. Obrazová příloha

Fotografie budov v areálu Národní kulturní památky v Plasích poskytl v elektronické podobě Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. Fotodokumentace byla pořízena zaměstnanci Národního technického muzea během realizace projektu a je využívána jako doprovodná fotodokumentace k publikačním účelům nebo k prezentaci realizovaného projektu.

Obrazová příloha je rozdělena do několika částí a „otevřít“ ji úvodní fotografie vstupu do Centra stavitelského dědictví s výstižným mottem projektu. První část obrazové přílohy představuje stavební vývoj areálu kláštera na historických vedutách a fotografiích doplněných původními stavebními plány. Druhá část je věnována stavebním proměnám objektů pivovaru a hospodářského dvora. Tvoří ji fotografie pořízené zaměstnanci Národního technického muzea a je členěna tak, aby bylo na první pohled zřejmé, v jakém rozsahu probíhala přestavba budov v areálu a jak zásadní proměnou tyto budovy prošly. Třetí část seznamuje se synergickými projekty a ve čtvrté, závěrečné části obrazové přílohy je představena část stavebně historických nálezů učiněných při realizaci projektu.

Příloha č. 1 – Vstup do Centra stavitelského dědictví v Plasích s mottem projektu. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Obrazová příloha 1. část – stavební vývoj kláštera a historické plány.

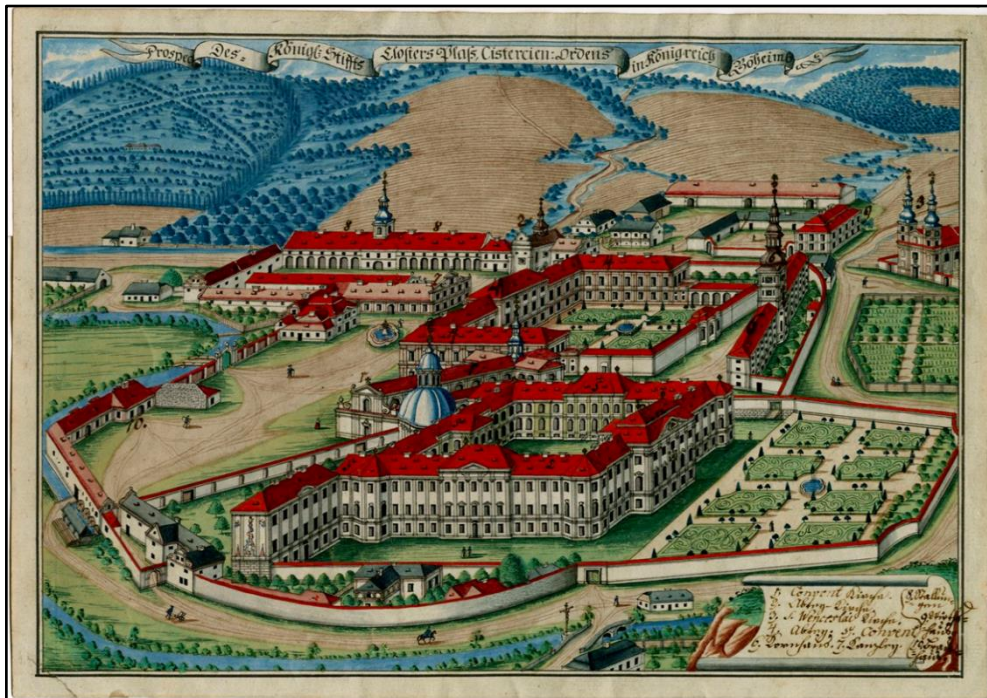
Příloha č. 2 – Veduta zachycující cisterciácký klášter v Plasích z roku 1602. Autor: Jan Willenberger. Zdroj: PODLAHA, A., *Soupis památek historických a uměleckých v Království Českém od pravěku do polovice XIX. století. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Kralovickém*. Praha. 1912.

Příloha č. 3 – Veduta zachycující pohled na plaský klášter s nerealizovaným klášterním chrámem kolem roku 1785. Autor: Martin Prusík, kolorovaná kresba na papíře. Zdroj: Sbirka Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, p. o., inv. č. 17691.

Příloha č. 4 – Veduta zachycující cisterciácký klášter v Plasích před rokem 1785. Architektonická kresba pravděpodobně zednického mistra Martina Prusíka, perokresba a krycí barvy. Zdroj: Národní technické muzeum, Archiv architektury a stavitelství, fond č. 83 (Varia), ident. č. 20170704/01.

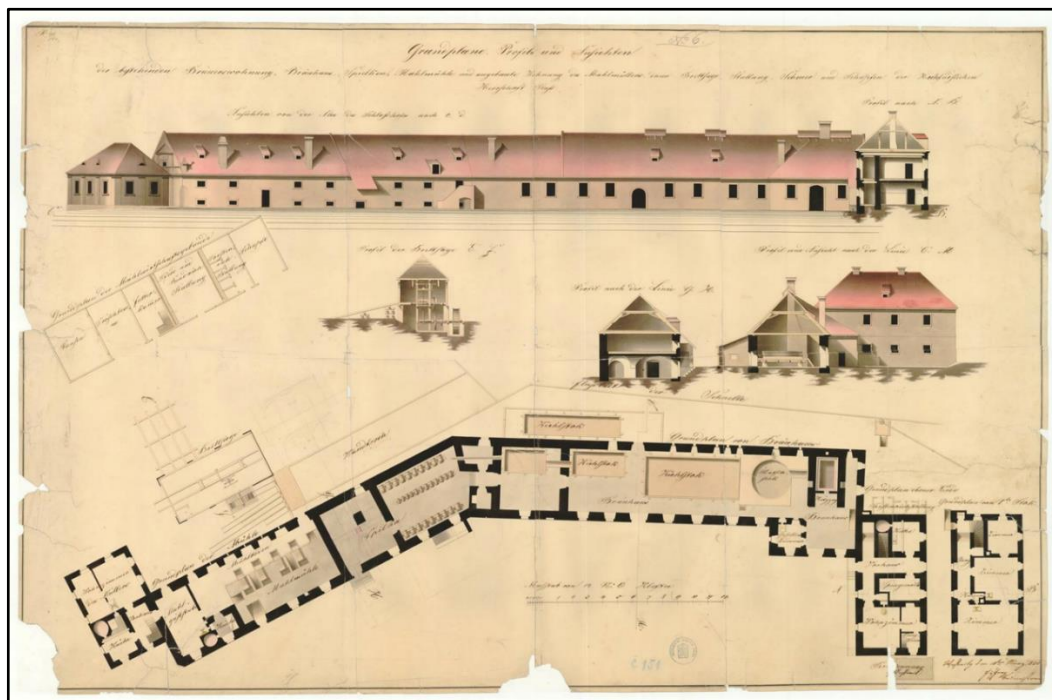

Příloha č. 5 – Veduta zachycující cisterciácký klášter v Plasích kolem roku 1809. Autor: Martin Prusík, akvarel. Zdroj: Západočeské muzeum v Plzni, inv. č. g152.

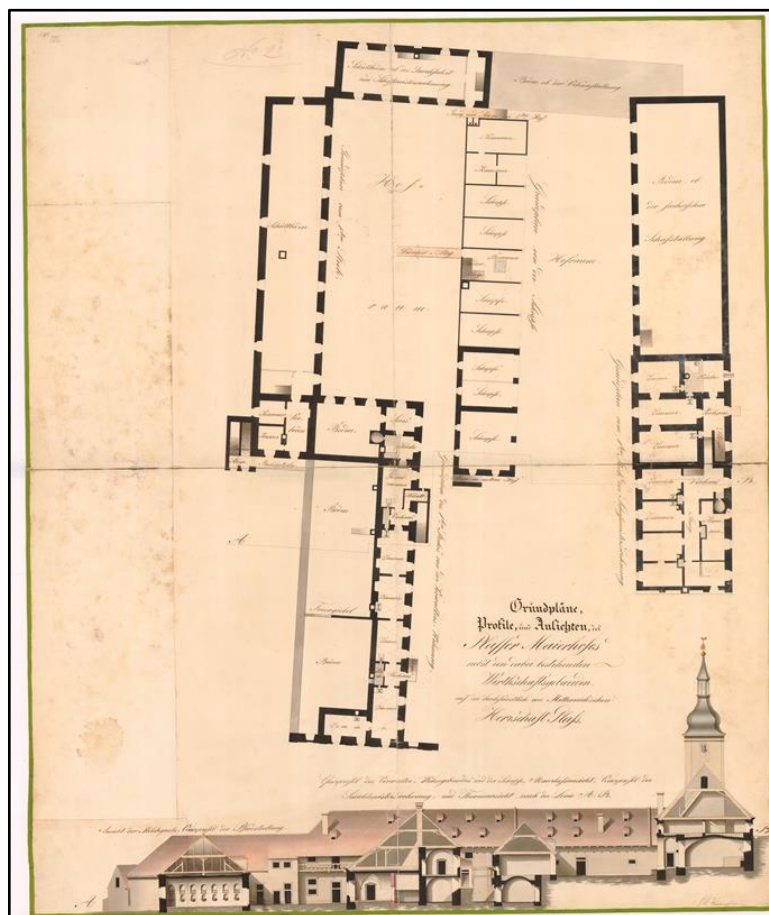

Příloha č. 6 – Plány domku mlynáře, mlýna, pily, pivovaru a domu sládka z roku 1833.

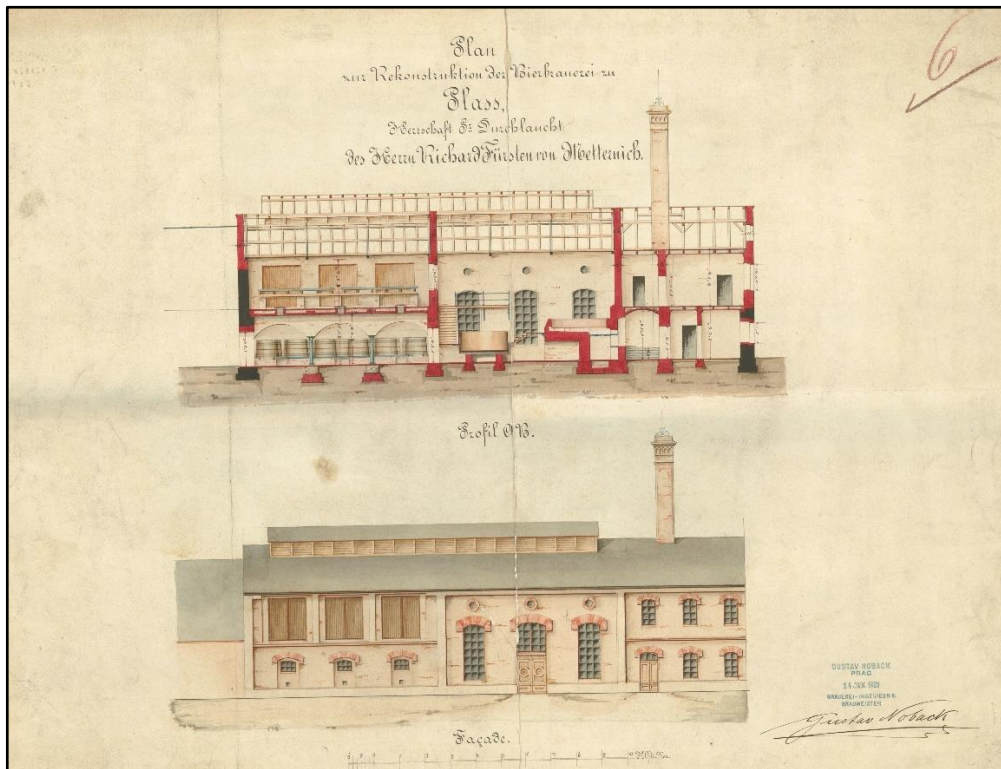
Autor: stavitel Fischer. Zdroj: správa kláštera Plasy, NPÚ ÚPS České Budějovice.

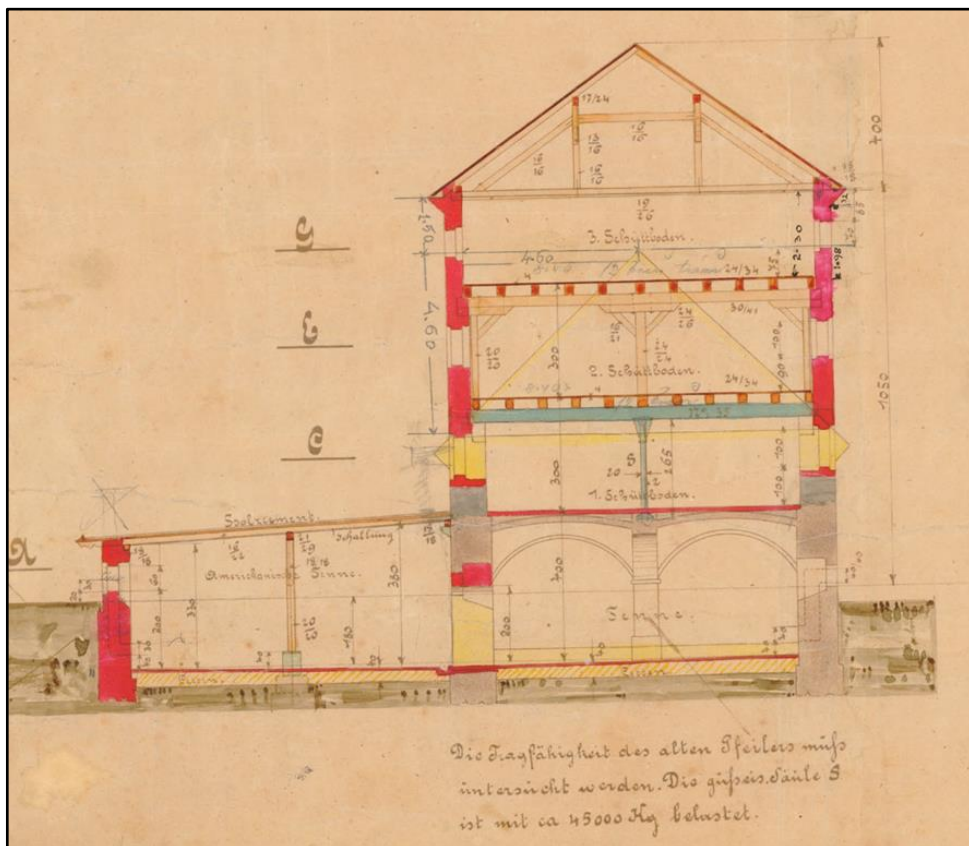
Příloha č. 7 – Plány hospodářského dvora. Autor: stavitel Fischer. Zdroj: správa kláštera Plasy, NPÚ ÚPS České Budějovice.

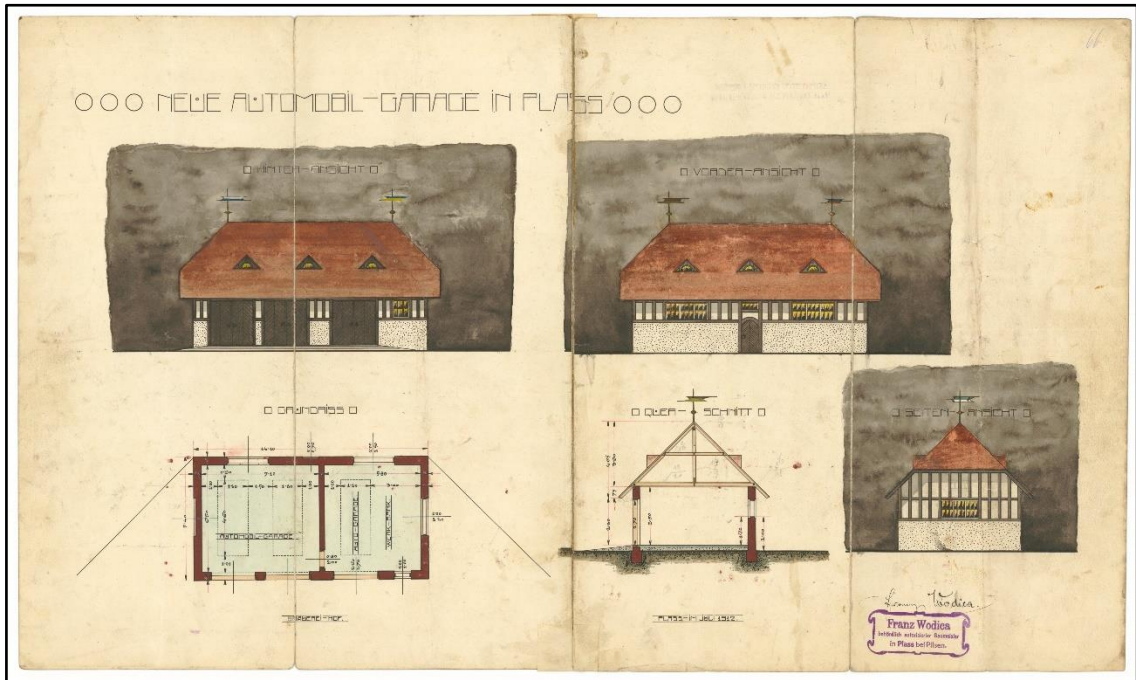
Příloha č. 8 – Plán přestavby pivovaru z roku 1869. Autor: Gustav Noback. Zdroj: Podnikový archiv Plzeňského Prazdroje.

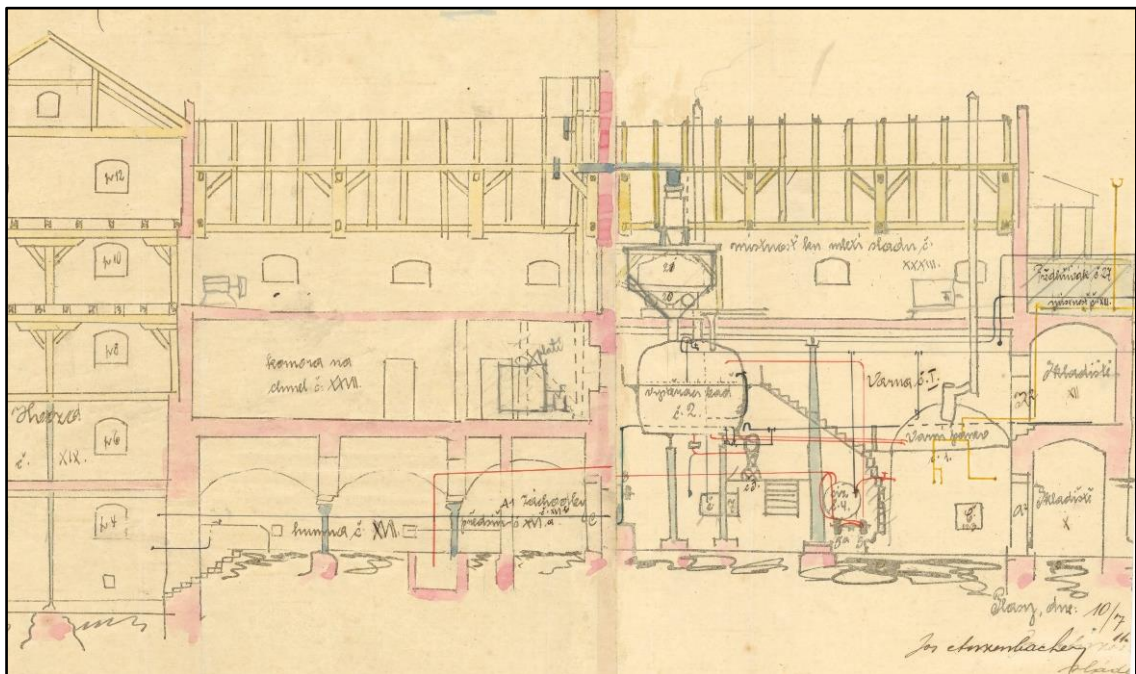
Příloha č. 9 – Plán přestavby pivovaru z roku 1899. Autor: František Ringhoffer, Smíchov. Zdroj: Podnikový archiv Plzeňského Prazdroje.

Příloha č. 10 – Budovy historických garáží, autor: Franz Wodica. Zdroj: Podnikový archiv Plzeňského Prazdroje.

Příloha č. 11 – Řez pivovarem se zakreslením původní technologie. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Obrazová příloha 2. část – stavební proměny pivovaru a hospodářského dvora.

Příloha č. 12 – Pivovar koncem 19. století. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

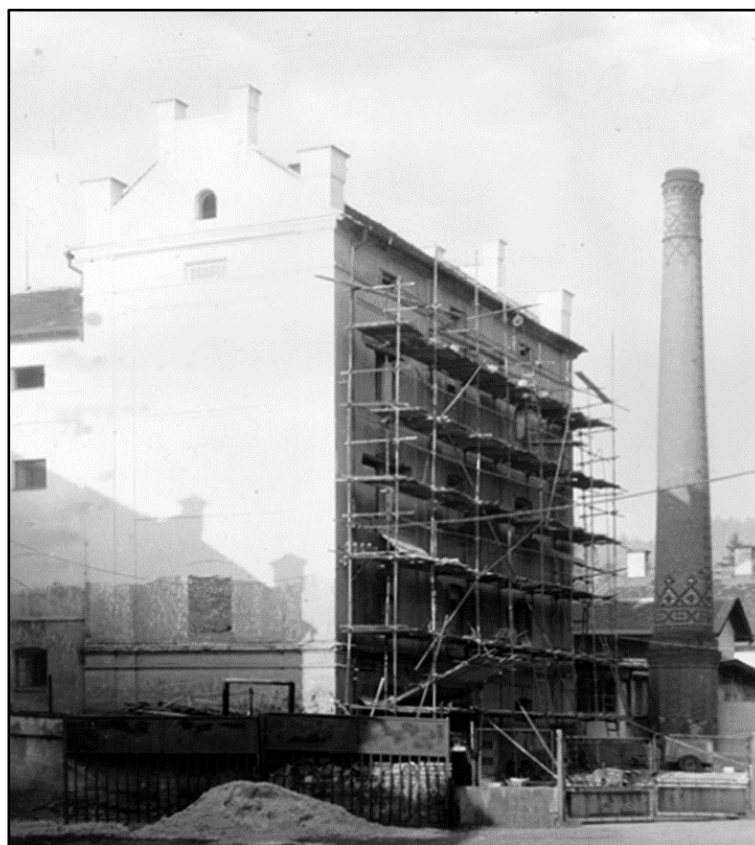
Příloha č. 13 – Pivovar koncem 19. století. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 14 – Pivovar v 50. letech 20. století. Zdroj: Státní okresní archiv Plasy.

Příloha č. 15 – Přestavba pivovaru v roce 1970. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

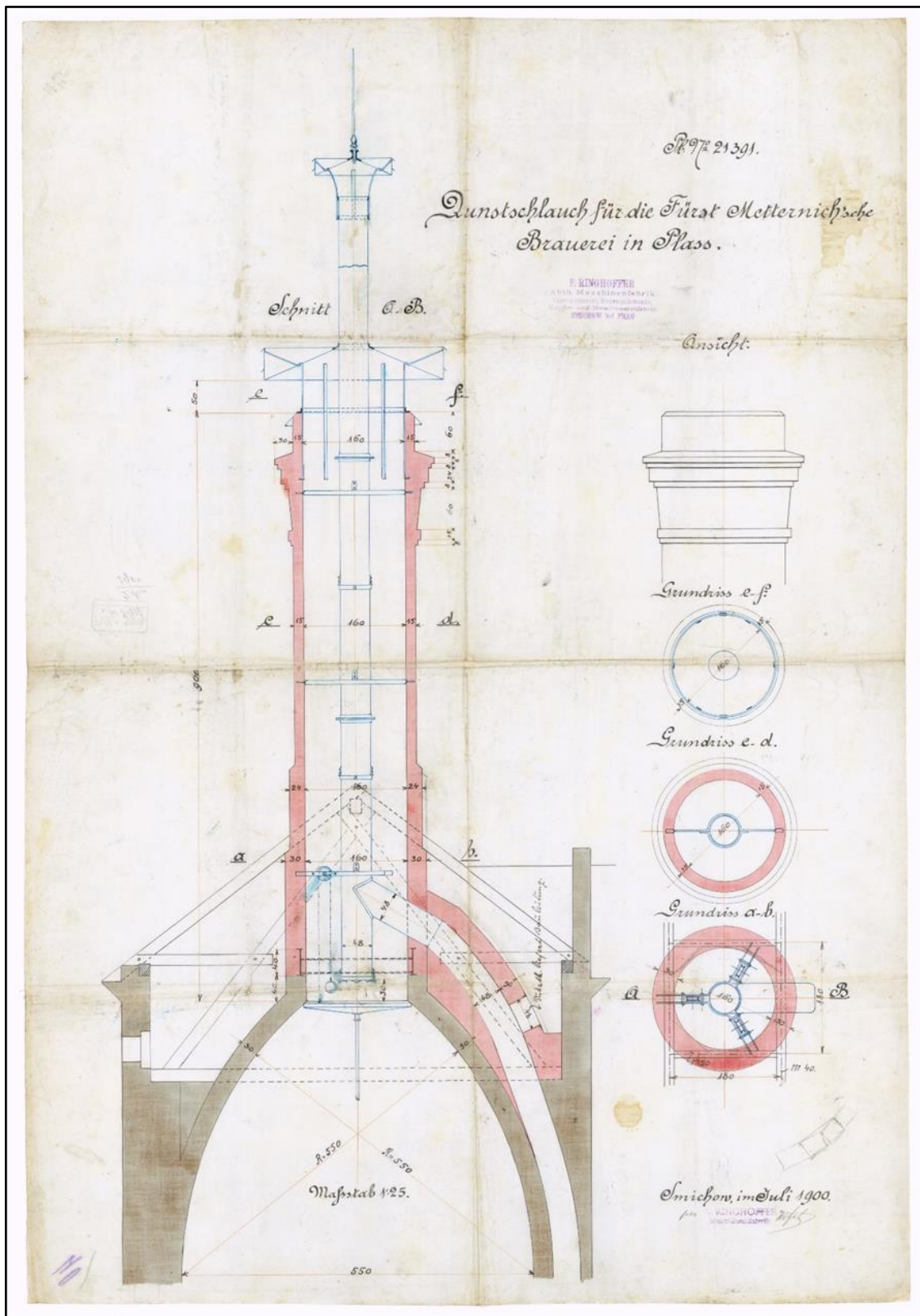
Příloha č. 16 – Pivovar před vstupem Národního technického muzea v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 17 – Pivovar před vstupem Národního technického muzea v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 18 – Pivovar – technický výkres sladovnického komínu z roku 1900. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 19 – Navrácení sladovnického komínu na budovu pivovaru v roce 2013. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 20 – Pivovar během rekonstrukce v roce 2012. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 21 – Pivovar po rekonstrukci v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 22 – Pivovar kolem roku 1900. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 23 – Pivovar v roce 2015 (pohled od řeky Střely). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy

Příloha č. 24 – Interiér pivovaru – původní varna z roku 1930. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 25 – Interiér pivovaru v roce 1975 – skladové prostory OD Jednota. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 26 – Interiér pivovaru před rekonstrukcí v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 27 – Interiér pivovaru před rekonstrukcí v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 28 – Interiér pivovaru během rekonstrukce v roce 2012. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 29 – Interiér pivovaru během rekonstrukce v roce 2012. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 30 – Interiér pivovaru dnes – expozice stavitelství (stavební materiály). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 31 – Interiér pivovaru dnes – expozice stavitelství (stavební materiály). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

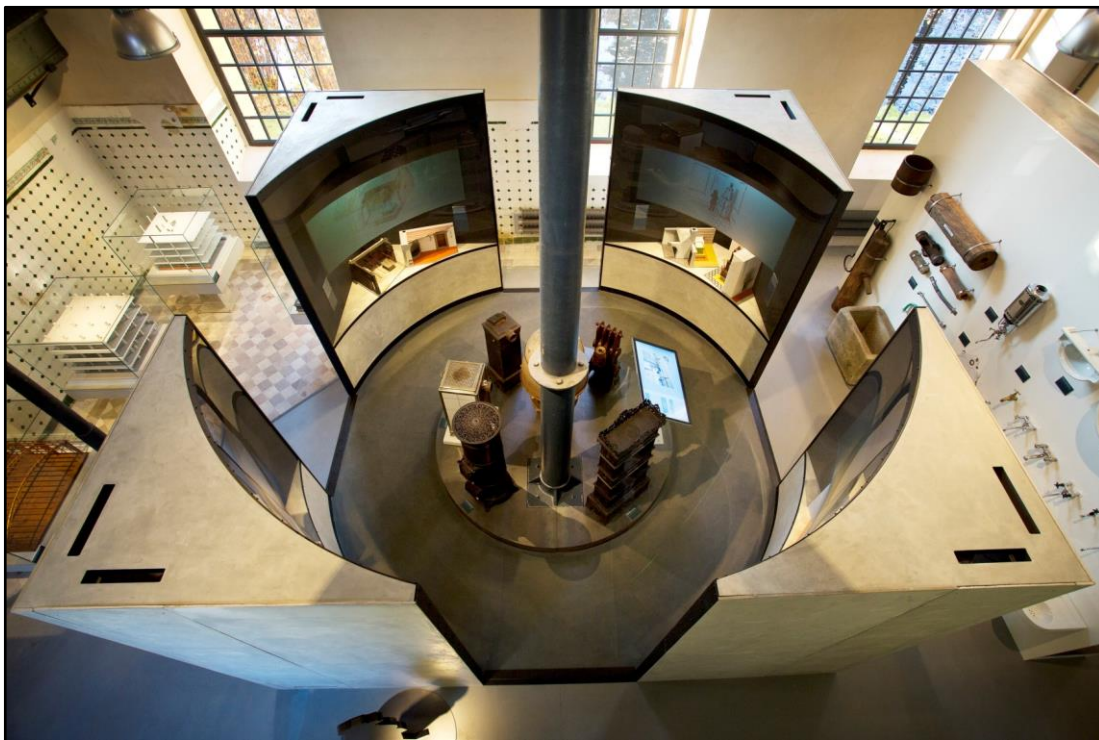
Příloha č. 32 – Interiér pivovaru dnes – expozice stavitelství (hrubá stavba). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 33 – Interiér pivovaru dnes – expozice stavitelství (hrubá stavba). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 34 – Interiér pivovaru dnes – expozice stavitelství (vytápění a voda). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 35 – Interiér pivovaru dnes – expozice stavitelství (vytápění a voda). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 36 – Interiér pivovaru (sladovna) a původní využití pro uskladnění sladu v roce 1930. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 37 – Interiér pivovaru (sladovna) – stav před realizací v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

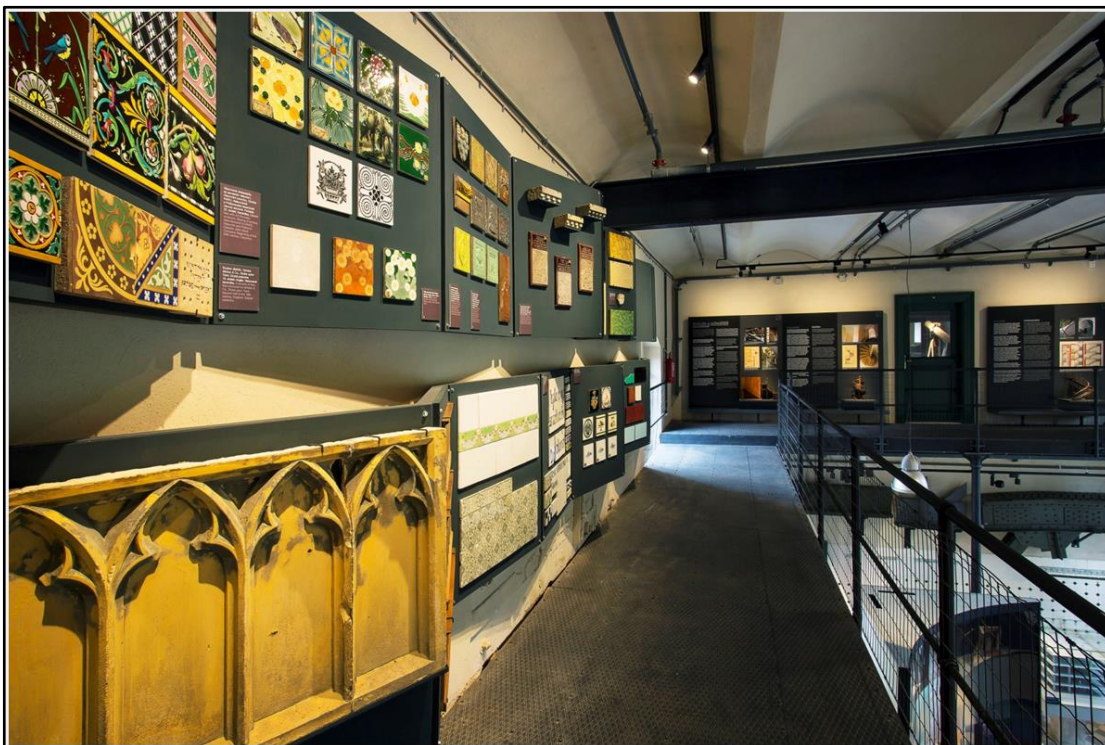
Příloha č. 38 – Interiér pivovaru (sladovna) – stav po realizaci v roce 2013. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

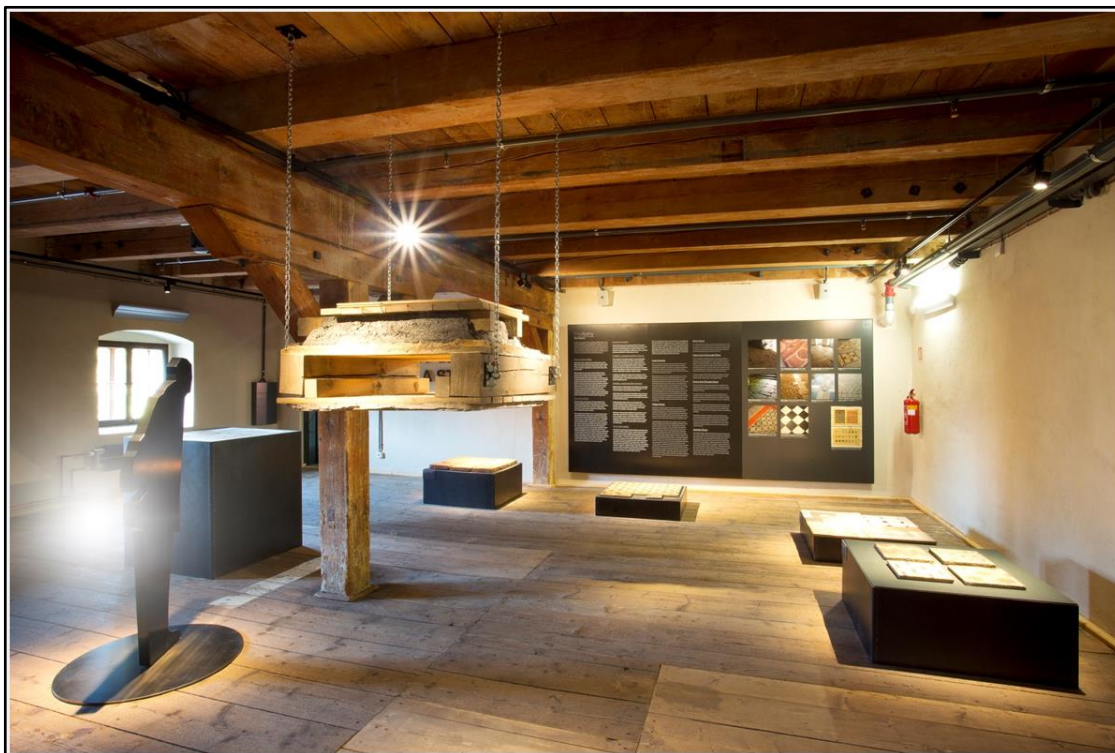
Příloha č. 39 - Interiér pivovaru (sladovna) – expozice stavitelství (okna a dveře). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 40 – interiér pivovaru – ostatní části expozice stavitelství (obklady). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

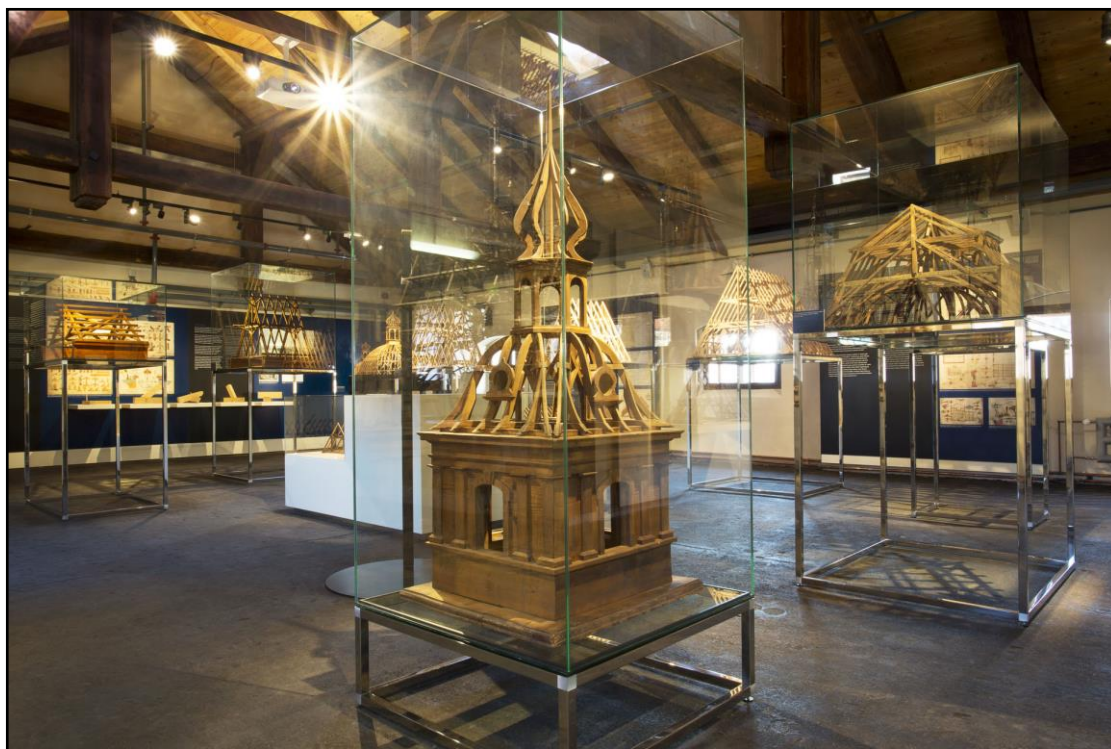
Příloha č. 41 – interiér pivovaru – ostatní části expozice stavitelství (stropy a podlahy). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 42 – interiér pivovaru – ostatní části expozice stavitelství (omítky). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 43 – interiér pivovaru – ostatní části expozice stavitelství (střechy). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 44 – interiér pivovaru – ostatní části expozice stavitelství (střešní krytiny).

Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 45 – interiér pivovaru – ostatní části expozice stavitelství (stavební hřiště).

Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

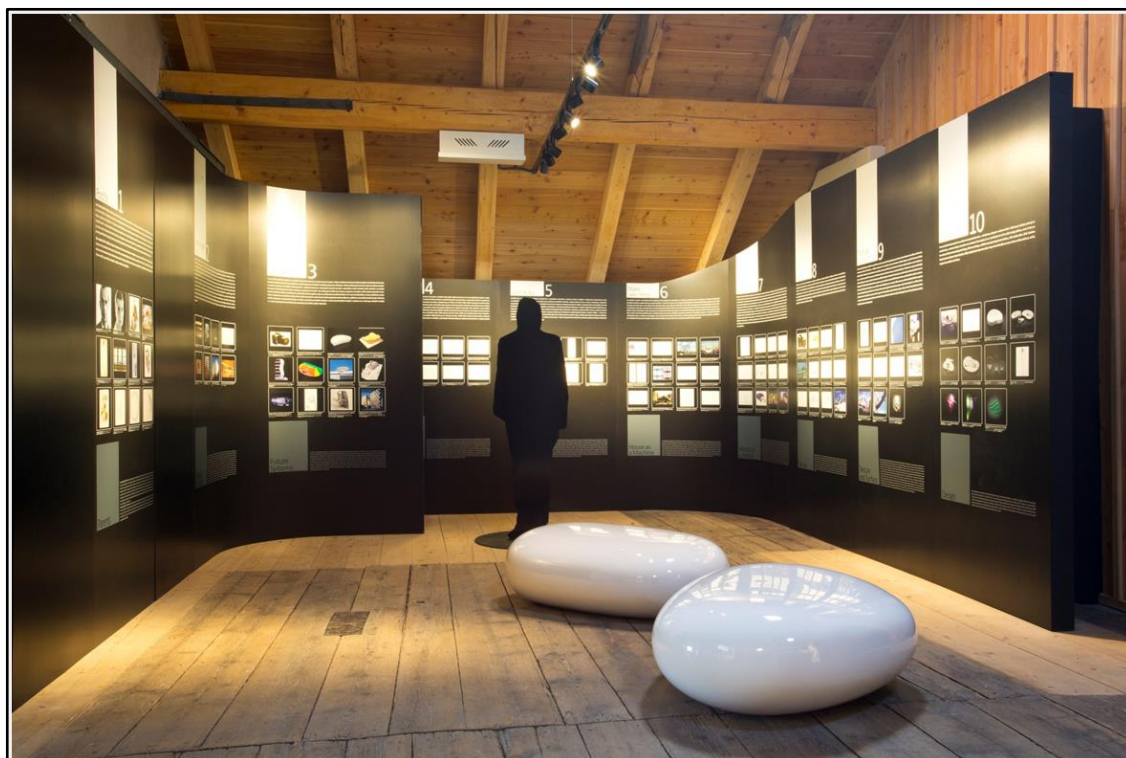
Příloha č. 46 – interiér pivovaru – ostatní části expozice stavitelství (studijní depozitář).

Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 47 – interiér pivovaru – Galerie Valečka a výstava věnovaná Janu Kaplickému.

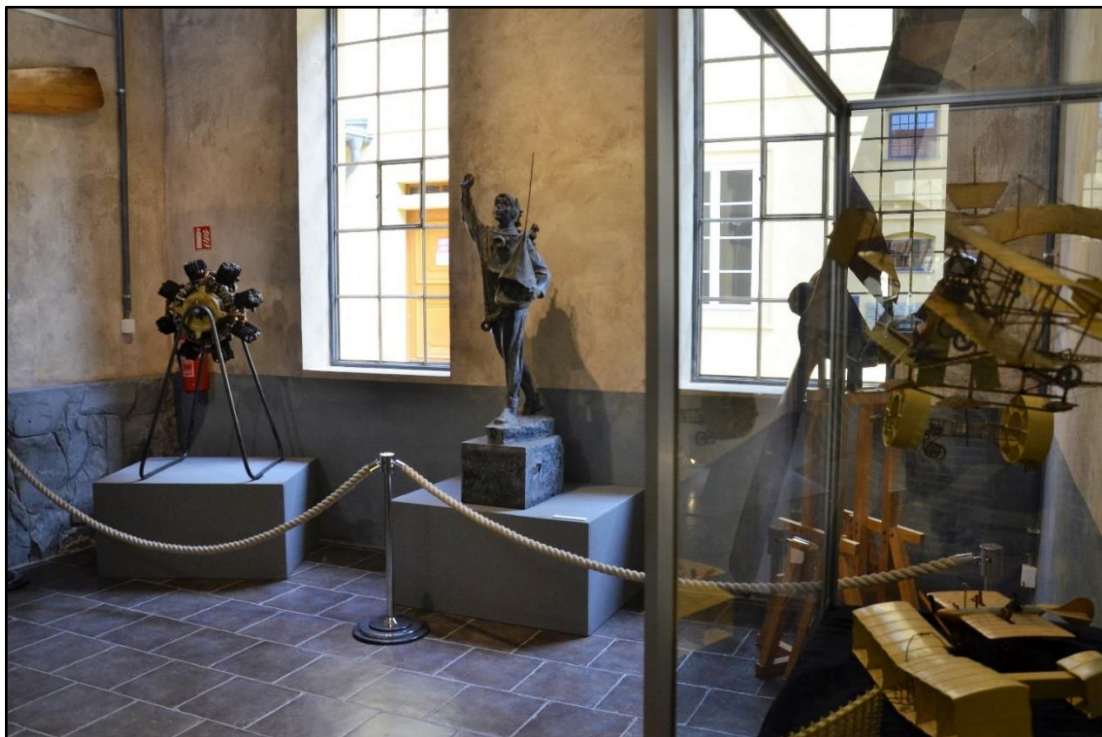
Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 48 – interiér pivovaru – Galerie Valečka a výstava věnovaná Janu Kaplickému.
Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 49 – interiér pivovaru – výstava věnovaná Ludvíku Očenáškoví. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

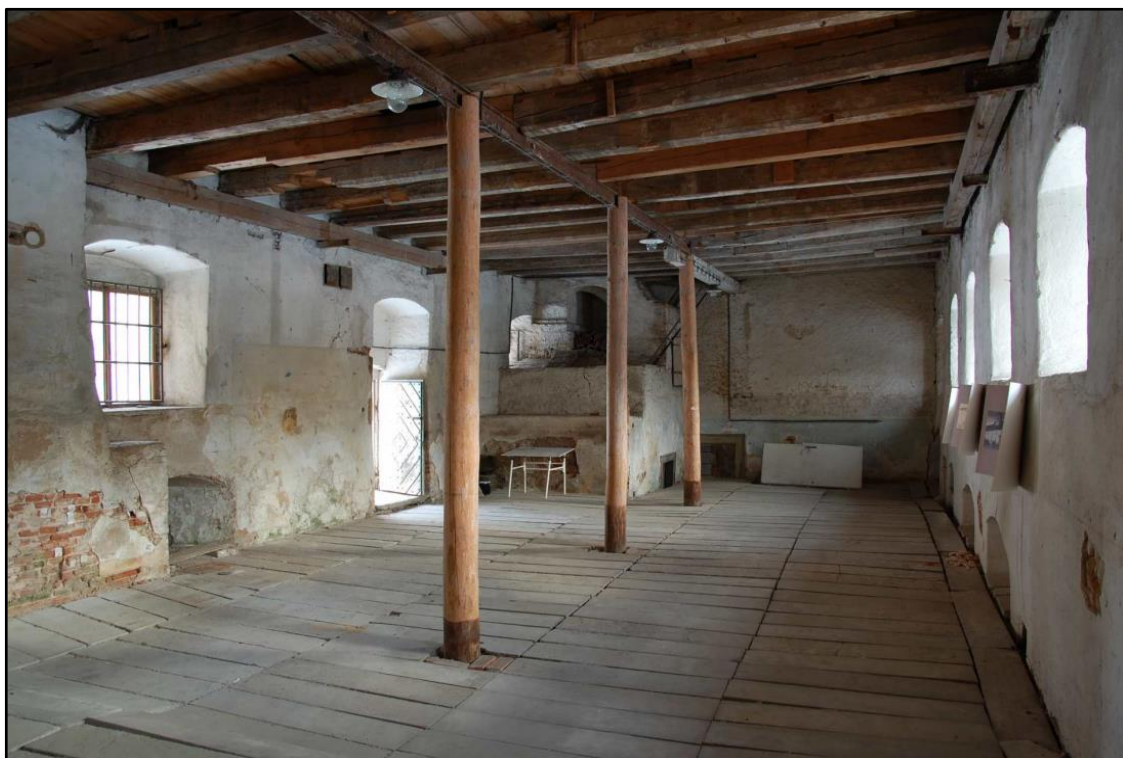
Příloha č. 50 – interiér pivovaru – výstava věnovaná keramickým obkladům. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 51 – interiér pivovaru – výstava věnovaná keramickým obkladům – detail gotické cihelné dlaždice z kaple Dačického domu v Kutné Hoře, počátek 16. století. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 52 – interiér bývalého mlýna před rekonstrukcí v roce 2010. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 53 – interiér bývalého mlýna během rekonstrukce v roce 2012. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 54 – interiér bývalého mlýna po rekonstrukci v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 55 – interiér bývalého mlýna – výstava věnovaná letectví. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 56 – Fotografie hospodářského dvora z počátku 19. století. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 57 – Hospodářský dvůr před vstupem Národního technického muzea v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 58 – Hospodářský dvůr před začátkem obnovy v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 59 – Hospodářský dvůr během obnovy v roce 2014. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 60 – Hospodářský dvůr (dolejší dvůr) během obnovy v roce 2014. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 61 – Hospodářský dvůr (dolejší dvůr) po dokončení obnovy v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 62 – Areál hospodářského dvora (malý dvorek s barokní pavlačí) před obnovou v roce 2010. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 63 – Areál hospodářského dvora (malý dvorek s barokní pavlačí) po obnově v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 64 – Areál hospodářského dvora (krov nad knihovnou) před obnovou v roce 2010. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 65 – Areál hospodářského dvora (krov nad knihovnou) během rekonstrukce v roce 2014. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 66 – Areál hospodářského dvora (interiér knihovny) po rekonstrukci v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 67 – Areál hospodářského dvora (interiér knihovny) v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 68 – Areál hospodářského dvora (horní dvůr – ruiny lihovaru) během obnovy v roce 2014. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy Horní hospodářský dvůr 2014.

Příloha č. 69 – Areál hospodářského dvora (horní dvůr – lihovar) po obnově v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy Horní hospodářský dvůr 2014.

Příloha č. 70 – Klášterní nádvoří s barokní kašnou před obnovou v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 71 – Klášterní nádvoří s barokní kašnou po obnově v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 72 – Hospodářský dvůr po dokončení obnovy v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 73 – Budovy pivovaru (vlevo historické garáže, vpravo dům sládka) po dokončení obnovy v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Obrazová příloha 3. část – realizované synergické projekty.

Příloha č. 74 – Prostranství v areálu kláštera (hospodářský dvůr CSD) v roce 2009. Místo realizace projektu Města Plasy „Cesty klášterem – stezky poznání“. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 75 – Prostranství v areálu kláštera (hospodářský dvůr CSD) v roce 2015. Místo realizace projektu Města Plasy „Cesty klášterem – stezky poznání“. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 76 – Prostranství v areálu kláštera v roce 2008. Místo realizace projektu Města Plasy „Cesty klášterem – stezky poznání“. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 77 – Prostranství v areálu kláštera v roce 2015. Místo realizace projektu Města Plasy „Cesty klášterem – stezky poznání“. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 78 – Část pivovaru zvaná „ledové hospodářství“ před rekonstrukcí v roce 2008.
Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 79 – Část pivovaru zvaná „ledové hospodářství“ po rekonstrukci v roce 2015.
Obnova pivovarské tradice plaského kláštera projektem p. Petra Neumana a vznik soukromého pivovaru. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 80 – Klášterní pivovar v roce 1962. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 81 – Interiér pivovaru (varna s výčepem) v roce 2015. Projekt p. Petra Neumana. Zdroj: Pivovar Plasy.

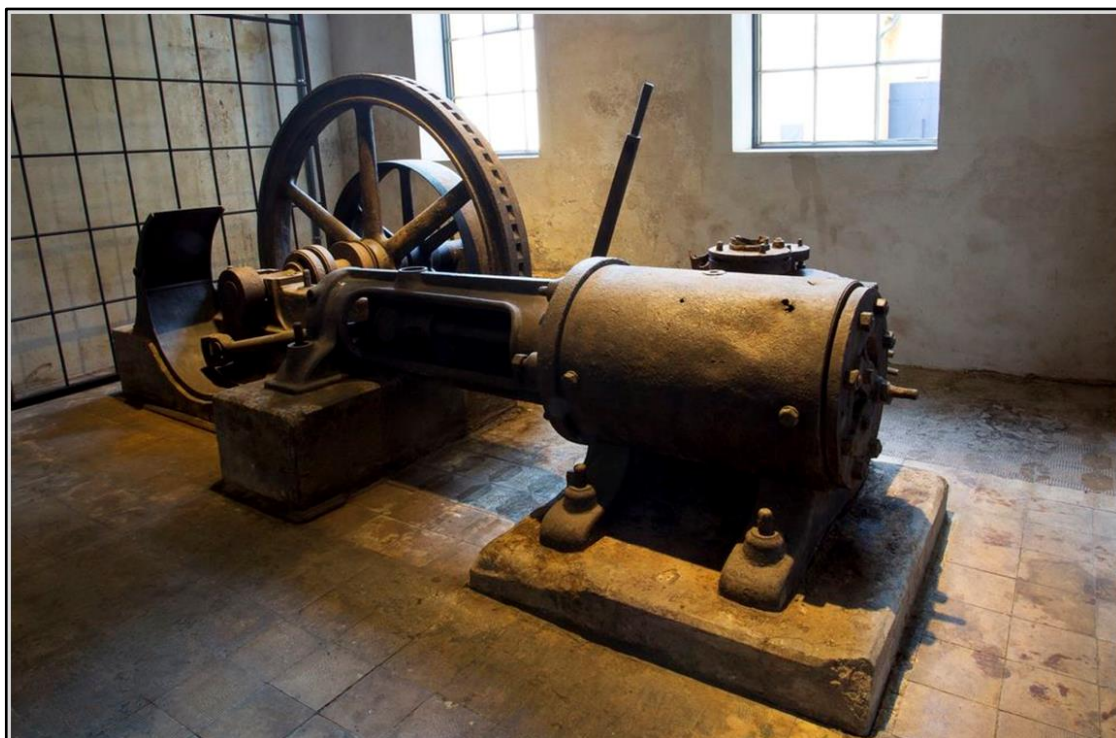

Obrazová příloha 4. část – stavebně historické nálezy.

Příloha č. 82 – Objev parního stroje v bývalé kotelně pivovaru. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 83 – Zrestaurovaný parní stroj jako muzejní exponát. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 84 – Nález soustavy kanálů a zalděné studny ve staré pivovarské spilce z roku 2013. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 85 – Nález kamenného prevétu v nice mlýnice po odtěžení navážky v roce 2013. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 86 – Nález několika vrstev historických dlažeb a odtokového pískovcového žlabu v roce 2014 v bývalých stájích. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 87 – Stavební historické objevy při obnově hospodářského dvora. Středověký náhrobek patrně opata plaského kláštera ze 2. poloviny 13. století nalezený v odstraňované příčce z konce 19. století. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 88 – Středověký náhrobek patrně opata plaského kláštera ze 2. poloviny 13. století. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. Foto: Simona Šlajferčíková.

Příloha č. 89 – Nález středověkých oken s kamenným ostěním (dvě románská a jedno raně gotické) ve zdi hlavní hospodářské budovy v roce 2008. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 90 – Románské foyer uvnitř hospodářského dvora v roce 2015. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

Příloha č. 91 – Gotické okno s kamenným ostěním, které náleží do rané gotiky 13. století, tedy do nejstarší fáze výstavby kláštera. Pod oknem cihelná klenutá z konce 19. století. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. Foto: Simona Šlajferčíková.

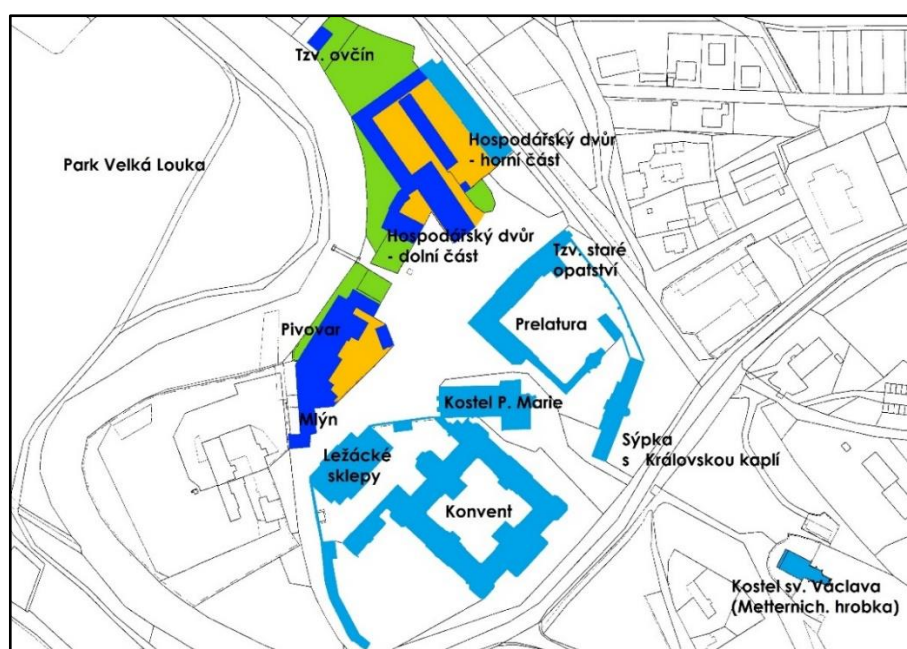
Příloha č. 92 – Santiniho ostění odhalené v prostorách bývalé šalandy použité jako zárubeň niky na nádobí. Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. Foto: Jan Trnka.

Příloha č. 93 – Areál národní kulturní památky bývalého cisterciáckého kláštera v Plasích s vyznačením realizace projektu Centra stavitelského dědictví. Zdroj: NTM, CSD Plasy. Vyznačení budov CSD upraveno autorem.

Příloha č. 94 – Areál národní kulturní památky bývalého cisterciáckého kláštera v Plasích s vyznačením budov Národního technického muzea, Centra stavitelského dědictví. (světle modrá barva označuje budovy ve správě NPÚ a Města Plasy, světle modře je vyznačena i zatím nerealizovaná rekonstrukce horní části hospodářského dvora). Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy.

10. Poznámkový aparát

ⁱ Edikt císařovny Marie Terezie z roku 1749 zakazující nekontrolovatelné zveřejňování významných rukopisů, zajišťující jejich ochranu před poškozením či krádeží nebo Reskript císaře Josefa II z roku 1782, který nařizuje způsob nakládání s nálezy starých mincí. Tyto dokumenty zajišťují první ochranu kulturních statků na území ČR. (zdroj: NESVADBÍKOVÁ, J. *K vývoji památkové péče na území Československa*. S. 23-25).

ⁱⁱ Např. Město Manětín – soubor celkem 14 soch z pískovce (sv. Josef, sv. Anna, sv. Fabián, sv. Šebestián, sv. Rosalie, sv. Roch, Ecce Homo, P. Maria Bolestná, sv. Donát, sv. Benno, Archanděl Michael, Anděl Strážce, sv. Ludmila a sv. Jan Nepomucký) lemujících vždy ve dvojici tzv. Vysokou cestu v městské památkové zóně v Manětíně – jedná se o zcela jedinečné barokní sochařské dílo propojující hřbitovní kostel sv. Barbory a kostel sv. Jana Nepomuckého (zdroj: Národní památkový ústav. *Památkový katalog*. [online]. [cit. 13. 04. 2018]. Dostupné z: <http://www.pamatkovykatalog.cz/>)

ⁱⁱⁱ Zákon č. 183/2006 Sb., o stavebním řádu a územním plánování ve znění pozdějších předpisů se v řadě paragrafů věnuje problematice archeologie. V první části zaměřené na územní plánování je např. v § 18 odst. 4 vymezena ochrana archeologického dědictví ve smyslu vymezení zastavitelných ploch. Postupy při provádění stavebních prací v souvislosti s nepředvídanými archeologickými nálezy jsou pak upraveny především u § 176 odst. 1 tohoto zákona. (Zdroj: Zákon č. 183/2006 Sb., o stavebním řádu a územním plánování ve znění pozdějších předpisů)

^{iv} Zástupci výkonných orgánů státní památkové péče, zejména Krajských úřadů, se přímo podíleli na přípravě novely památkového zákona spolu s MK ČR.

^v Podle Seznamu světového dědictví UNESCO má Česká republika 12 UNESCO památek rozmanitého charakteru. Jedná se např. o města s historickým jádrem: Praha, Český Krumlov, Kutná Hora, Telč a židovská čtvrť v Třebíči, dále jsou zde zapsány významné barokní památky: Sloup Nejsvětější trojice v Olomouci, kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře či arcibiskupský zámek se zahradou v Kroměříži, dále renesanční zámek v Litomyšli, Lednicko-valtický areál, Holašovice a v neposlední řadě také funkcionalistická vila Tugendhat v Brně. (Zdroj: České dědictví UNESCO. *UNESCO památky*. [online]. [cit. 13. 04. 2018]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky>).

^{vi} Celní úřady mají v souladu s ust. § 27 a) památkového zákona zajišťovat navrácení kulturních památek, který byly např. za výstavním účelem vyvezeny do zahraničí, či se podílejí na výzkumech především movitých kulturních památek. (Zdroj: Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči).

^{vii} Ustanovení § 149 odst. 1 správního řádu vymezuje správní úkon učiněný správním orgánem, který není samostatným rozhodnutím ve správním řízení, ale v souvislosti s výkonem státní památkové péče je podkladem pro jednání s místně příslušným stavebním úřadem. Výkonný orgán státní památkové péče je v tomto případě dotčeným orgánem. (Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád).

^{viii} Podle údajů obce s rozšířenou obcí Kralovice byla v roce 2017 celá čtvrtina písemných vyjádření odborné organizace státní památkové péče vydána v rozporu s ustanovením § 14 odst. 6 památkového zákona, tedy po zákonné 20 ti denní lhůtě. Místně příslušné územní pracoviště NPÚ si v těchto případech nepožádalo o prodloužení lhůty pro vydání svého písemného vyjádření a v jednom případě dokonce prodlouženou lhůtu překročilo. Správní orgány v těchto případech tak vydávají závazná stanoviska pouze na základě znalosti místa a konzultace s žadatelem, což mnohdy může vést k nenávratné degradaci památkových hodnot kulturních památek či k nepřiměřeným zásahům v památkově chráněných územích.

^{ix} Josef Beneš byl mezinárodně uznávaný muzeolog. Vydal řadu publikací věnujících se muzejní problematice, mezi které patří např. monografie *Základy muzeologie*. (Zdroj: Wikipedia. *Josef Beneš, muzeolog*. [online]. [cit. 13. 04. 2018]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Beneš_\(muzeolog\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Beneš_(muzeolog))). Zbyněk Stránský byl vysokoškolský pedagog a muzeolog. (Zdroj: Wikipedia. *Zbyněk Zbyslav Stránský*. [online]. [cit. 13. 04. 2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zbyněk_Zbyslav_Stránský). Jiří Neústupný byl rovněž renomovaný muzeolog, který se věnoval i pedagogické činnosti. (Zdroj: Wikipedia. *Jiří Neústupný*. [online]. [cit. 13. 04. 2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jiri_Neústupný).

^x Např. galerie či odborně zaměřené knihovny.

^{xi} Dotace v oblasti rekonstrukcí památkových objektů poskytuje např. Integrovaný regionální operační program tzv. IROP. V současné době je vyhlášena výzva č. 55. (Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Výzva č. 55 kulturní dědictví*. [online]. [cit. 13. 04. 2018]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz>).

^{xii} Jiří Žalman je zkušený muzejní praktik, který vydal řadu knih zabývajících se muzejní tematikou např. *Má hlava je muzeum, nebo Příručka muzejníka*.

^{xiii} Např. *Museum mathematicum* založené r. 1722 v pražské koleji sv. Klimenta, kde bylo i sídlo pražské univerzity. V muzeu byly vystaveny nejrůznější předměty zaměřené na technický vývoj společnosti a získané především dary nebo vlastní činností. (Zdroj: MAJER, J. ed. *Technické muzejnictví: problémy a praxe*. S. 53–54.)

^{xiv} Cisterciáci byli řádem v přísném dodržování Benediktovi řehole, řídicí se heslem *orat et labor – modli se a pracuj*. Jejich přínos je tedy pro Plasy velmi zásadní právě v dobách, kdy do Plas v polovině 12. století přicházejí. Zásadním způsobem ovlivňují zemědělské obhospodařování okolní krajiny a svojí vzdělaností pak také úroveň skriptoria, které v klášteře zřizují. (Zdroj: KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. S. 11).

^{xv} Metternich panství, jehož součástí jsou i dvory Bělá, Kaceřov, Krašov, budovy bývalého kláštera a probošství Mariánská Týnice, kupuje za částku 1 100 050 zlatých konvenční měny. (Zdroj: KAHUDA, Jan. *Kancléř Metternich a Plasy: ve světle soudobých dokumentů*. S. 28)

^{xvi} Dendrochronologie je vědecká metoda, která je schopna na základě analýzy letokruhů dřeva určit jeho stáří s maximální možnou přesností (kalendářní rok).

^{xvii} Typ středověkého záchodu – v Plasích bylo zařízení proplachováno vodou přivedenou do mlýnice z mlýnského náhonu. (Zdroj: KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. S. 15–16).

^{xviii} Pivovarský trend tehdy určoval oddělení tzv. ledového hospodářství s chladírnou, spillkou a ležáckými sklepy od varny. (Zdroj: KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. S. 18–19).

^{xix} Hasičská schrán sloužila pro úschovu hasičského vybavení. (Zdroj: KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. S. 36).

^{xx} Věcně a místně příslušnými orgány státní správy byly Odbor kultury a památkové péče krajského úřadu Plzeňského kraje, Generální ředitelství Národního památkového ústavu v Praze.

^{xxi} Realizace projektu přinesla řadu komplikací – přísné požadavky státní památkové péče na obnovu jednotlivých objektů, zpoždění dodávek stavebních procesů, administrativní zátěž dotačního programu, logická posloupnost jednotlivých prací, kterou mnohdy komplikovali povětrnostní podmínky a nepředvídatelné nálezy např. archeologického

charakteru, které vedly ke změně projektové dokumentace. (Zdroj: Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13. 03. 2018).

^{xxii} Obnova pivovaru byla projektována Projektovým ateliérem pro architekturu a pozemní stavby, spol. s r.o. a obnova hospodářského dvora pak ateliérem Masák a Partner, s.r.o. a Metroprojekt Praha, a.s. (Zdroj: KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. S. 74).

^{xxiii} Výstavba tzv. opatské konírny, která je součástí hospodářského dvora byla dle dochovaných pramenů datována do 18. století. V průběhu obnovy areálu byla pod omítkou na severní straně stavby nalezena gotická okna a ve vnitřních prostorech pak řada středověkých konstrukcí. Díky tomuto odhalení lze výstavbu konírny datovat již do doby vzniku samotného kláštera, do středověku. (Zdroj: KODERA, P., KSANDR, K. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. S. 28)

^{xxiv} patrně díky „ohleduplnosti“ při jejich zakrývání původními majiteli, kteří je prozítečně před jejich zabetonováním zasypali vrstvou písku, která je ochránila před znehodnocením.

^{xxv} Parní stroje nechal do prostoru strojovny umístit technolog Jan Rosenberg v rámci modernizace pivovaru. (Zdroj: KODERA, Pavel a Karel KSANDR. *Národní technické muzeum: Centrum stavitelského dědictví v Plasích: kronika projektu*. Praha: Národní technické muzeum, 2015. str. 18, 19)

^{xxvi} Párník byl do Plas převezen ze sušárny chmele v Hořesedlích na Rakovnicku a podle dobových plánů úpraven. (Zdroj: KODERA, P., *Centrum stavitelského dědictví v Plasích*. Inženýrská komora 2015. S. 36).

^{xxvii} Je nereálné např. sbírku ostře pálených prvorepublikových cihel rozšířit o 100 ks nových exponátů i když autenticky zachovaných a v dnešní době již nevyrobitelných, pokud se např. nejedná o zcela ojedinělou zakázkovou výrobu, jejíž význam je mimořádný. V Praze v Čelákovcích jsou vhodné velkokapacitní moderní plechové haly s přísným režimem, kde jsou uloženy např. i cenné tiskoviny. Do centrálního depozitáře je možný přístup na základě předchozí dohody s kurátorem sbírky. (Zdroj: Rozhovor s Mgr. Jakubem CHALOUPKOU, kurátorem sbírek Centra stavitelského dědictví Plasy. Plasy 13. 03. 2018).

^{xxviii} Nezbytné restaurátorské licence v souladu s ustanovením památkového zákona. (Zdroj: Příloha č. 1, Zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů).

^{xxix} Ludvík Očenášek je mj. zapsán v USA v síni slávy průkopníků kosmických letů. Význam jeho osoby byl mimořádný, zpráva o jeho smrti byla otisknuta ve významných tiscích, jako je The New York Times či The Washington Post (Zdroj: Národní technické muzeum, Centrum stavitelského dědictví Plasy. *Ludvík Očenášek – od jízdních kol ke kosmickým raketám*. [online]. [vid. 5.1.2018]. Dostupné z: <http://www.muzeum-plasy.cz/ocenasek>.